

ზოგადი მიმოხილვა

ბიომრავალფეროვნებასა და ეკოსისტემურ სერვისებს მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვთ საქართველოს ეკონომიკაში. საქართველოს ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებაში ინვესტირება სავსებით შეესაბამება სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმას, მათ შორის საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიას, 2015 წლის სახელმწიფო პროგრამას „ძლიერი, დემოკრატიული, ერთიანი საქართველოსთვის“ და 2010-2017 წლების რეგიონული განვითარების პროგრამას. აღნიშნული ინვესტიცია ასევე მნიშვნელოვნად გვეხმარება მოსახლეობისთვის საარსებო საშუალებების უზრუნველყოფასა და ეკონომიკის სავანძო სექტორების, მათ შორის სატყეო მეურნეობის, ტურიზმის, სოფლის მეურნეობის, წყალმომარაგებისა და ენერგომომარაგების (კერძოდ, ჰიდროელექტროენერჯის უზრუნველყოფის) განვითარებაში.

ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების წინამდებარე გეგმა (შემდგომში - გეგმა) შემუშავდა ბიომრავალფეროვნების დაცვის დაფინანსების გზების იდენტიფიცირებისა და მისი ხელშეწყობის მიზნით, რასაც საქართველოში ბიომრავალფეროვნების მართვის რეგულირებისა და დაფინანსების მნიშვნელოვნად გაუმჯობესების

ფინანსური უზრუნველყოფის გზები ერთი ან მეტი ფინანსური მექანიზმის ან ინსტრუმენტის გამოყენების ისეთ საშუალებას წარმოადგენს, რომელიც ბიომრავალფეროვნების დაცვასა და მისი მართვის გაუმჯობესებას უზრუნველყოფს. ფინანსური უზრუნველყოფის საბოლოო შედეგი შეიძლება იყოს:

- დაფინანსების გაზრდა ახალი ან არსებული წყაროების საშუალებით;
- არსებული ფინანსური სახსრების უკეთესი ხარჯვა;
- ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნების და მართვის ხარჯების შემცირება;
- ნეიტრალური ან მავნე შედეგის მქონე ხარჯების სასარგებლოდ გადაქცევა (მაგალითად, სუბსიდიების რეგულირება კონსერვაციის ხელშესაწყობად).

პოტენციალი აქვს. აღნიშნული გეგმის მიზანია, უზრუნველყოს საქართველოს უნიკალური და ღირებული ბიომრავალფეროვნების დაცვა და შენარჩუნება ისეთი ადეკვატური დაფინანსების დახმარებით, რომელიც ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებისა და მართვისთვის საჭირო ინტერვენციების განსახორციელებლად არის აუცილებელი.

გეგმა ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების ინიციატივის მეოთხე ელემენტია, და მას გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო და გაეროს განვითარების პროგრამა ერთობლივად ახორციელებენ. ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების ინიციატივის შეფასების სხვა ელემენტები მოიცავდა ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების პოლიტიკისა და ინსტიტუციონალური შესაძლებლობების შეფასებას (PIR), ბიომრავალფეროვნების დანახარჯების შეფასებას (BER) და ფინანსური საჭიროებების შეფასებას (FNA), რაც საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგიასა და მოქმედებათა გეგმაზე (NBSAP) იყო ორიენტირებული. ამ სამი ადრინდელი შეფასების ძირითადი შედეგები და რეკომენდაციები წინამდებარე გეგმაშია გათვალისწინებული.

გეგმა წარმოადგენს ყოვლისმომცველ და თანმიმდევრულ ეროვნულ მიდგომას ბიომრავალფეროვნების დაფინანსების მიმართ, რომელიც დაფინანსების მოპოვების გზების ფართო სპექტრს მოიცავს. ეს არის მუდმივად განახლებადი დოკუმენტი, რომელიც შექმნილია საქართველოში უკვე მიღწეული პროგრესის საფუძველზე; მისი დანიშნულებაა, განსაზღვროს შემდგომი მიზნები და ნაბიჯები, რომლებიც გააფართოებს ქვეყნის ბიომრავალფეროვნების დაფინანსების დღის წესრიგს და ბიომრავალფეროვნების ეროვნული მიზნების განხორციელებაში დაგვეხმარება. ეს, დაფინანსების მოპოვების გზების უკეთესად გაგების და რეალისტური ქმედებების განსაზღვრის მეშვეობით, საშუალებას მოგვცემს, გავაძლიეროთ მუშაობა და მხარი დავუჭიროთ საპარტნიორო ურთიერთობებს ბიომრავალფეროვნებაში ინვესტირების მიმართულებით. გეგმა შეიცავს:

1. საკონსულტაციო შეხვედრების შედეგად განსაზღვრულ დაფინანსების მოპოვების ცხრა პრიორიტეტულ გზას;
2. სისტემურ მიდგომას ფინანსური საჭიროებების განსასაზღვრად, შესაძლებლობების გამოსავლენად და ბიომრავალფეროვნების შედეგების პრიორიტეტიზაციისათვის;
3. კონკრეტულ ტექნიკურ წინადადებებს, რომლებიც ხელს შეუწყობს ბიომრავალფეროვნების პრიორიტეტული დაფინანსების მოპოვების გზების რეალიზებას, მათ შორის აუცილებელ ნაბიჯებსა და იდენტიფიცირებულ რისკებს; და
4. სადაც შესაძლებელია, მოსალოდნელი ფინანსური შედეგების კონსოლიდირებულ შეფასებებს.

გეგმით გათვალისწინებული ბიომრავალფეროვნების დაფინანსების მოპოვების ცხრა პრიორიტეტული გზა ძირითადად კონკრეტულ ფინანსურ საჭიროებებზეა გათვლილი, თუმცა ბევრი დამხმარე ხასიათისაა. ისინი შეიძლება შემდეგი სახით შეჯამდეს:

სახელმწიფო ბიუჯეტის დასაბუთების შესაძლებლობების გაუმჯობესება გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროში

ბიომრავალფეროვნება, ეკოტურიზმის, სოფლის მეურნეობის, ჰიდრორესურსებისა და მრავალფეროვანი ბუნებრივი პროდუქტების მეშვეობით, მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს ეკონომიკას. ამჟამად საქართველოში ბიომრავალფეროვნების დაფინანსების 60%-ზე მეტი სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გამოიყოფა, თუმცა საჭიროა უფრო მეტი ფინანსური რესურსი. „საქართველოს საბიუჯეტო კოდექსი“ ადგენს მხარჯავი დაწესებულებების მიერ საქართველოს ფინანსთა სამინისტროში წარსადგენი პროგრამული ბიუჯეტის შედგენის მეთოდოლოგიას, რომელიც არეგულირებს საბიუჯეტო პროცესთან, მათ შორის დაფინანსებასთან დაკავშირებულ საკითხებს. კერძოდ, მკაფიოდ უნდა იყოს ფორმულირებული სავარაუდო შედეგები და სხვადასხვა ეკონომიკური ზემოქმედება. დაფინანსების მოპოვების აღნიშნული გზა მიზნად ისახავს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ბაზაზე შემუშავდეს კარგად დასაბუთებული და შედეგზე ორიენტირებული ბიუჯეტები, რომლებიც დააკმაყოფილებს „საქართველოს საბიუჯეტო კოდექსი“-თ გათვალისწინებულ მოთხოვნებს და გამყარებული იქნება სოციალურ-ეკონომიკური არგუმენტაციით. ეს გამოიწვევს ბიომრავალფეროვნების პრიორიტეტულ მიმართულებებზე სახელმწიფო ბიუჯეტის ასიგნებების გაზრდას. დაფინანსების მოპოვების აღნიშნული გზა მოითხოვს ტექნიკური დახმარების, შესაძლებლობების გაძლიერებისა და

კვლევების ხელშეწყობის ელემენტების გათვალისწინებას გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მუშაობაში.

დაცული ტერიტორიების სისტემის ფინანსური მდგრადობის გაუმჯობესება გაწეული მომსახურებიდან მიღებული შემოსავლების გაზრდით

დაცული ტერიტორიების უპირველესი მიზნის მიღწევა, რომელიც ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებაში მდგომარეობს, მნიშვნელოვან ფინანსურ დანახარჯებზეა დამოკიდებული, მაგრამ დაცული ტერიტორიების მართვის ამჟამად არსებული დაფინანსება დაბალია. დაცული ტერიტორიების საკუთარი შემოსავლები¹ ისეთი წყაროებიდან, როგორცაა შესასვლელი მოსაკრებლები, საცხოვრებლით უზრუნველყოფის საფასური, კონცესიები და ტურისტული მომსახურების საკომისიოები მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ფინანსური მდგრადობის უზრუნველყოფაში. დაცული ტერიტორიების სააგენტომ საკუთარი შემოსავლები, ბოლო 4 წლის განმავლობაში, წელიწადში საშუალოდ 40%-ით გაზარდა პირველ რიგში ტურისტულ ობიექტებზე შესასვლელი მოსაკრებლების დაწესებით, აგრეთვე მათთან დაკავშირებული ინფრასტრუქტურისა და ტურისტული მომსახურების გაუმჯობესებით. დაფინანსების მოპოვების ამ გზის მიზანია დაცული ტერიტორიების საკუთარი შემოსავლების ზრდის ტემპის ამაღლება, რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სახელმწიფო ბიუჯეტის შეზღუდვების ფონზე. დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზა შერჩეული დაცული ტერიტორიებისთვის მდგრადი ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარების გეგმების შემუშავებას ითვალისწინებს, და ეს გეგმები მთავრობის, დონორების და პოტენციურად ფინანსური ინსტიტუტების მიერ დაფინანსდება. ფინანსური უკუგების მისაღებად ამოღებული შესასვლელი მოსაკრებლებისა და გამოყენების საფასურის საფუძველზე ახალი ინფრასტრუქტურა შეიქმნება. შემოსავლები ხელს შეუწყობს დაცული ტერიტორიების მთელი სისტემის მართვას.

გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ხარისხის, კომპეტენტურობისა და ეფექტიანობის გაუმჯობესება

ეფექტიანი და კარგად ფუნქციონირებადი გარემოზე ზემოქმედების შეფასების (გზშ) სისტემას შეუძლია დაიცვას ბიომრავალფეროვნება და შეამსუბუქოს ეკონომიკური საქმიანობის მავნე ზემოქმედება. საქართველოს მთავრობა ამჟამად გზშ-ს სისტემის გაუმჯობესების პროცესშია, ხოლო გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო ცდილობს ბიომრავალფეროვნებისა და ეკოსისტემური სერვისების უკეთ ინტეგრირება მოახდინოს გზშ-ს სისტემაში. დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზა მიზნად ისახავს გზშ პროცესში ბიომრავალფეროვნების ადეკვატური შეფასება და განსაზღვრა უზრუნველყოს. აღნიშნულის შედეგი იქნება ბიომრავალფეროვნების დაკარგვის თავიდან აცილება და სხვადასხვა გეგმიური ეკონომიკური საქმიანობის შემდეგ საჭირო აღდგენის ღირებულების შემცირება. ეს საქმიანობა შეიძლება მოიცავდეს: (ა) ბიომრავალფეროვნების სპეციფიკურ სახელმძღვანელო მითითებებს გზშ-ს პროცესთან დაკავშირებით, (ბ) ბიომრავალფეროვნების საკონტროლო ცხრილებს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს პერსონალისთვის, რათა შეაფასოს/შეასწოროს

¹ შემოსავლის ეს ფორმები ზოგჯერ მოიხსენიება როგორც „კონკრეტული ადგილისთვის დამახასიათებელი“ შემოსავლები.

წარმოდგენილი გზმ-ს ანგარიშები და (გ) შესაბამისი უნარ-ჩვევების განმავითარებელ საქმიანობას.

გზმ-სთან დაკავშირებული სათანადოდ შედგენილი, განსაზღვრული და აღსრულების მექანიზმის მქონე ჯარიმების სისტემა

გარემოზე ზემოქმედების ნებართვის პირობების დარღვევების ამჟამინდელი ჯარიმების სისტემა არ არის ეფექტური, რადგან საჯარიმო თანხები ძალიან დაბალია ბიზნესების უმრავლესობის მოცულობებთან შედარებით; ჯარიმებს სასამართლოში ასაჩივრებენ, რაც ხშირად 3-5 წლიან განხილვას მოითხოვს და მათი გარკვეული ნაწილი გადაუხდელი რჩება. გზმ-ს ჯარიმების კარგად შემუშავებულ სისტემას, რომელიც სათანადოდ არის გაწერილი და აღსრულებული, შეუძლია შეაჩეროს გარემოზე ზემოქმედების ნებართვის მფლობელების უპასუხისმგებლო ქმედება. დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზა მიზნად ისახავს ეკონომიკურად გამართლებული ჯარიმების შემოღებას, კანონმდებლობის ცვლილებისა და შესწორებული სისტემის საფუძველზე ჯარიმების დაწესებისა და ამოღების მკაფიო და აღსასრულებლად ქმედითი მექანიზმის შექმნას. შედეგად, მივიღებთ სისტემას, რომელიც აფერხებს პოტენციურ კანონდამრღვევებს და ახდენს მდგრადი პრაქტიკის სტიმულირებას. კონკრეტული ქმედებები მოიცავს: (ა) ჯარიმების არსებული სისტემის გადახედვას; (ბ) ჯარიმების სისტემის რეფორმირებას, საჯარიმო თანხების სათანადო დონემდე გაზრდის ჩათვლით; და (გ) განახლებული სისტემის დანერგვასა და დახვეწას.

გარემოს დაცვასა და ბიომრავალფეროვნებასთან დაკავშირებული, ზიანის აღმოფხვრისა და კომპენსაციის ეფექტური სისტემის შექმნა

უკანასკნელი ოთხი წლის განმავლობაში აღძრული ადმინისტრაციული და სისხლის სამართლის საქმეები 140 მილიონი ლარის ოდენობის ზარალის ანაზღაურებას მოითხოვდნენ, თუმცა აღნიშნული ზარალის მხოლოდ მცირე ნაწილი ანაზღაურდა. გაჭიანურებული სამართალწარმოება და გარემოსდაცვითი ზიანის გაანგარიშების სირთულე ამცირებს ზარალის ანაზღაურების, როგორც პასუხისმგებელი ქმედებების მასტიმულირებელი ფაქტორის ეფექტიანობას. გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტში ამჟამად მიმდინარეობს გარემოსდაცვით ზიანთან დაკავშირებული სისტემის განხილვა. გარდა ამისა, აღნიშნულ დეპარტამენტში ხდება „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის შემუშავება. კანონმა არსებითი გარემოსდაცვითი ზიანის კონცეფცია უნდა განსაზღვროს. დაფინანსების მოპოვების აღნიშნული გზა გააუმჯობესებს ზიანის გაანგარიშების მეთოდოლოგიას და, სისხლის სამართლებრივი დანაშაულის შემთხვევაში, გააადვილებს სათანადო ზღვრის გამოთვლას, აგრეთვე ხელს შეუწყობს „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ კანონის საბოლოო ფორმით ჩამოყალიბებას. აღნიშნული ცვლილებები გაზრდის გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის სისტემის ეფექტურობას, რადგან უფრო მეტი შემთხვევა იქნება ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი და არა სისხლის-სამართლებრივი. ამ გზით გაიზრდება გადასახადის განაკვეთები და ჯარიმების, როგორც უკანონო ქმედებების შემაკავებელი ფაქტორის, ეფექტიანობა. საჭირო კონკრეტული ნაბიჯები მოიცავს „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ კანონის საბოლოო ფორმით შემუშავებას და წარდგენას, ზიანის

განგარიშების მეთოდების გადასინჯვას და სისხლის სამართლის საქმის წარმოებისთვის სათანადო ზღვრის დადგენას.

ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობისათვის დაწესებული მოსაკრებლებისა და კვოტების სისტემის განხილვა და განახლება

განახლებადი ბუნებრივი რესურსების ფართო სპექტრი (მათ შორის, არამერქნული ტყის პროდუქტები) კომერციული და ადგილობრივი მოხმარების მიზნით გამოიყენება. მოსაკრებლებისა და კვოტების ამჟამინდელი სისტემა ზღუდავს დაწესებული მოსაკრებლების ოდენობას, მასში შეტანილი სახეობების რაოდენობასა და შესაბამისი ორგანიზაციების შესაძლებლობებს, მონიტორინგი გაუწიონ და უზრუნველყონ ამოღების ღონისძიებების აღსრულება. დაფინანსების ეს გზა მიზნად ისახავს განახლებადი ბუნებრივი რესურსების მოსაკრებლების და კვოტების სისტემის განახლებას, ისევე როგორც ბუნებრივი რესურსებით კომერციული სარგებლობის ეფექტიანი, სამართლიანი და მდგრადი სისტემის ჩამოყალიბების უზრუნველყოფისაკენ მიმართულ მონიტორინგს. დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის მოქმედება გააფართოებს რესურსების მონიტორინგის მასშტაბს, უზრუნველყოფს სტაბილური შემოსავლების ზრდას ადგილობრივი ხელისუფლებისთვის, გააუმჯობესებს ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობას და ბუნებრივი პროდუქტების წარმოშობის სერტიფიკატების კონტროლის მექანიზმებს. აუცილებელი ღონისძიებები მოიცავს მოსაკრებლების და კვოტების არსებული სისტემის განხილვას, ძლიერი სამეცნიერო საფუძვლის შექმნას მოსავლის აღების მდგრადი დონის უზრუნველყოფის მიზნით, დაცული ტერიტორიების სააგენტოს, ეროვნული სატყეო სააგენტოს და სხვა ორგანიზაციების მონიტორინგის სისტემების შემუშავებას, სისტემური სტრუქტურების, მოსაკრებლებისა და კვოტების გადახედვას, ბუნებრივი პროდუქტების კომერციული გამოყენების მონიტორინგს/კონტროლს/დადგენას. გარდა ამისა, საჭიროა იმის უზრუნველყოფა, რომ ადგილობრივმა ხელისუფლებამ მოსაკრებლებიდან მიღებული შემოსავლების უმეტესი ნაწილის რეინვესტირება ბუნებრივი რესურსების დაცვისა და მოვლა-შენახვის საქმიანობაში მოახდინოს.

საშეშე მერქნის წარმოების სფეროში პროფესიონალური მიდგომების დანერგვა

ტყეში საშეშე მერქნის მოპოვებისა და გაყიდვის არსებული სისტემა არაფორმალურია (და ხშირ შემთხვევაში უკანონო); მისი ადმინისტრირება რთულია და შეიძლება შეშის ჭრის არამდგრადი პრაქტიკის დამკვიდრება გამოიწვიოს. ეროვნული სატყეო სააგენტო ცდილობს გადახედოს საშეშე მერქნის მოპოვების სისტემას მდგრადობის, მართვის ეფექტიანობისა და ფინანსური ხარჯების ამოღების გასაუმჯობესებლად. დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის მიზანია საშეშე მერქნის წარმოების სფეროში პროფესიონალური მიდგომების დანერგვა, იმისათვის, რომ ხელი შეუწყოს სოციალური ჭრის არაეფექტური პრაქტიკის ისეთ ეფექტურ, მდგრად და რეგულირებად სისტემად გარდაქმნას, რომელიც აკმაყოფილებს საშეშე მერქანზე მოთხოვნას. ეს ხელს შეუწყობს ადმინისტრაციული და საოპერაციო ეფექტიანობის გაუმჯობესებას, მოსავლის მდგრადი დონის მიღებას და გაზრდის სააგენტოს მიერ მიღებული მოსაკრებლების ოდენობას. აუცილებელი ნაბიჯები მოიცავს სისტემური კრიტერიუმების განსაზღვრას (ხელმისაწვდომი ფასი, სამართლიანობა და ა.შ.), განხორციელებადობის და ალტერნატივების დეტალურ შესწავლას, სისტემის

შემოთავაზებული სტრუქტურისა და რეგულაციების გადასინჯვას (საჭიროების შემთხვევაში), პილოტირებას და გამეორებას.

ეკოტურიზმის შეთავაზებების გაუმჯობესება სახელმწიფო ტყის ფონდში

ტყით დაფარული ტერიტორიები სწრაფად განვითარებად, მდგრად და ბუნებასთან დაკავშირებული ტურიზმისთვის შესაძლებლობების ფართო სპექტრს ქმნის. ეროვნული სატყეო სააგენტო სატყეო ტერიტორიების შერჩეულ ადგილებში გეგმავს ეკოტურიზმის ინფრასტრუქტურისა და მომსახურების შემუშავებას და განვითარებას. დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზა მიზნად ისახავს სააგენტოს ინსტიტუციური შესაძლებლობების გაზრდას ტურიზმის მდგრადი პროდუქტების შემუშავების, შესაბამისი შემოსავლების გენერირებისა და მიღების მიზნით და ამგვარი შემოსავლების ტყის მდგრადი მართვის მიზნებისთვის გამოსაყენებლად. ამ ღონისძიების გატარების შედეგი იქნება ეკოტურიზმის ობიექტების რაოდენობის და ტყის ეკოსისტემების მდგრადი დაფინანსების ზრდა. აუცილებელი ნაბიჯები მოიცავს ეროვნულ სატყეო სააგენტოში აღნიშნული პროცესის ზედამხედველობაზე პასუხისმგებელი პირის დანიშვნას, კვლევის ჩატარებას მაღალი ღირებულების ტურისტული ადგილების და პოტენციური პროდუქტების იდენტიფიცირების მიზნით, პრიორიტეტული ადგილებისა და პროექტების საინვესტიციო გეგმების შემუშავებას, შემოსავლების სტრატეგიის შემუშავებას (საკონცესიო გეგმა, შესასვლელი მოსაკრებელი, შემოსავლების გაზიარება ადგილობრივი თემებისთვის და ა.შ.), ბანკების და სხვა საფინანსო ინსტიტუტების ჩართვას საპილოტე ობიექტების დაფინანსებასა და პროგრამების მასშტაბირებაში.

ქვეყნის შესაძლებლობების გაზრდა ბუნების კონსერვაციისა და მართვის პრიორიტეტული მიზნების შესაბამისი დაფინანსების მოძიებისთვის

ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნება და მდგრადი მართვა საზოგადოებისთვის სასარგებლო საქონელსა და მომსახურებას ქმნის, და მნიშვნელოვანია კერძო პირების, კომპანიებისა და დონორების ფართო სპექტრისთვის. როგორც ასეთი, შემოწირულობები ბიომრავალფეროვნების დაფინანსების მნიშვნელოვანი წყაროა და ხელს უწყობს კონსერვაციის მიზნების მიღწევას. დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზა გააძლიერებს ქვეყნის შესაძლებლობას სახსრების მოსაძიებლად. ამ საქმიანობის სამიზნეს წარმოადგენენ: ა) კერძო პირები სახალხო დაფინანსების ე.წ. „crowdfunding“-ის და სხვა ინტერნეტ საშუალებების გამოყენებით; ბ) ბანკები და სხვა კომპანიები კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობის პროგრამებით და გ) ზემოაღნიშნული და სხვა „კლასიკური“ დონორები და საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტები. ყოველივე ამის საწინდარი გარემოსდაცვით ორგანიზაციებში კომუნიკაციისა და სახსრების მოძიების გაუმჯობესებული უნარი იქნება. დაფინანსების მოპოვების აღნიშნული გზის მეშვეობით გაიზრდება ფინანსური ნაკადები გარემოსდაცვითი მიმართულების არასამთავრობო ორგანიზაციებში, სამთავრობო უწყებებსა და სხვა ჯგუფებში. მიუხედავად იმისა, რომ დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის განვითარებას გარკვეული დრო დასჭირდება, თავდაპირველი ქმედებები მოიცავს შემდეგს: თბილისის ზოოპარკის საპილოტე პროგრამების შემუშავება კერძო პირებისა და კორპორაციული დონორებისათვის, საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის პრიორიტეტული ქმედებების საფუძველზე შემოწირულობების ონლაინ პლატფორმის შექმნა და ტრენინგების ჩატარება ორგანიზაციებისთვის

კონკრეტული სახსრების მოძიებასა და საზოგადოებასთან ურთიერთობის კამპანიების ორგანიზებაში ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებასთან დაკავშირებული ქმედებების განსახორციელებლად.

ინტეგრირებული ფინანსური გეგმა

დაფინანსების მოპოვების ინდივიდუალური გზები ინტეგრირებული გეგმის ერთმანეთთან დაკავშირებულ შემადგენელ ნაწილებს წარმოადგენს. ეს უკანასკნელნი ბიომრავალფეროვნებასთან დაკავშირებულ სხვადასხვა შედეგებსა და ინსტრუმენტების კატეგორიებს მოიცავენ, სხვადასხვა ფინანსურ წყაროებს ეყრდნობიან და განსხვავებული განმახორციელებლები ჰყავთ. ბიომრავალფეროვნებასთან დაკავშირებული შედეგის გათვალისწინებით, ისინი შეესაბამებიან საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგიის და მოქმედებათა გეგმის ყველა სტრატეგიულ მიზანს, განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებენ საფრთხის შემცირებას და ეკოსისტემების, სახეობების და გენეტიკური მრავალფეროვნების მდგრადი მოხმარებისა და დაცვის საკითხებს. აღნიშნული დაფინანსების მოპოვების გზებიდან ყველაზე მეტი, ოთხი გზა ერთიანდება საბაზრო ინსტრუმენტის ფართო კატეგორიაში, ამას მოჰყვება მარეგულირებელი ინსტრუმენტები (სამი გზა) და ფისკალური ინსტრუმენტები (ორი გზა). ბიომრავალფეროვნების გაზრდილი დაფინანსების წყაროებიდან (ან ხარჯების შემცირების საშუალებებიდან), ყველაზე მნიშვნელოვანი დაფინანსების პირველადი წყარო, კერძო კომპანიები და შინამეურნეობები არიან. მთავრობას, ძირითადად, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სახით, აქვს კერძო რესურსების მოზიდვის მთელი რიგი ბერკეტები. ღონისძიებების უმრავლესობა აღმასრულებელმა ხელისუფლებამ გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს საშუალებით უნდა განახორციელოს, თუმცა დაფინანსების მოპოვების ბევრი გზა წარმატებული მხოლოდ კერძო სექტორთან და არასამთავრობო ორგანიზაციებთან მჭიდრო თანამშრომლობის შემთხვევაში იქნება.

მოსალოდნელი ფინანსური სარგებლის პროგნოზი

დაფინანსების მოპოვების გზების ფინანსური სარგებლის პროგნოზირების დროს საჭიროა გავითვალისწინოთ, რომ გაურკვეველია, თუ რამდენად ეფექტიანად განხორციელდება აღნიშნული გადაწყვეტილებები და რამდენად იმუშავებს წარმატების მისაღწევად საჭირო ფაქტორები, აგრეთვე დაგვიჭრდეთ იმ საკითხზე, თუ როგორია საერთო ეკონომიკური მდგომარეობა. მიუხედავად ამისა, პოტენციური ფინანსური სარგებლის საორიენტაციო პროგნოზები, მათი არსებობის შემთხვევაში, დაგეგმვის ღირებულ ინსტრუმენტად რჩება. დაფინანსების მოპოვების ცხრა პრიორიტეტულ გზასთან დაკავშირებული წმინდა ფინანსური სარგებელი (ე.ი. შემოსავლებს ან თავიდან აცილებულ ხარჯებს მინუს განხორციელების დამატებითი ხარჯები) დათვლილია მომავალი 10 წლის განმავლობაში და წარმოდგენილია ქვემოთ მოცემულ ცხრილში. საწყისი ინვესტიციები დაცულ ტერიტორიებში, რაც გაზრდილი შემოსავლების გენერირებისთვის არის საჭირო, პირველი სამი წლის განმავლობაში სახსრების შედარებით ზომიერ გადინებას გამოიწვევს. ამის შემდეგ წლიური წმინდა ფინანსური სარგებელი 2021 წლისთვის 15.9 მილიონ ლარს შეადგენს, 2023 წლისთვის 24.6 მილიონს მიაღწევს, ხოლო 2027 წლისთვის – 47.6 მილიონს. სულ, მიმდინარე პირობებით (არადისკონტირებული), ჯამური წმინდა ფინანსური

სარგებელი 10 წლიან პერიოდში, დაახლოებით 160 მილიონი ლარი იქნება, რაც მნიშვნელოვანი წვლილს შეიტანს ქვეყნის ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციის მიზნების მიღწევაში.

ცხრილი 1: წლიური და ჯამური წმინდა ფინანსური სარგებელი დაფინანსების მოპოვების თითოეული გზის შედეგად 10 წლიან პერიოდში

დაფინანსების მოპოვების გზა	წმინდა ფინანსური სარგებელი მიმდინარე პირობებში (მილიონი ლარი)										სულ	
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027		
ბიუჯეტის დასაბუთება	- 0.13	1.00	2.08	3.20	4.34	5.52	6.74	8.00	9.29	10.62	50.66	31.7%
დაცული ტერიტორიების საკუთარი შემოსავალი	-	-	-	5.34	6.76	8.25	- 3.63	12.09	14.71	17.96	8.99	5.6%
გზშ-ს ეფექტიანობა	0.2	0.8	1.2	1.6	2.0	2.4	2.8	3.2	3.6	4.0	21.7	13.6%
გზშ-ს ჯარიმები	- 0.03	0.03	0.02	0.02	0.03	0.17	0.17	0.17	0.17	0.17	0.85	0.5%
გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის რეფორმა	- 1.00	2.60	3.84	3.84	5.20	5.20	6.44	6.44	7.80	7.80	48.16	30.1%
ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის მოსაკრებლები	0.13	0.04	0.32	0.48	0.64	0.80	0.96	1.12	1.36	1.60	7.19	4.5%
საშეშე მერქნის ბაზრის რეფორმა	0.11	0.27	0.48	0.73	1.05	1.44	1.91	2.49	3.18	4.02	15.70	9.8%
არამერქნული ტყის პროდუქტები და ტურიზმი ტყეებში	0.08	0.15	0.19	0.27	0.38	0.46	0.57	0.69	0.84	0.96	4.58	2.9%
მიზნობრივი შემოწირულობები	- 0.50	- 0.38	0.20	0.40	0.40	0.40	0.40	0.40	0.40	0.40	2.12	1.3%
სულ	-	-	-	15.85	20.79	24.62	16.35	34.58	41.35	47.53	159.94	100%

წმინდა ფინანსური სარგებლის საერთო მოცულობის ყველაზე დიდი წილი (32%) სახელმწიფო ბიუჯეტის გაუმჯობესებულ დასაბუთებას უჭირავს, რასაც მოჰყვება გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის რეფორმა (30%), გზშ-ს გაზრდილი ეფექტურობა (14%), აგრეთვე საშეშე მერქნის ბაზრის რეფორმა და პროფესიონალიზაცია (10%). დაფინანსების მოპოვების დანარჩენ გზებზე მთლიანი მოცულობის 10%-ზე ნაკლები წილი მოდის, რომელიც დაცული ტერიტორიების საკუთარ შემოსავლებსა (6%), და ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის მოსაკრებლებისა და კვოტების სისტემის განხილვასა და განახლებას (5%) შორის ნაწილდება. მთლიანი ფინანსური შემოსავლების პირველადი წყაროების დაახლოებით 70%, კერძო სექტორის კომპანიებსა და შინამეურნეობებზე მოდის, თუმცა დაფინანსების მოპოვების ამ გზების უმრავლესობის შემუშავება ჯერ კიდევ მოითხოვს მთავრობის აქტიურ ხელმძღვანელობასა და სათანადო პოლიტიკის შემუშავებას.

სამომავლო გეგმები

ბიომრავალფეროვნების დაფინანსების გეგმა შეიძლება ჩაითვალოს მუდმივად განახლებად დოკუმენტად, რომელსაც ბიომრავალფეროვნების მთელი სექტორი უნდა ფლობდეს და იყენებდეს. იგი საქართველოში ბიომრავალფეროვნების დაფინანსების განვითარებისა და წახალისების წყარო გახლავთ, და შეიძლება გარემოების, საჭიროებების და შესაძლებლობების მიხედვით განახლდეს. მისი განხორციელება მთავრობის, სამოქალაქო საზოგადოების (არასამთავრობო

ორგანიზაციების), კერძო და განვითარების პროცესში მონაწილე პარტნიორების კოორდინირებულ ძალისხმევას საჭიროებს. გეგმის განხორციელებისა და მონიტორინგის დიდ ნაწილს კოორდინაციას გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო არსებული თანამშრომლობის ფარგლებში უწევს. თუმცა, ძირითადად, აღიარებულია, რომ საჯარო სექტორის ვალდებულება და დაფინანსება სულ უფრო მეტად უნდა შეავსოს კერძო სექტორის ჩართულობამ, ფონდების, დონორების და არასამთავრობო ორგანიზაციების მხარდაჭერამ.

სარჩევი

პროექტის მომზადების პროცესში ჩართული პირები: ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.	
ზოგადი მიმოხილვა	I
სარჩევი.....	X
აბრევიატურები	XIV
1 შესავალი.....	15
2 ბიომრავალფეროვნებაში ინვესტირების მაგალითი	27
2.1 შესაბამისობა სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დაგეგმვასთან ..	27
2.2 მთავარი ეკონომიკური სექტორების და საარსებო წყაროების ხელშეწყობა	
30	
2.2.1 ტურიზმი.....	31
2.2.2 სოფლის მეურნეობა.....	31
2.2.3 წყალმომარაგება და ჰიდროელექტროენერჯის წარმოება.....	33
2.2.4 სატყეო მეურნეობა.....	34
3 ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების გეგმა.....	37
3.1 ბიომრავალფეროვნების დაფინანსების მოპოვების გზები	38
3.2 ინტეგრირებული გეგმა	42
3.2.1 ბიომრავალფეროვნებასთან დაკავშირებული შედეგები.....	42
3.2.2 დაფინანსების მოპოვების გზების დახასიათება.....	44
3.3 მოსალოდნელი ფინანსური სარგებელი დაფინანსების მოპოვების გზების მიხედვით.....	46
4 ბიომრავალფეროვნების დაფინანსების მოპოვების გზები.....	49
4.1 სახელმწიფო ბიუჯეტის დასაბუთების შესაძლებლობების გაუმჯობესება გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროში	49
4.1.1 არსებული გარემოებები	50
4.1.2 მიზნები.....	51
4.1.3 შემდგომი ქმედებები.....	53
4.1.4 მოსალოდნელი ფინანსური შედეგები.....	56
4.2 დაცული ტერიტორიების სისტემის ფინანსური მდგრადობის გაუმჯობესება გაწეული მომსახურებიდან მიღებული შემოსავლების გაზრდით	
56	
4.2.1 არსებული გარემოებები	57
4.2.2 მიზნები.....	61
4.2.3 შემდგომი ქმედებები.....	61
4.2.4 მოსალოდნელი ფინანსური შედეგები.....	63
4.3 გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ხარისხის, კომპეტენტურობისა და ეფექტიანობის გაუმჯობესება	64
4.3.1 არსებული გარემოებები	65
4.3.2 მიზნები.....	67
4.3.3 შემდგომი ქმედებები.....	67
4.3.4 მოსალოდნელი ფინანსური შედეგები.....	71
4.4 გზმ-სთან დაკავშირებული სათანადოდ შედგენილი, განსაზღვრული და აღსრულების მექანიზმის მქონე ჯარიმების სისტემა.....	71
4.4.1 არსებული გარემოებები	72
4.4.2 მიზნები.....	73
4.4.3 შემდგომი ქმედებები.....	74

4.4.4	მოსალოდნელი ფინანსური შედეგები.....	75
4.5	გარემოს დაცვასა და ბიომრავალფეროვნებასთან დაკავშირებული, ზიანის აღმოფხვრისა და კომპენსაციის ეფექტური სისტემის შექმნა.....	75
4.5.1	არსებული გარემოებები.....	76
4.5.2	მიზნები.....	79
4.5.3	შემდგომი ქმედებები.....	79
4.5.4	მოსალოდნელი ფინანსური შედეგები.....	81
4.6	ბუნებრივი რესურსების მოპოვების არსებული მოსაკრებლებისა და კვოტების სისტემის განხილვა და განახლება.....	82
4.6.1	არსებული გარემოებები.....	83
4.6.2	მიზნები.....	85
4.6.3	შემდგომი ქმედებები.....	86
4.6.4.	მოსალოდნელი ფინანსური შედეგები.....	88
4.7	საშუაშე მერქნის წარმოების სფეროში პროფესიონალური მიდგომების დანერგვა.....	89
4.7.1.	არსებული გარემოებები.....	89
4.7.2.	მიზნები.....	92
4.7.3.	შემდგომი ქმედებები.....	93
4.7.4.	მოსალოდნელი ფინანსური შედეგები.....	94
4.8.	ეკოტურიზმის შეთავაზებების გაუმჯობესება სახელმწიფო ტყის ფონდში 95	
4.8.1.	არსებული გარემოებები.....	96
4.8.2.	მიზნები.....	97
4.8.3.	შემდგომი ქმედებები.....	97
4.8.4.	მოსალოდნელი ფინანსური შედეგები.....	99
4.9.	ქვეყნის შესაძლებლობების გაზრდა ბუნების კონსერვაციისა და მართვის პრიორიტეტული მიზნების შესაბამისი დაფინანსების მოძიებისთვის.....	99
4.9.1.	არსებული გარემოებები.....	99
4.9.2.	მიზნები.....	100
4.9.3.	შემდგომი ქმედებები.....	101
4.9.4.	მოსალოდნელი ფინანსური შედეგები.....	103
5.	დასკვნები.....	105
6.	გამოყენებული ლიტერატურა.....	106

ცხრილების ჩამონათვალი:

ცხრილი 1-1. საქართველოს ჰესები..... 18

ცხრილი 3-1. დაფინანსების მოპოვების გზები, ფინანსური ინსტრუმენტის ტიპის, დაფინანსების წყაროსა და წამყვანი ოფიციალური განმახორციელებლების მიხედვით..... 44

ცხრილი 3-2. დაფინანსების მოპოვების თითოეული გზისთვის წლიური და ჯამური ფინანსური სარგებელი 10 წლიან პერიოდში 47

ცხრილი 4-1. განხორციელების შემოთავაზებული ქმედებები, წამყვანი მხარე და ვადები..... 54

ცხრილი 4-2. საქართველოს თითოეული დაცული ტერიტორიის ვიზიტორთა რაოდენობა (2011 - 2017)..... 59

ცხრილი 4-3. განხორციელების შემოთავაზებული ქმედებები, წამყვანი მხარეები და ვადები..... 62

ცხრილი 4-4. განხორციელების შემოთავაზებული ქმედებები, წამყვანი მხარეები და ვადები..... 67

ცხრილი 4-5. სახელმწიფო ბიუჯეტში გადახდილი გარემოს დაცვასთან დაკავშირებული ჯარიმების მთლიანი ოდენობა (2011-2016)..... 73

ცხრილი 4-6. გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ჯარიმების მთლიანი ოდენობა, დარიცხული გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის მიერ (2011-2016)..... 73

ცხრილი 4-7. განხორციელების შემოთავაზებული ქმედებები, წამყვანი მხარეები და ვადები..... 74

ცხრილი 4-8. ადმინისტრაციული და დანაშაულებრივად მიყენებული ზიანები, დადგენილი გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის მიერ (2014-2017)..... 78

ცხრილი 4-9. განხორციელების შემოთავაზებული ქმედებები, წამყვანი მხარეები და ვადები..... 80

ცხრილი 4-10. ბუნებრივი რესურსები მოხმარების საფასურიდან მიღებული შემოსავლები (2012-2017, მლნ ლარი) 85

ცხრილი 4-11. განხორციელების შემოთავაზებული ქმედებები, წამყვანი მხარეები და ვადები..... 86

ცხრილი 4-12. ტყეებში მერქნული რესურსების გამოყენების მოცულობა რეგიონების მიხედვით 90

ცხრილი 4-13. განხორციელების შემოთავაზებული ქმედებები, წამყვანი მხარეები და ქმედებების განხორციელების გრაფიკი 93

ცხრილი 4-14. მოსალოდნელი ქმედებები, წამყვანი მხარეები და ქმედებების განხორციელების გრაფიკი..... 97

ცხრილი 4-15. მოსალოდნელი ქმედებები, წამყვანი მხარეები და ქმედებების განხორციელების გრაფიკი..... 102

სურათების ჩამონათვალი:

სურათი 1-1. საქართველოში ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებისთვის გაწეული ხარჯები (2017 წლის ნომინალური, მილიონი აშშ დოლარი)..... 19

სურათი 1-2. მთლიანი ფინანსური საჭიროებების დეტალური ჩაშლა (მილიონი აშშ დოლარი)..... 20

სურათი 1-3. ფინანსური დანაკლისის დეტალური ჩაშლა (მილიონი აშშ დოლარი)	21
სურათი 2-1. ბიომრავალფეროვნებას და ეკოსისტემების მომსახურებებს შეუძლია დაგვეხმარონ მდგრადი განვითარების მიზნების მიღწევაში	29
სურათი 2-2. აჭარის ტყეების ეკოსისტემური სერვისების წლიური ღირებულების ცვლილებები (აშშ დოლარი/წ)	36
სურათი 3-1. კავშირი დაფინანსების მოპოვების გზებსა და საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგიის და მოქმედებათა გეგმის სტრატეგიულ მიზნებს შორის	43
სურათი 3-2. დაფინანსების მოპოვების თითოეული გზის შედარებითი წვლილი მთლიან წმინდა ფინანსურ სარგებელში	48
სურათი 4-1. დაცული ტერიტორიების სააგენტოს დაფინანსება 2014-2017 წლებში (ლარი)	60

ჩანართების ჩამონათვალი:

ჩანართი 1. ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების ინიციატივა	19
ჩანართი 2. ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებისთვის ფინანსური უზრუნველყოფის გზების განსაზღვრა	22
ჩანართი 3. მიდგომა დაფინანსების გზების შემუშავებისადმი	25
ჩანართი 4. საქართველოს ტურიზმის სექტორის წვლილი მთლიან შიდა პროდუქტში	31
ჩანართი 5. ღვინის წარმოება საქართველოში	32
ჩანართი 6. საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგიის და მოქმედებათა გეგმის სტრატეგიული მიზნები:	43

აბრევიატურები

აბრევიატურა	განმარტება
APA	დაცული ტერიტორიების სააგენტო
BBOP	ბიზნესისა და ბიომრავალფეროვნების კომპენსაციის პროგრამა
BER	ბიომრავალფეროვნების დანახარჯების შეფასება
BIOFIN	ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების ინიციატივა
CBD	კონვენცია ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შესახებ
CBO	სათემო ორგანიზაცია
CDM	სუფთა განვითარების მექანიზმი
CNF	კავკასიის ბუნების ფონდი
DES	გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი
EIA	გარემოზე ზემოქმედების შეფასება
ELL	„გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონი
EU	ევროკავშირი
FNA	ფინანსურ საჭიროებათა შეფასება
GCF	მწვანე კლიმატის ფონდი
GDP	მთლიანი შიდა პროდუქტი
GEF	გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდი
GiZ	გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება
GNTA	საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია
HPP	ჰიდროელექტროსადგური
IFI	საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტი
IUCN	ბუნების დაცვის საერთაშორისო კავშირი
MENRP	გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო
MEPA	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო
MESD	ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო
MoE	ენერგეტიკის სამინისტრო
MoF	ფინანსთა სამინისტრო
NBSAP	საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგია და მოქმედებათა გეგმა
NEA	გარემოს ეროვნული სააგენტო
NFA	ეროვნული სატყეო სააგენტო
NGO	არასამთავრობო ორგანიზაცია
NTFP	არამერქნული ტყის პროდუქტები
PA	დაცული ტერიტორია
SDGs	მდგრადი განვითარების მიზნები
SEA	სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასება
TEEB	ეკოსისტემებისა და ბიომრავალფეროვნების ეკონომიკა
UNDP	გაეროს განვითარების პროგრამა
UNFCCC	გაეროს ჩარჩო კონვენცია კლიმატის ცვლილების შესახებ
WWF	ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდი

1 შესავალი

საქართველო დაჯილდოებულია მდიდარი ბიომრავალფეროვნებით. მის საზღვრებში მსოფლიოში სულ არსებული გლობალურად მნიშვნელოვანი და საფრთხის ქვეშ მყოფი 35 არეალიდან ორის – კავკასიისა და ირანის ანატოლიის – ნაწილებია მოქცეული; ქვეყანაში არსებული ბიომრავალფეროვნების მაღალი მაჩვენებელი განპირობებულია მრავალი ფაქტორით, მათ შორის: (i) მისი მდებარეობა ორი ძირითადი ბიოგეოგრაფიული რეგიონის გადაკვეთაზე; (ii) მიწის ფორმა (ნახევარკუნძული შავ და კასპიის ზღვებს შორის, რომელიც მნიშვნელოვანია მიგრაციის და გადაფრენების მარშრუტის თვალსაზრისით); (iii) ლანდშაფტის ტოპოგრაფია (სხვადასხვა სიმაღლეზე განლაგებული ადგილების დიდი არჩევანი და იზოლაციის შესაძლებლობები); და (iv) კლიმატი, რომელიც მნიშვნელოვნად იცვლება მთელი ქვეყნის მასშტაბით, რის შედეგადაც ძალიან მრავალფეროვანია ჰაბიტატების ტიპები - სუბტროპიკული, მშრალი და მშრალი ტყიანი, მთის ტუნდრები (გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო, 2005).

ბიომრავალფეროვნებას და ეკოსისტემურ სერვისებს მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვთ საქართველოს ეკონომიკაში. საქართველოს ბიომრავალფეროვნებაში ინვესტირება სრულ შესაბამისობაშია სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების საერთო გეგმასთან, რომელიც საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიაში შედის. ის ასევე მნიშვნელოვნად გვეხმარება მოსახლეობისთვის საარსებო საშუალებების უზრუნველყოფასა და ეკონომიკის საკვანძო სექტორების, მათ შორის სატყეო მეურნეობის, ტურიზმის, სოფლის მეურნეობის, წყალმომარაგებისა და ენერგომომარაგების (კერძოდ, ჰიდროელექტროენერჯის უზრუნველყოფის) განვითარებაში. ჯანსაღი ეკოსისტემები გადამწყვეტ როლს ასრულებს კატასტროფების რისკის შემცირებაში, კლიმატის ცვლილებასთან ადაპტირებასა და მის შერბილებაში. შესაბამისად, ბიომრავალფეროვნებასა და ეკოსისტემური სერვისების შენარჩუნებაში ინვესტირების მყარი საფუძველი არსებობს.

მიუხედავად მისი მნიშვნელობისა, ბიომრავალფეროვნების დეგრადაცია და შემცირება კვლავაც მაღალი ტემპით მიმდინარეობს. გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს 2015 წლის მონაცემებით ეს გამოწვეულია რამდენიმე ფაქტორის ერთობლიობით, მათ შორის:

- სიღარიბე, რომელიც ხელს უწყობს ბუნებრივი რესურსების არამდგრად გამოყენებას ენერჯის, საკვებისა და ფინანსური სარგებლის წყაროდ;
- ბიომრავალფეროვნების და მისი შენარჩუნების მნიშვნელობის შესახებ ინფორმირებულობის ნაკლებობა მოსახლეობის ფართო ფენებსა და გადაწყვეტილების მიმღებთა შორის;
- ბიომრავალფეროვნების მნიშვნელობის არასაკმარისი გათვალისწინება პოლიტიკის დოკუმენტებში, სტრატეგიებსა და პროგრამების განხორციელებაში;
- ბიოლოგიური რესურსების გამოყენების და მართვის რეგულირების საკანონმდებლო ხარვეზები;
- რესურსების ნაკლებობა ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნების კანონებისა და პროცედურების განხორციელებისათვის.

ეს ფაქტორები გავლენას ახდენს ბიომრავალფეროვნებაზე, იწვევს რა მის დეგრადაციასა და ბუნებრივი ჰაბიტატების დაშლას ბუნებრივი რესურსების ჭარბი გამოყენების, გარემოს დაბინძურების, უცხოური ინვაზიური სახეობების შემოტანისა და კლიმატის ცვლილების

გამო. შედეგად, ფლორისა და ფაუნის ბევრი სახეობა იმდენად საფრთხის ქვეშ აღმოჩნდა, რომ საქართველოს წითელ ნუსხაში ცხოველთა 139 და მცენარეთა 56 სახეობა იქნა შეტანილი. აქედან 43 სახეობის ცხოველი და 20 სახეობის მცენარე კატეგორიზებულია როგორც საფრთხის ქვეშ ან განადგურების კრიტიკულ ზღვარზე მყოფი. გარდა ამისა, ხერხემლიანთა 44 სახეობა გლობალურად არის მიჩნეული საფრთხის ქვეშ მყოფად და შეტანილია ბუნების დაცვის საერთაშორისო კავშირის IUCN-ის წითელ ნუსხაში, როგორც მოწყვლადი ან საფრთხის ქვეშ მყოფი (გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო, 2015).

ბიომრავალფეროვნების შემცირება ეკოსისტემური სერვისების მნიშვნელოვან დანაკარგებს იწვევს. მაგალითად, წლების განმავლობაში საქართველოში ინტენსიურად შეიცვალა წყლის ეკოსისტემები, რადგან ჭარბტენიანი ნიადაგები დააშრეს და წყლის დონეს ბევრ ტბებში ხელოვნურად არეგულირებდნენ. გრძელდება წყლის დაბინძურება, განსაკუთრებით, საყოფაცხოვრებო სექტორის, მრეწველობის, თბოელექტროსადგურების, სასოფლო-სამეურნეო ჩამონადენის და საყოფაცხოვრებო ნარჩენების მეშვეობით. ეს განსაკუთრებით შესამჩნევი მდინარის ნაპირებზეა (გაეროს გარემოსდაცვითი პროგრამა, ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდი, 2013). მიწის დეგრადაციის დაჩქარება კვლავაც შემაშფოთებელია, რადგან იგი ამცირებს სასოფლო-სამეურნეო პოტენციალს ეროზიის გამო და ზრდის ისეთი ბუნებრივი კატასტროფების რისკს, როგორიცაა წყალდიდობა და მეწყერი. შეუძლებელია, გადაჭარბებულად შეაფასო ეკოსისტემის დაკარგვისა და დეგრადაციის ეკონომიკური ხარჯები, განსაკუთრებით იმიტომ, რომ კლიმატის ცვლილების გამო სულ უფრო მეტი მნიშვნელობა ენიჭება წყლის და ენერგეტიკულ უსაფრთხოებას, სურსათის წარმოებასა და მდგრადი საარსებო საშუალებების უზრუნველყოფას.

პოლიტიკის პერსპექტივიდან გამომდინარე, მთავრობის რეაგირება მთავარ საკანონმდებლო გამოწვევებზე, მათ შორის ბიომრავალფეროვნების მართვასთან დაკავშირებულ საკითხებზე, ასახულია 2015 წლის სახელმწიფო პროგრამაში „ძლიერი, დემოკრატიული, ერთიანი საქართველოსთვის“. გარემოსდაცვითი გამოწვევების გათვალისწინებით, პროგრამა ხაზს უსვამს, რომ „გარემოსდაცვითი სამართლებრივი ჩარჩო გადაიხედება და განახლდება ისეთ სფეროებში, როგორიცაა: ნარჩენების მართვა, წყლის რესურსების მართვა, ატმოსფერული ჰაერის დაცვა, ტყის მართვა, ბუნებრივი და ანთროპოგენული რისკის ფაქტორების შემცირება, ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოება, ბიომრავალფეროვნების დაცვა, ბუნებრივი რესურსების მდგრადი მართვა, ნებართვების და ლიცენზიების გაცემა, გარემოზე ზემოქმედების შეფასება და სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასება.“ 2014-2020 წლების საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგია და მოქმედებათა გეგმა აღიარებულია ბიომრავალფეროვნების დაცვის დაგეგმვის საკვანძო ინსტრუმენტად. აღნიშნული სამოქმედო გეგმა აყალიბებს ყოვლისმომცველ პოლიტიკას და განსაზღვრავს ეროვნულ პრიორიტეტებს, რათა გარდაქმნას საქართველო იმგვარად, რომ 2030 წლისთვის იგი გახდეს „ქვეყანა, სადაც მოქალაქეები ცხოვრობენ ბუნებასთან ჰარმონიაში, საყოველთაოდ აღიარებულია ბიომრავალფეროვნების ფასეულობები, ბიოლოგიური რესურსების კონსერვაცია და გონივრული მოხმარება უზრუნველყოფს ეკოსისტემური პროცესების უწყვეტობას, ჯანსაღ გარემოსა და სასიცოცხლო მნიშვნელობის სარგებელს მთელი საზოგადოებისთვის.“ ამავე სამოქმედო გეგმის ფარგლებში დასახულია ბიომრავალფეროვნების დაცვის 21 ეროვნული მიზანი, რომლებიც მიზნად ისახავს ბიომრავალფეროვნების ფასეულობების შენარჩუნებას, მისი მნიშვნელობის და მისგან მიღებული სარგებლის შესახებ საზოგადოების ინფორმირებულობის ამაღლებას,

ბიომრავალფეროვნების ასპექტების ინტეგრაციას, ბიომრავალფეროვნების სტატუსის გაზრდას და ბიომრავალფეროვნების წინაშე არსებული საფრთხეების აღმოფხვრას.

საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგიის და მოქმედებათა გეგმის ერთ-ერთი ძირითადი მიზანია, შექმნას ევროკავშირთან ასოცირების შესახებ ხელშეკრულების ფარგლებში ნაკისრი ვალდებულებების შესრულების საფუძველი და ხელი შეუწყოს ჰარმონიზაციას ევროპულ გარემოსდაცვით პოლიტიკასა და სტრატეგიებთან. ეს მოიცავს სახეობებისა და ჰაბიტატების შენარჩუნების და ბიოლოგიური რესურსების მდგრადი გამოყენების ვალდებულებებს. ამან სტიმული მისცა ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შესახებ კანონპროექტის მომზადებასა და მონაწილეობას ერთობლივ პროგრამაში, სამხრეთ კავკასიასა და ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის დაცულ ზონაში ზურმუხტის ქსელის შექმნის მიზნით.

სამთავრობო დონეზე, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო ის უწყებაა, რომლის უპირველეს პასუხისმგებლობას ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნება წარმოადგენს. აღნიშნული სამინისტროს მოვალეობაა ბიომრავალფეროვნების დაცვა, რეგულირება, აღდგენა და მონიტორინგი, აგრეთვე გარემოსდაცვითი პოლიტიკის გატარება წყლისა და სამთო-მოპოვებითი საქმიანობის სფეროებში. მის შემადგენლობაში არსებული წამყვანი დეპარტამენტები და სააგენტოებია:

- ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტი, რომელიც პასუხისმგებელია სტრატეგიების განსაზღვრასა და ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო პოლიტიკის დოკუმენტების შემუშავებაზე.
- დაცული ტერიტორიების სააგენტო, რომელიც მართავს დაცული ტერიტორიების ეროვნულ ქსელს.
- ეროვნული სატყეო სააგენტო, რომელიც ორიენტირებულია ტყეების გამოყენებასა და დაცვაზე.
- გარემოს ეროვნული სააგენტო, რომელიც ატარებს გარემოსდაცვით მონიტორინგს, დაბინძურების კუთხით.
- გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი, რომელიც პასუხისმგებელია გარემოსდაცვითი ინსპექტირების ჩატარებაზე.
- მიწის რესურსების დაცვის სამმართველო, რომელსაც ევალება „ნიადაგის დაცვის შესახებ“ კანონის აღსრულება და სამთო-მოპოვებითი საქმიანობის რეგულირება.

ბიომრავალფეროვნების მართვასთან დაკავშირებული სხვა მნიშვნელოვანი სამინისტროები და ინსტიტუტები მოიცავს საქართველოს ტურიზმის ეროვნულ ადმინისტრაციას, რომლის მიზანია უზრუნველყოს მდგრადი ტურიზმის განვითარება; და ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს, პირველ რიგში თავისი ჰიდროელექტრო პროექტების რეგულირების თვალსაზრისით, რადგან ისინი მნიშვნელოვან გავლენას ახდენენ ბიომრავალფეროვნებაზე. ქვემოთ მოყვანილ ცხრილში ნაჩვენებია საქართველოს ჰიდროელექტროსადგურების საერთო რაოდენობა.

ცხრილი 1-1. საქართველოს ჰესები

ჰესები (სტატუსი)	რაოდენობა
არსებული	64
მშენებარე	28
დაგეგმილი	74
სულ	166

ძირითადი ფინანსური და ეკონომიკური სამინისტროებია ფინანსთა სამინისტრო, რომელიც პასუხისმგებელია სახელმწიფო ბიუჯეტის პროცესის კოორდინირებასა და ზედამხედველობაზე, და ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო, რომელიც ორიენტირებულია ეკონომიკური პოლიტიკის შემუშავებაზე და პასუხისმგებელია ვაჭრობის, უცხოური ინვესტიციებისა და ბიზნესის სექტორის რეგულირებაზე. აგრეთვე, ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს სისტემაში შემავალი ს.ს.იპ. წიაღის ეროვნული სააგენტო, გასცემს მინერალური რესურსების გამოყენების ლიცენზიებს. ზოგადად, ეკონომიკის მართვა მიმართულია ინვესტიციებისა და ბიზნესისთვის ხელსაყრელი გარემოს შექმნაზე და ეკონომიკური ზრდის ხელშეწყობაზე. ყოველივე ამის მიღწევა შესაძლებელია სხვადასხვა გზით, რაც გულისხმობს შედარებით დაბალი და მარტივი გადასახადების შენარჩუნებას, ბიუროკრატისა და ზედმეტი ფორმლობების შეზღუდვას, ინვესტიციების მოზიდვის ხელშეწყობას და კონსულტირებას და ინვესტირების პრობლემების მოგვარებას. სახელმწიფო ბიუჯეტის პროცესი ხორციელდება 2009 წლის „საქართველოს საბიუჯეტო კოდექსის“ თანახმად. ამან უზრუნველყო პროგრამაზე ან შედეგებზე დაფუძნებულ ბიუჯეტირებაზე გადასვლისათვის საჭირო საკანონმდებლო ბაზა, რომელიც პირველად 2012 წელს ამოქმედდა. ცენტრალური მთავრობა პასუხისმგებელია სახელმწიფო ბიუჯეტზე, საქართველოში არსებული შესაბამისი ავტონომიური რესპუბლიკების აღმასრულებელი ორგანოები პასუხისმგებელი არიან რესპუბლიკების ბიუჯეტებსა და მათ დაქვემდებარებაში მყოფი ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების ბიუჯეტებზე. ქვეყნის განვითარების ძირითადი განზომილებები და მიმართულებები ასახულია ქვეყნის მთავარ სამოქმედო გეგმაში, რომელიც მოიცავს ინფორმაციას მაკროეკონომიკური და ფისკალური საშუალოვადიანი პროგნოზისა და ასევე ცენტრალური, ავტონომიური და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების ძირითადი საკითხების შესახებ.

ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების ინიციატივის (BIOFIN, იხ. ჩანართი 1) შესაბამისად ბიომრავალფეროვნების სტრატეგიის, ინსტიტუციების, ხარჯების და ფინანსური საჭიროებების შესახებ სხვადასხვა სახის ტექნიკური შეფასებები განხორციელდა. ბიომრავალფეროვნების დანახარჯების შეფასება (BER) ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებისთვის საჭირო ქმედებების დაფინანსების დეტალურ გაანგარიშებას გვაძლევს. ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებისთვის გაწეული ხარჯები უმეტესად მთავრობის მიერ ხორციელდება. 2017 წელს აღმასრულებელი ხელისუფლების დაფინანსებამ 17.2 მილიონი აშშ დოლარი შეადგინა, რაც საქართველოს მთლიანი ბიუჯეტის 0.4% უდრის. 2017 წელს მთავრობის მიერ გაწეულ ხარჯს დაემატა კერძო სექტორის² მიერ - 4 მილიონი აშშ

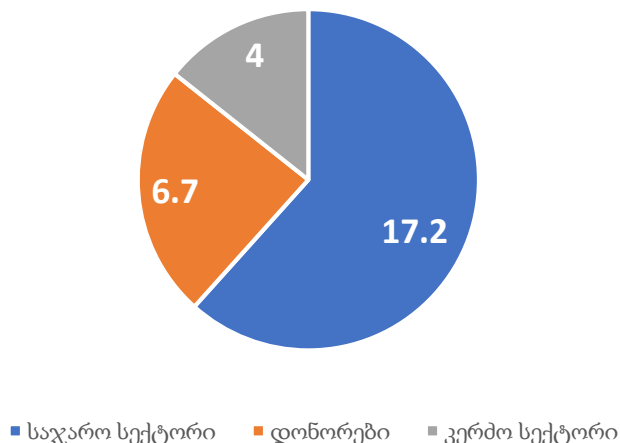
² კერძო სექტორი ჰესების დაფინანსებაზე გასაწევ მოსალოდნელ ხარჯებს მოიცავს.

დოლარის ოდენობის და დონორების მიერ - 6.7 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობის გაწეული ხარჯი (გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო, 2017).

ჩანართი 1. ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების ინიციატივა

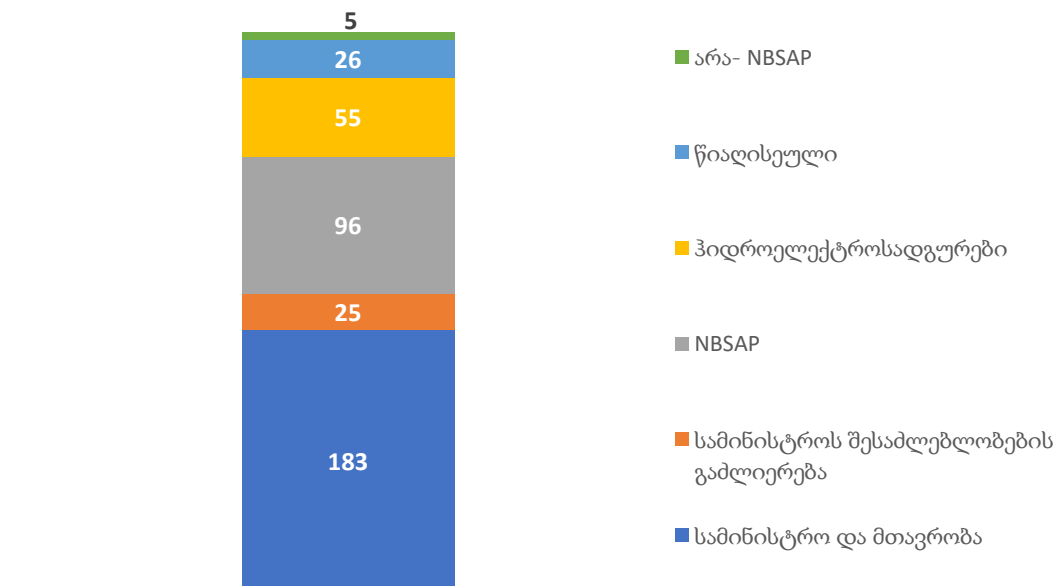
გაეროს განვითარების პროგრამამ 2012 წელს დაიწყო ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების ინიციატივის (BIOFIN), როგორც ახალი გლობალური პარტნიორობის განხორციელება, რაც მიზნად გლობალური ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებისთვის საჭირო დაფინანსების პრობლემების სრულყოფილი და სისტემური მეთოდით მოგვარებას ისახავს. პროექტის მიზანია ეროვნული განვითარებისა და სექტორული დაგეგმარების პროცესში ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებისთვის საჭირო ქმედებების ჩართვა და ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებისთვის საჭირო დაფინანსებაში არსებული შეუსაბამოების გამოსწორება. საქართველო ერთ-ერთია იმ 30 ქვეყნიდან, რომლებიც ეროვნულ დონეზე ახორციელებენ ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების ინიციატივას. საქართველო აღნიშნულ ინიციატივას გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და მისი პარტნიორების ხელმძღვანელობით ახორციელებს.

სურათი 1-1. საქართველოში ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებისთვის გაწეული ხარჯები (2017 წლის ნომინალური, მილიონი აშშ დოლარი)

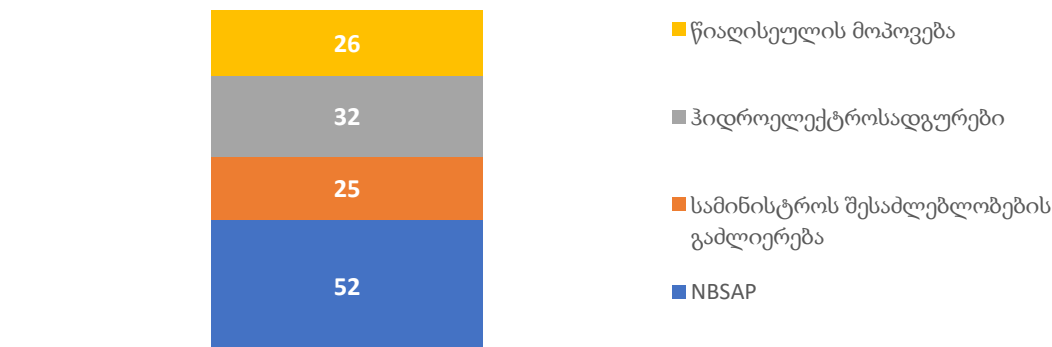
ამჟამად ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებისთვის დაფინანსების მოცულობები არაა დამაკმაყოფილებელია. ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებისთვის საჭირო ქმედებების დაფინანსების ინიციატივის ფარგლებში განხორციელებული ფინანსურ საჭიროებათა შეფასება მოწმობს, რომ არსებული დაფინანსება არ შეესაბამება საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგიისა და მოქმედებათა გეგმის მიზნების მისაღწევად საჭირო სავარაუდო ხარჯებს. მთლიანი დაფინანსება შეფასდა 390 მლნ აშშ დოლარის ოდენობით, რაც დეტალურადაა ასახული 1-2 სურათზე:

სურათი 1-2. მთლიანი ფინანსური საჭიროებების დეტალური ჩაშლა (მილიონი აშშ დოლარი)

მომდევნო ხუთი წლისთვის მთლიანი დაფინანსების დანაკლისი შეადგენს 135 მლნ აშშ დოლარს, ანუ წელიწადში 31 მლნ აშშ დოლარს. დანაკლისის უმეტესი წილი საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგიით და მოქმედებათა გეგმით გათვალისწინებულ ქმედებებზე მოდის – 38% (52 მლნ აშშ დოლარი); შემდეგია ჰესები – 24% (32 მლნ აშშ დოლარი), წიაღისეულის მოპოვება – 19% (26 მლნ აშშ დოლარი) და გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს შესაძლებლობების გაძლიერება – 19% (25 მლნ აშშ დოლარი). ნაგულისხმებია, რომ საქართველოს მთავრობის პროგრამები მათი ეფექტური ფუნქციონირებისთვის საჭირო დაფინანსებას იღებენ. ზემოთ აღნიშნული მონაცემები მოცემულია 1-3 სურათზე:

დანაკლისი

იქიდან გამომდინარე, რომ სამთავრობო დაფინანსების ოდენობა შეზღუდულია და მასზე დიდი კონკურენცია არსებობს, დაფინანსების უმეტესი წილი, სავარაუდოდ, კერძო სექტორისა და დონორების მიერ იქნება უზრუნველყოფილი. თუმცა, იმის გათვალისწინებით, რომ ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნება “საზოგადოებრივ სიკეთეს” წარმოადგენს, ძირითადი მაინც სამთავრობო დაფინანსება უნდა იყოს და მისი საჭიროება კვლავაც იარსებებს. მიუხედავად იმისა, რომ მთავრობა გარკვეული შეზღუდვების წინაშე დგას,³ სახელმწიფომ უნდა განახორციელოს ისეთი ინოვაციური ქმედებები, რომ კერძო სექტორს უშუალოდ ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებაში ინვესტირების შესაძლებლობები შეუქმნას.

ბიომრავალფეროვნების დაფინანსების გეგმა პასუხობს ისეთ გამოწვევებს, რომლებიც ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებას ადეკვატური რესურსებით ახორციელებენ. აღნიშნული გეგმა ახდენს ბიომრავალფეროვნების დაფინანსების პრიორიტეტული გზების იდენტიფიცირებას (მე-2 ჩანართში აღწერილია ის ძირითადი ფინანსური შედეგები, რომლებიც შეესაბამება ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნების დაფინანსების მეთოდებს), ითვალისწინებს მათ მიზანშეწონილობას და პოტენციალს და მათ განსახორციელებლად საჭირო მნიშვნელოვან ნაბიჯებს განსაზღვრავს.

³ მაგ., კონსტიტუციური აკრძალვა გადასხადების გაზრდაზე, რომელიც გარემოზე ადაპტირებული ახალი გადასახადების დაწესებას ზღუდავს; საკითხი განხილულ იქნა მსოფლიო ბანკში (2015).

ჩანართი 2. ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებისთვის ფინანსური უზრუნველყოფის გზების განსაზღვრა

ფინანსური უზრუნველყოფის გზები წარმოადგენენ გარკვეულ კონტექსტში ერთი ან რამდენიმე სახის ფინანსური მექანიზმის გამოყენების საშუალებას ან ინსტრუმენტს, რომელსაც შედეგად მოაქვს ბიომრავალფეროვნების დაცვისა და მართვის გაუმჯობესება. ამ მეთოდების გამოყენების შესაძლო შედეგებია:

- არსებული ან ახალი წყაროების (მაგ., ინოვაციური დაფინანსება) მეშვეობით დაფინანსების გაზრდა;
- არსებული ფინანსების უკეთესად ხარჯვა;
- ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებისა და მართვის ხარჯების შემცირება;
- ნეიტრალური ან მავნე შედეგის მქონე ხარჯების სასარგებლოდ გადაქცევა (როგორცაა, სოფლის მეურნეობის სუბსიდიების გამოყენება ეკოლოგიურად სუფთა სოფლის მეურნეობის განვითარებისთვის).

ფინანსური უზრუნველყოფის გზები უნდა შეესაბამებოდეს გარკვეულ კონტექსტს და პასუხობდეს ამ კონტექსტში არსებულ სპეციფიკურ საჭიროებებს და გამოწვევებს.

გეგმის შედგენისას გამოყენებული მიდგომა აღწერილია მე-3 ჩანართში. აღნიშნული გეგმა უნდა წარმოადგენდეს მუდმივად განახლებად დოკუმენტს, რომელიც თავის წვლილს შეიტანს ქვეყანაში ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნების განვითარებისა და ხელშეწყობისათვის დაფინანსების უზრუნველყოფაში. გეგმის განახლება უნდა ხდებოდეს გარემოებების, საჭიროებების და შესაძლებლობების განვითარების მიხედვით.

ყოველივე ზემოთ აღნიშნულის შედეგად, ცხრა პრიორიტეტული დაფინანსების მოპოვების გზა გამოიკვეთა.

(1) 'სახელმწიფო ბიუჯეტის დასაბუთების შესაძლებლობების გაუმჯობესება გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროში': რადგან

„საქართველოს საბიუჯეტო კოდექსი“ ადგენს საქართველოს ფინანსთა სამინისტროში წარსადგენი პროგრამული ბიუჯეტის შედგენის მეთოდოლოგიას - მკაფიოდ ფორმულირებული მოსალოდნელი შედეგებითა და სოციალურ-ეკონომიკური ზემოქმედებით, ეს გზა უნდა ითვალისწინებს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს შესაძლებლობების გაძლიერებას, რათა მოხდეს შედეგებზე ორიენტირებული და სოციალურ-ეკონომიკურად დასაბუთებული ბიუჯეტების შემუშავება და წარდგენა.

(2) 'დაცული ტერიტორიების სისტემის ფინანსური მდგრადობის გაუმჯობესება გაწეული მომსახურებიდან მიღებული შემოსავლების გაზრდით': სხვადასხვა წყაროებიდან მიღებული საკუთარი შემოსავლები გადამწყვეტ როლს ასრულებენ საქართველოში არსებული დაცული ტერიტორიების ფინანსური მდგრადობის უზრუნველყოფაში. ეს მიდგომა ორიენტირებულია საკუთარი შემოსავლების ზრდაზე შესვლის/საცხოვრებლის ან სხვა ტურისტულ სერვისებზე საფასურის გაზრდის მეშვეობით.

(3) 'გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ხარისხის, კომპეტენტურობისა და ეფექტიანობის გაუმჯობესება': ეფექტური და კარგად ფუნქციონირებადი გარემოზე ზემოქმედების შეფასების სისტემა შესაძლოა წარმოადგენდეს

ბიომრავალფეროვნების დაცვისა და ეკონომიკური აქტივობების მავნე ზემოქმედების შერბილების მნიშვნელოვან წინაპირობას. ეს გზა ითვალისწინებს გარემოზე ზემოქმედების შეფასების პროცესში ბიომრავალფეროვნების ასპექტის ადეკვატურ ჩართვას, განსაზღვრას და შეფასებას.

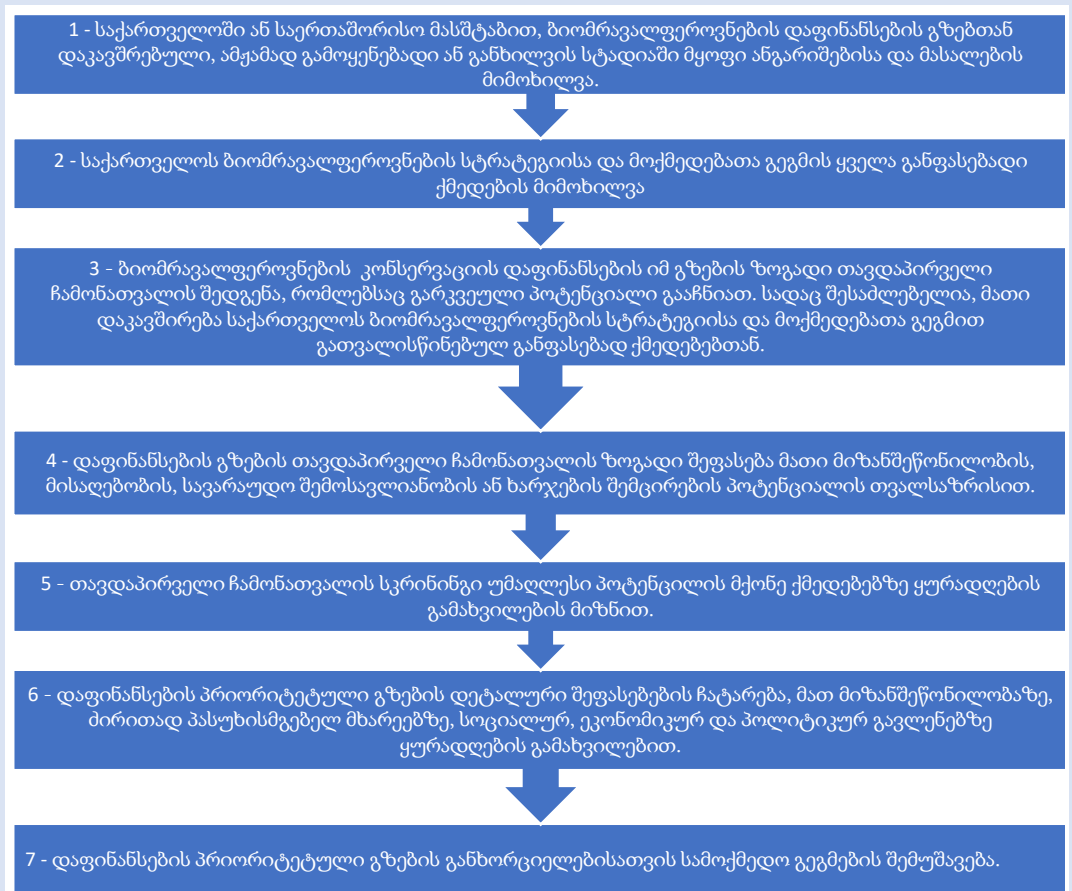
- (4) **‘გზმ-სთან დაკავშირებული სათანადოდ შედგენილი, განსაზღვრული და აღსრულების მექანიზმის მქონე ჯარიმების სისტემა’:** გზმ-ს ჯარიმების კარგად შემუშავებულ და ეფექტურ სისტემას გარემოზე ზემოქმედების ნებართვების მფლობელთა უპასუხისმგებლო ქმედების პრევენცია შეუძლია. დაფინანსების ეს გზა მიზნად ისახავს ეკონომიკურად გამართლებული ჯარიმების დაწესებას და ჯარიმების დაკისრება/ამოღების მიზნით მკაფიო და მარტივად ფუნქციონირებადი მექანიზმის შემუშავებას კანონმდებლობაში შეტანილი ცვლილებებისა და განახლებული სისტემის განხორციელების მეშვეობით.
- (5) **‘გარემოსდაცვასა და ბიომრავალფეროვნებასთან დაკავშირებული ზიანის აღმოფხვრისა და კომპენსაციის ეფექტური სისტემის შექმნა’:** ეს გზა ითვალისწინებს ზიანის დაანგარიშების და კანონდარღვევების ზღვარის დადგენის მეთოდოლოგიის გაუმჯობესებას და „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ კანონის სრულყოფის უზრუნველყოფას. ეს ცვლილებები გააუმჯობესებენ გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის სისტემის ეფექტურობას, რისი მიღწევაც შესაძლებელია ადმინისტრაციულ სასამართლოებში კანონდარღვევების უფრო მეტი შემთხვევის განხილვის მეშვეობით (სისხლის სამართლის შემთხვევებთან შედარებით) და ჯარიმების გადახდის მაჩვენებლის დონისა და მათი, როგორც უკანონო ქმედებების პრევენციის ინსტრუმენტის ეფექტურობის გაზრდით.
- (6) **‘ბუნებრივი რესურსების მოპოვების არსებული მოსაკრებლებისა და კვოტების სისტემის განხილვა და განახლება’:** რადგან ბუნებრივი რესურსების მოპოვების არსებული მოსაკრებლებისა და კვოტები სისტემა შეზღუდულია დაკისრებული მოსაკრებლების ოდენობის, სახეობების რაოდენობის, და მოსაკრებლების ამოღების რეგულაციებზე მონიტორინგის შესაძლებლობების მხრივ, დაფინანსების ეს გზა მიზნად ისახავს მოსაკრებლების და კვოტების სისტემის გადახედვასა და შესწორებას და განახლებადი ბუნებრივი რესურსების მონიტორინგს, რათა ჩამოყალიბდეს ბუნებრივი რესურსების კომერციული სარგებლობის ეფექტური, სამართლიანი და მდგრადი სისტემა.
- (7) **‘საშეშე მერქნის წარმოების სფეროში პროფესიონალური მიდგომების დანერგვა’:** ეროვნული სატყეო სააგენტო გეგმავს შექმნას მერქნული რესურსით სარგებლობის ისეთი სისტემა, რომელიც გააუმჯობესებს მართვის მდგრადობას და ეფექტურობას და ფინანსური ხარჯების ამოღებას. აღნიშნული გზა მიზნად ისახავს საშეშე მერქნის წარმოების სფეროში პროფესიონალური მიდგომების დანერგვას, სოციალური ჭრების არაფორმალური პრაქტიკის ისეთი ეფექტური, მდგრადი და რეგულირებადი სისტემით ჩანაცვლების მეშვეობით, რომელიც დააკმაყოფილებს საშეშე მერქანზე არსებულ მოთხოვნილებას.
- (8) **‘ეკოტურიზმის შეთავაზებების გაუმჯობესება სახელმწიფო ტყის ფონდში’:** ეროვნული სატყეო სააგენტო გეგმავს ეკოტურიზმის ინფრასტრუქტურისა და სერვისების იდენტიფიცირებას და განვითარებას სატყეო ტერიტორიების შერჩეულ

ადგილებში. ეს გზა მიზნად ისახავს ეროვნული სატყეო სააგენტოს ინსტიტუციონალური შესაძლებლობების გაძლიერებას, რათა მან უზრუნველყოს მდგრადი ტურისტული პროდუქტების შემუშავება, შესაბამისი შემოსავლების გაზრდა და შენარჩუნება და ამ შემოსავლების კვლავ ტყის მდგრადი მართვისთვის გამოყენება.

- (9) **‘ქვეყნის შესაძლებლობების გაზრდა ბუნების კონსერვაციისა და მართვის პრიორიტეტული მიზნების შესაბამისი დაფინანსების მოძიებისთვის’**: ფულადი შემოწირულობები მნიშვნელოვან წყაროს წარმოადგენს ბიომრავალფეროვნების დაფინანსებისა და მათი რაოდენობის და მიზნობრიობის გაუმჯობესება ხელს შეუწყობს კონსერვაციის მიზნების მიღწევას. დაფინანსების მოპოვების აღნიშნული გზა გააუმჯობესებს ქვეყნის შესაძლებლობებს ფინანსური სახსრების მოძიების კუთხით. სამიზნე ჯგუფებს წარმოადგენენ კერძო პირები, ბანკები და სხვა კერძო კომპანიები, ასევე დონორები და საერთაშორისო ფინანსური ინსტიტუტები. ყოველივე ზემოაღნიშნული გარემოსდაცვით ორგანიზაციებთან კომუნიკაციისა და სახსრების მოძიების გაუმჯობესებული უნარების მეშვეობით მიიღწევა.

ჩანართი 3. მიდგომა დაფინანსების გზების შემუშავებისადმი

ბიომრავალფეროვნების დაფინანსების მოპოვების გზების შემუშავებაში გამოყენებული მიდგომა შემდეგ ეტაპებს მოიცავს:

ყურადღება მიექცეით, რომ მე-2 და მე-3 ეტაპები არ იყო ზედმიწევნით თანმიმდევრული, რადგან თავდაპირველი ჩამონათვალის შედგენაზე მუშაობა იმ პერიოდში ხდებოდა, როდესაც საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგიისა და მოქმედებათა გეგმის ფარგლებში ქმედებების ღირებულების დადგენა მიმდინარეობდა.

შეფასება კეთდებოდა BIOFIN გუნდის ძირითად დაინტერესებულ მხარეებთან თანამშრომლობით, გაეროს განვითარების პროგრამის გლობალური BIOFIN გუნდის და საერთაშორისო ექსპერტის მხარდაჭერით. საქართველოს BIOFIN-ს ხელმძღვანელობდა ეროვნული საორგანიზაციო კომიტეტი, ხოლო ტექნიკურ მხარდაჭერას უზრუნველყოფდა მრჩეველთა ეროვნული ტექნიკური ჯგუფი.

დაინტერესებული მხარეები ინტენსიურად მონაწილეობდნენ პროცესის ყველა ეტაპში. მათი ჩართულობა სემინარებისა და შეხვედრების მეშვეობით ხორციელდებოდა. დაინტერესებული მხარეების წვლილი ძალიან მნიშვნელოვანი იყო როგორც ფინანსური უზრუნველყოფის გზების იდენტიფიცირების, ამ გზების პრიორიტეტების განსაზღვრის მხრივ და მიზანშეწონილობის შეფასების კუთხით, ასევე, ძირითადი ნიუანსების და პოტენციური რისკების განსაზღვრის მხრივ.

ანგარიშის დარჩენილი ნაწილის სტრუქტურა შემდეგნაირია:

- **მე-2 ნაწილი** უზრუნველყოფს ბიომრავალფეროვნებისა და ეკოსისტემური სერვისების საინვესტიციო წინადადების („ქეისის“) მოკლე მიმოხილვას, რომელიც ხაზს უსვამს ბიომრავალფეროვნების მნიშვნელობასა და მის ფასეულობას, განსაკუთრებით, სოციალურ-ეკონომიკური პერსპექტივისა და საქართველოს ძირითადი სტრატეგიული მიზნების ძიების თვალსაზრისით.

- **მე-3 ნაწილში** წარმოდგენილია ბიომრავალფეროვნების დაფინანსება დაფინანსების გზების და მათი ინტეგრირებულ გეგმაში ჩართვის, ძირითადი კავშირების და აღნიშნულ გზებსა და ყოვლისმომცველ ხელშემწყობ ფაქტორებს შორის სინერგიის შესახებ ინფორმაცია.
- დაფინანსება დაფინანსების ცალკეული გზები უფრო დეტალურად **მე-4 ნაწილში** არის განხილული; აქ ყურადღება გამახვილებულია კონტექსტზე, მიზნებზე, სავარაუდო ფინანსურ შედეგებზე, რისკებსა და დაფინანსების თითოეული გზის განხორციელებისათვის საჭირო სამომავლო ნაბიჯებზე.
- **მე-5 ნაწილში** მოცემულია რეკომენდაციები.

2 ბიომრავალფეროვნებაში ინვესტირების მაგალითი

საქართველოს ბიომრავალფეროვნებაში და მასზე დამოკიდებულ ეკოსისტემურ სერვისებში ინვესტირება ქვეყანას განვითარების გზაზე მნიშვნელოვნად ეხმარება და ეკონომიკის ძირითადი სექტორების მუშაობას ხელს უწყობს. ანგარიშის ამ ნაწილში წარმოდგენილია ბიომრავალფეროვნებასა და ეკოსისტემურ სერვისებში ინვესტირების მაგალითის მოკლე მიმოხილვა, რაც სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დაგეგმარებასთან მსგავსი ინვესტიციების შესაბამისობას და იმის წარმოჩენას ითვალისწინებს, თუ როგორ განაპირობებენ ისინი საარსებო წყაროებისა და ეკონომიკის ძირითადი სექტორების მხარდაჭერას. აქვე გათვალისწინებულია მათი მნიშვნელოვანი როლი კატასტროფების რისკების შემცირებაში და კლიმატის ცვლილებისადმი ადაპტირებაში, ისევე როგორც შესაძლო ეკოლოგიური დეგრადაციით გამოწვეული პოტენციური ხარჯები.

2.1 შესაბამისობა სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დაგეგმვასთან

საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია („საქართველო 2020“), 2015 წლის სახელმწიფო პროგრამა „ძლიერი, დემოკრატიული, ერთიანი საქართველოსთვის“ და 2010-2017წწ. საქართველოს რეგიონული განვითარების სტრატეგია წარმოადგენენ ძირითად დოკუმენტებს, რომლებიც სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებასა და ეკონომიკურ ზრდაზე ორიენტირებული არიან. ბიომრავალფეროვნების და ეკოსისტემური სერვისების დაცვის სტრატეგიებთან ინვესტიციების შესაბამისობა ან თავსებადობა ქვემოთ დეტალურად არის განხილული.

საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია იძლევა სახელმძღვანელო მითითებებს ძირითად ქმედებებთან დაკავშირებით, რომლებიც ქვეყნის განვითარების მიზნების მისაღწევად საჭირო. ქვეყნის განვითარების ხედვა ასახავს სამ მთავარ პრინციპს, რომლებზეც ეკონომიკური პოლიტიკა არის დაფუძნებული. პირველი პრინციპი წარმოადგენს ეკონომიკის რეალური (პროდუქტიული) სექტორების განვითარების მეშვეობით სწრაფი და ეფექტიანი ეკონომიკური ზრდის უზრუნველყოფას სამუშაო ადგილების შექმნისა და სიღარიბის შემცირების მიზნით. მეორე პრინციპი ეკონომიკური სტრატეგიების განხორციელების აუცილებლობას განსაზღვრავს, რაც ინკლუზიურ ეკონომიკურ ზრდას შეუწყობს ხელს. მესამე პრინციპი „ბუნებრივი რესურსების რაციონალურ გამოყენებას, გარემოს უსაფრთხოების უზრუნველყოფასა და მდგრადობას და ეკონომიკური განვითარების პროცესში ბუნებრივი კატასტროფების თავიდან აცილებას“ ითვალისწინებს. ბუნებრივი რესურსების, მათ შორის ბიომრავალფეროვნების მდგრადი გამოყენება და მართვა სტრატეგიის განუყოფელ ნაწილს წარმოადგენს.

სტრატეგიაში განსაკუთრებით ხაზგასმულია ტყის ეკოსისტემების მნიშვნელობა და მითითებულია, რომ მათი დაცვა და რაციონალური გამოყენება მნიშვნელოვნად გააუმჯობესებს მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობას, კერძოდ,

ნათქვამია, რომ „სოფლის მეურნეობის განვითარება, ჰიდროელექტროენერჯის წარმოება, ტურიზმი და ეკონომიკის სხვა სექტორები უშუალოდ არის დაკავშირებული ქვეყანაში არსებული ტყეების ეკოსისტემების სიჯანსაღესთან“. სტრატეგია მიზნად ისახავს ტყეების თანამედროვე მეთოდებით მართვას, რომელიც ტყის ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნების აუცილებლობას და მის რეკრეაციულ, წყალმარეგულირებელ და ნიადაგის დამცველ ფუნქციებს ითვალისწინებს. ტყის ეკოსისტემური სერვისების გაუმჯობესება ეკონომიკური სარგებლის გაზრდას განაპირობებს.

მთავრობის პასუხი ძირითად საკანონმდებლო გამოწვევებზე, რომელთა დაძლევა აუცილებელია იმისათვის, რომ მიღწეულ იქნას ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური მიზნები, ასახულია 2015 წლის პროგრამაში „ძლიერი, დემოკრატიული, ერთიანი საქართველოსთვის“. გარემოსდაცვით გამოწვევებთან დაკავშირებით პროგრამა ითვალისწინებს სხვადასხვა რეფორმის გატარების საჭიროებას და მდგრად სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ინიციატივებს. პროგრამაში ხაზგასმულია ბუნებრივი რესურსების რაციონალური გამოყენების და ზოგადად გარემოს დაცვის საჭიროება. ქვემოთ ჩამოთვლილი მიზნები განსაკუთრებით შეესაბამება ბიომრავალფეროვნების დაცვას (დაბიომრავალფეროვნების ფინანსური გეგმისთვის სახელმძღვანელო პრინციპებს აყალიბებს):

- სატყეო სექტორის რეფორმა ტყის მდგრადი მართვის სისტემის დანერგვისათვის.
- აუზის მართვის ევროპულ პრინციპებზე დაყრდნობით, წყლის რესურსების ინტეგრირებული მართვის ეტაპობრივი განხორციელება.
- ბუნებრივი რესურსების გამოყენებაზე ლიცენზიების სისტემის განახლება ბუნებრივი რესურსების მართვისა და რაციონალური გამოყენების უზრუნველსაყოფად.
- მიწის რესურსების მდგრადი გამოყენების მექანიზმების განვითარება ნიადაგის ეროზიის შემცირების მიზნით, გაუდაბნოების პრევენცია და ნიადაგის ნაყოფიერების შენარჩუნება გაუდაბნოების წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ გაეროს კონვენციის ვალდებულებების დაცვით.
- საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგიისა და მოქმედებათა გეგმის განხორციელება 2014-2020წწ.
- დაცული ტერიტორიების ქსელის გაფართოება, დაცული ტერიტორიების მართვის გაუმჯობესება და დაცული ტერიტორიების განვითარებისა და ეკოტურიზმის განვითარების ხელშემწყობი ქმედებების განხორციელება.

რეგიონული დაგეგმვის დონეზე, რეგიონული ეკონომიკური განვითარებისათვის ხელშემწყობი პირობების შექმნის მიზნით და ცხოვრების სტანდარტების გასაუმჯობესებლად, 2010-2017 წლებში საქართველოს რეგიონული განვითარების სტრატეგია განხორციელდა. ის განსაზღვრავს საშუალოვადიან პრიორიტეტებს და მათ მისაღწევად საჭირო საშუალებებს. ძირითად მიზნებს წარმოადგენს მუნიციპალური და რეგიონული ინფრასტრუქტურის სერვისების (წყალმომარაგება, წყლის სადრენაჟო სისტემა, ნარჩენების მართვა, გზები და ა.შ.) და ინსტიტუციური შესაძლებლობების

გაუმჯობესება რეგიონულ და ადგილობრივ დონეებზე. გარემოს დაცვა, ზოგადად, ინტეგრირებულია ამ რეგიონულ სტრატეგიებში.

თუ გლობალური პერსპექტივიდან შევხედავთ, ბიომრავალფეროვნების და ეკოსისტემების მართვასა და დაცვაში ინვესტირება გულისხმობს მდგრად განვითარებაში ინვესტირებას და ხელს უწყობს ქვეყნის წინსვლას **გაეროს მდგრადი განვითარების მიზნების** მისაღწევად. სურათი 2-1 გვიჩვენებს ბიომრავალფეროვნების როლს მდგრადი განვითარების რამდენიმე მიზნის მიღწევის ხელშეწყობაში.

სურათი 2-1. ბიომრავალფეროვნებას და ეკოსისტემების მომსახურებებს შეუძლია დაგვეხმარონ მდგრადი განვითარების მიზნების მიღწევაში

<p>ცხოვრების დონის და სიღარიბის შემცირების მხარდაჭერის და გამრავალფეროვნების პროცესში ბიომრავალფეროვნება და ჯანსაღი ეკოსისტემები სხვადასხვა სარგებელს გვაძლევს, როგორცაა სამშენებლო მასალებით, საწვავით, სუფთა წყლით და კვების პროდუქტებით უზრუნველყოფა. მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენ ყველანი ამით სარგებელს ვიღებთ, ყველაზე მეტად ბიომრავალფეროვნებაზე, მათი საჭიროებებიდან გამომდინარე, სოფლად მცხოვრები ღარიბი ადამიანები არიან დამოკიდებული.</p>				<p>ინვესტირებას ეკოსისტემების გაუმჯობესებასა და მართვაში სამუშაო ადგილების შექმნის გრძელვადიანი პოტენციალი ახასიათებს, განსაკუთრებით სოფლად. პროცესის მიმდინარეობისას შეიძლება უნარების დახვეწა. ვინაიდან ქალებს უფრო ხშირად აწვებათ დეგრადირებული გარემოს ტვირთი, გენდერული თვალსაზრისით სენსიტიური ინვესტიციები თავის წვლილს შეიტანდა მათი ცხოვრების პირობების გაუმჯობესებაში.</p>		

<p>ბიომრავალფეროვნებისა და ჯანსაღი ეკოსისტემების დაცვა ზღვასა და ხმელეთზე საზოგადოებისათვის ეკოსისტემური სერვისების მიწოდების საფუძველს ქმნის.</p>	<p>ეკოლოგიურ ინფრასტრუქტურას ადამიანის მიერ შექმნილი ინფრასტრუქტურის შევსების, გაძლიერების და, ზოგიერთ შემთხვევაში, ჩანაცვლების პოტენციალიც კი გააჩნია. ეკოლოგიური ინფრასტრუქტურა დიდ როლს თამაშობს კატასტროფების რისკის შემცირებაში და, აქედან გამომდინარე, ზრდის დასახლებული პუნქტების და ინფრასტრუქტურის მდგრადობას, ხოლო დიდი ქალაქებისთვის უზრუნველყოფს კაპიტალურ ინვესტიციებს. ეკოლოგიური ინფრასტრუქტურა, ასევე, ადამიანებს კლიმატის ცვლილებასთან ადაპტირებაში ეხმარება.</p>
<div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div data-bbox="231 884 375 1041"> </div> <div data-bbox="534 884 678 1041"> </div> </div>	<div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div data-bbox="821 884 965 1041"> </div> <div data-bbox="997 884 1141 1041"> </div> <div data-bbox="1173 884 1316 1041"> </div> </div>

წყარო: Cumming et al. (2017)

2.2 მთავარი ეკონომიკური სექტორების და საარსებო წყაროების ხელშეწყობა

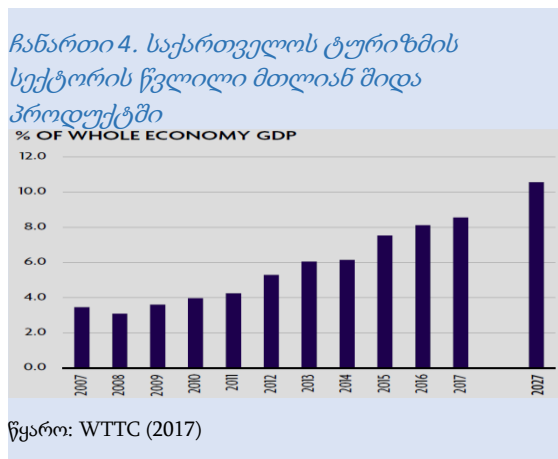
ბიომრავალფეროვნებას და ხელუხლებელ ეკოსისტემებს შეუძლიათ მდგრადი ეკონომიკური ეფექტის უზრუნველყოფა საარსებო წყაროების ხელშესაწყობად. ძირითადი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების შესაძლებლობების ზრდას, როგორცაა უსაფრთხოება, სამშენებლო მასალები და სუფთა წყალი, დადებითი შედეგები მოაქვს ყველასათვის, და განსაკუთრებით სიღარიბის ზღვარზე მისულ მოსახლეობის ფენებისათვის. საქართველოს ეკონომიკის ძირითადი სექტორების მთელი რიგი ბიომრავალფეროვნებაზე და ეკოსისტემურ რესურსებზეა დამოკიდებული. ასეთი დარგებია: ტურიზმი, სოფლის მეურნეობა, წყალმომარაგება და ჰიდროელექტროენერგია, და სატყეო მეურნეობა. თითოეული მათგანი ქვემოთ არის განხილული. მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული, რომ უკანასკნელი ასევე წარმოადგენს ბუნებრივი რესურსების მნიშვნელოვან მომწოდებელს. ასევე განხილულია სტიქიური უბედურებების რისკის შემცირების მხარდაჭერა, კლიმატის ცვლილებების მიმართ ადაპტაცია და მისი შედეგების შერბილება, რაც სარგებელს მოუტანს მთლიანად ეკონომიკას და საზოგადოებას.

2.2.1 ტურიზმი

ტურიზმი საქართველოს ეკონომიკის მთავარი სექტორია, და იგი სწრაფად განაგრძობს განვითარებას. მსოფლიოს ეკონომიკისა და ტურიზმის საბჭოს (WTTC) მონაცემებით, 2016 წელს ტურიზმმა ეროვნული მთლიანი შიდა პროდუქტის 8.1% შეადგინა (ანუ 1.16 მილიარდი აშშ დოლარი) და არსებობს მოლოდინი, რომ ის მნიშვნელოვნად განაგრძობს ზრდას (იხილეთ ჩანართი 4). ეს უფრო მეტ მნიშვნელობას სძენს დარგს, იმ როლთან შედარებით, რომელსაც იგი მეზობელ ქვეყნებში თამაშობს: თურქეთი (მთლიანი შიდა პროდუქტის 4.1%), სომხეთი (მთლიანი შიდა პროდუქტის 3.8%) და რუსეთი (მთლიანი შიდა პროდუქტის 1.3%). გარდა ამისა, მოგზაურობამ და ტურიზმმა უშუალოდ შეიტანეს წვლილი საქართველოში 122,000 სამუშაო ადგილის შექმნაში – ეს რიცხვი მომდევნო 10 წლის განმავლობაში, სავარაუდოდ, 165,000-მდე გაიზრდება (WTTC, 2017).

ბუნებასთან დაკავშირებული ტურიზმი, როგორც ქვესექტორი, მთლიანი პაკეტის მნიშვნელოვან ნაწილს წარმოადგენს და საქართველოში ბევრ ტურისტს იზიდავს. მისი პოტენციალის და როლის ზოგიერთი მაჩვენებელი შეიძლება იმ დამთვალიერებელთა რიცხვის მიხედვით დადგინდეს, რომლებმაც საქართველოს დაცული ტერიტორიები მოინახულეს. ეს მაჩვენებელი, 6,000-ზე ნაკლები დამთვალიერებლიდან 2005 წელს, გაიზარდა 303,700 -მდე 2011 წელს, ხოლო 2017 წელს მათმა რიცხვმა დაახლოებით 954,400-ს მიაღწია. ამგვარად, შექმნილია ბუნებაში ტურიზმის მყარი დინამიკა, კერძოდ დაცული ტერიტორიების გარშემო. თუმცა, იმისათვის რომ წარმატება მდგრადი გახდეს, ის საჭიროებს ინვესტიციების ჩადებას, რათა ტურიზმის ბუნებრივი აქტივები კარგად იყოს დაცული ჯანსაღი ბიომრავალფეროვნებით და ეკოსისტემებით.

2.2.2 სოფლის მეურნეობა

მიუხედავად იმისა, რომ სოფლის მეურნეობის წილი მთლიან შიდა პროდუქტში 10% -ზე დაბლა დაეცა, ის მაინც რჩება მნიშვნელოვან სექტორად. სოფლის მეურნეობა, მისი განსაკუთრებული როლის გამო, რომელიც მას სიღარიბის დაძლევისა და სოფლის მოსახლეობის ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესების საქმეში უჭირავს, მთავრობამ პრიორიტეტულ დარგად გამოაცხადა. სოფლის მეურნეობა სამუშაო ადგილებს ქმნის მოსახლეობის 50 %-ზე მეტისთვის, ხოლო სოფლის მეურნეობის წილი ექსპორტში დაახლოებით 25%-ს შეადგენს. 2005 წელს

ჩატარებული სასოფლო-სამეურნეო აღწერის მონაცემებით, საქართველოს მიწის ნაკვეთების უმეტესი ნაწილი ეკუთვნოდა ოჯახურ მეურნეობებს, რომლებშიც ჭარბობენ პატარა კერძო მეურნეობები (93% - 2 ჰექტარზე ნაკლები მიწით). მიუხედავად იმისა, რომ სოფლის მეურნეობაში დასაქმებული ოჯახების ფულადი შემოსავლები დაბალია, სექტორი მაინც უზრუნველყოფს სოფლად მცხოვრები მოსახლეობის უმეტესი ნაწილის სოციალურ დაცვას, რაც გადამწყვეტი ფაქტორია სიღარიბის დასაძლევად (კვარაცხელია და შავგულიძე, 2011). სექტორს, უპირველესად ღვინის წარმოების საშუალებით, საკუთარი წვლილი შეაქვს ტურიზმის განვითარებაში.

სოფლის მეურნეობა პირდაპირ არის დამოკიდებული ძირითად ეკოსისტემურ სერვისებსა და ბიომრავალფეროვნებაზე. ამ საკითხთან დაკავშირებით 2010 წელს Power აღნიშნავდა:

„აგროეკოსისტემები ძირითადად იმ ბუნებრივი რესურსების ერთობლიობაზეა დამოკიდებული, რომელსაც ბუნებრივი ეკოსისტემები გვაწვდის. დამხმარე მომსახურება მოიცავს: გენეტიკური მრავალფეროვნების გამოყენებას მარცვლეულის მოყვანაში და მესაქონლეობაში, ნიადაგის ფორმირებას და სტრუქტურას, ნიადაგის ნაყოფიერებას, საკვები ნივთიერებების მიმოქცევასა და წყალმომარაგებას. სოფლის მეურნეობა იღებს მარეგულირებელ მომსახურებას სამტვერებლების და ბუნებრივი მტრების სახით, რომლებიც აგროეკოსისტემებში ბუნებრივი მცენარეებიდან ხვდებიან. ბუნებრივ ეკოსისტემებს ასევე შეუძლიათ წყლის გასუფთავება და მისი ნაკადის რეგულირება სასოფლო სამეურნეო სისტემებში, საკმარისი რაოდენობის უზრუნველყოფით მცენარის ზრდის შესაფერის ეტაპებზე“.

კავშირი დიდი რაოდენობით სამტვერებლებს, მრავალფეროვნებას და ასევე მარცვლეული კულტურების მაღალ მოსავლიანობას შორის, ზოგადად წარმოდგენილი იყო 2006 წლის კვლევაში, რომელშიც „გრინლიფი“ და „კრემენი“ მონაწილეობდნენ. ასევე აღიარებული იყო, რომ გარეული სამტვერებლები ფერმერებისათვის დაზღვევის, ან ნაწილობრივი შემცვლელის (ჩამნაცვლებლის) როლს ასრულებენ კომერციული ფუტკრის პოპულაციის გაუთვალისწინებელი შემცირების შემთხვევაში (მაგალითად, ეპიდემიის დაწყების დროს) (ვანბერგენი და სხვები, 2014). მავნებლების ან ბიოლოგიური კონტროლის სამსახურები

ჩანართი 5. ღვინის წარმოება საქართველოში

საქართველოში ღვინის წარმოების დიდი ტრადიცია არსებობს, რომლის 40,000 ჰექტარი ვენახებს უჭირავს, 525-ზე მეტი ადგილობრივი წარმოშობის ყურძნის სახეობაა, აქედან 45 სახეობა ფართოდ გამოიყენება ღვინის წარმოებაში. 2000 წლების დასაწყისიდან ღვინის ექსპორტი მკვეთრად გაიზარდა. 2017 წელს საქართველომ, უკანასკნელი 30 წლის მანძილზე, ექსპორტზე ღვინის რეკორდული რაოდენობა მსოფლიოს 53 ქვეყანაში გაიტანა, რამაც მთლიანობაში 76.7 მილიონი ბოთლი (0,75 ლ) შეადგინა. ღვინის ექსპორტიდან მიღებულმა მთლიანმა მოგებამ 2017 წელს 400 მილიონ აშშ დოლარს მიაღწია.

უმეტეს შემთხვევაში ამცირებენ ან აკონტროლებენ მავნე მწერების და სარეველების პოპულაციებს სოფლის მეურნეობაში და ამგვარად ამცირებენ ხშირად საკმაოდ ძვირადღირებული პესტიციდების გამოყენების საჭიროებას. ჯანსაღი, ბიომრავალფეროვანი ეკოსისტემები ასევე ეხმარებიან სოფლის მეურნეობის სიცოცხლისუნარიანობის გაუმჯობესებას იმ გენეტიკური მრავალფეროვნების საშუალებით, რომელსაც ისინი გვთავაზობენ. ამგვარი ეკოსისტემები მთავარ როლს თამაშობენ მარცვლეულის ველური ნათესავების (CWRs) ბუნებრივი პოპულაციების დაცვაში და, ამგვარად, ხელს უწყობენ სიცოცხლისუნარიანობის გაზრდას და

ზრდიან კლიმატის ცვლილებასთან ადაპტაციის შანსებს. ისინი მუდმივად რისკის წინაშე არიან მიწათსარგებლობის ცვლილების (მიწების ათვისების), კლიმატის ცვლილების და სხვა ფაქტორების გამო და, აქედან გამომდინარე, სოფლის მეურნეობისთვის ხიფათს წარმოქმნიან. მაგალითად, მარცვლეულის ველური ნათესავები (CWRs), მათ შორის ხორბალი და ფეტვი, რომლებიც საქართველოს არიდულ (მშრალ, ურწყავ) და ნახევრად არიდულ მიწებზე მოდის, ძლიერ ზიანდება საქონლის ჭარბი ძოვების და გაუდაბნოების გამო (გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გარემოსდაცვითი პროგრამა და ბუნების დაცვის საერთაშორისო ფონდი, 2013).

2.2.3 წყალმომარაგება და ჰიდროელექტროენერჯის წარმოება

წყალშემკრები აუზის დაცვასა და ჯანსაღ ეკოსისტემას შორის მჭიდრო კავშირი არსებობს. მთლიანობაში, ბუნებრივი ჰაბიტატები ხელს უწყობენ ბუნებრივი წყლების მოძრაობას, რაც უზრუნველყოფს დალექვის დაბალ დონეებსა და წყლის უკეთეს ხარისხს. ისინი, ასევე, დროთა განმავლობაში, არეგულირებენ, წყლის ნაკადებს, ამცირებენ მაქსიმალურ ჩამონადენს, რაც წყალდიდობის მაღალ რისკებს ამცირებს. ამასთან, მინიმალურ ჩამონადენს ზრდიან, რაც წყლის უკეთეს ხელმისაწვდომობას უზრუნველყოფს, მათ შორის მშრალი სეზონების პერიოდში. აღნიშნული მექანიზმების საშუალებით, ისინი მთავარ როლს ასრულებენ კლიმატის ცვლილებასთან ადაპტაციის პროცესში.

ჯანსაღი ეკოსისტემები ძლიერ ხელისშემწყობ ფაქტორს წარმოადგენენ წყალმომარაგებისა და/ან ჰიდროელექტროენერჯის გამომუშავების მიზნით აგებული კაშხლებისათვის. როგორც გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გარემოსდაცვითი პროგრამა და ბუნების დაცვის საერთაშორისო ფონდი აღნიშნავენ (2013), საქართველოს ჰიდროენერჯეტიკის სექტორი მეტწილად დამოკიდებულია მთიან ეკოსისტემებზე, კერძოდ, წყალშემკრები აუზებზე. ეროზიის კონტროლი და წყლის ნაკადის რეგულირება აუცილებელ პირობას წარმოადგენს ჰიდროელექტროენერჯის წარმოებისთვის საჭირო წყლის სათანადო ხარისხისა და რაოდენობის უზრუნველყოფისთვის. მდინარეების ნატანის ზრდამ, შესაძლოა გამოიწვიოს კაშხლებზე წყლის მარაგების შემცირება და ტურბინების დაზიანება, რაც ჰიდროელექტროენერჯის მწარმოებელი კომპანიებისათვის მნიშვნელოვან დანაკარგს წარმოადგენს. ამგვარად, შესაძლებელია წყალშემკრები აუზების მართვასა და ენერჯეტიკულ უსაფრთხოებას შორის კავშირის დანახვა. ამ საკითხთან დაკავშირებით საქართველოში მონაცემები არ მოიპოვება, თუმცა გუოს და სხვების შეფასებით (2000), ჩინეთში დაცული ბუნებრივი ტყის ჰაბიტატების მიერ წყლის ნაკადის რეგულირებამ, გეჟუბას ჰიდროელექტროსადგურზე წარმოებული ელექტროენერჯის ღირებულება დაახლოებით 1 მილიონი აშშ დოლარით გაზარდა, რაც წყალშემკრები აუზის ტერიტორიაზე მერქნული რესურსების მოპოვებიდან მიღებულ შემოსავალს შეესაბამება.

საქართველო, მსოფლიოს მთიან რეგიონებს შორის, სტიქიური უბედურებების თვალსაზრისით, ერთ-ერთი ყველაზე მგრძობიარე ქვეყანაა, რაც საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიაშიცაა აღნიშნული. სტიქიური უბედურებების საფრთხის შემცირების და აღდგენის გლობალური ფონდის (GFDRR) მიხედვით, საქართველო მრავალგვარი ბუნებრივი სტიქიური უბედურებებისგან „ყველაზე მეტად დაუცველ“ ქვეყანათა რიცხვს მიეკუთვნება. კერძოდ, წყალდიდობა ხშირი მოვლენაა და მას დამანგრეველი შედეგები მოაქვს, ვინაიდან ქვეყნის ტერიტორიის თითქმის ნახევარზე მეტი მეწყრული პროცესების მიმართ ბუნებრივი მიდრეკილებით ხასიათდება. ფონდის შეფასებით, უკანასკნელი ოთხი ათწლეულის განმავლობაში ქვეყნის ტერიტორიის 70 პროცენტმა განიცადა ამა თუ იმ ფორმის ბუნებრივი კატასტროფა, რომელთა ჯამურმა ეკონომიკურმა ზარალმა, აღნიშნულ პერიოდში, 14 მილიარდ აშშ დოლარს გადააჭარბა.⁴

სტიქიური მოვლენების რისკის შემცირება ქვეყნის პრიორიტეტია, რადგან ეს ყველა ეკონომიკური სექტორისა და მთელი საზოგადოებისთვის სარგებლის მომტანია. ჯანსაღი,

⁴ იხილეთ <https://www.gfdr.org/georgia>

არადეგრადირებული ეკოსისტემების შენარჩუნება გადამწყვეტ როლს ასრულებს სტიქიური უბედურებების რისკების შემცირების კუთხით. როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, ბუნებრივი ეკოსისტემა არეგულირებს, ან დროთა განმავლობაში წესრიგში მოჰყავს წყლის ნაკადების მოძრაობა და ამგვარად ამცირებს მაქსიმალური ჩამონადენის შემთხვევაში მაღალი წყალდიდობის რისკს.

ზემოთ აღნიშნული დადებითი მხარეების გათვალისწინებით, ქვეყნების უმეტესობა, ამა თუ იმ ხარისხით, ახორციელებს წყალშემკრები აუზების მართვას, როგორც წყლის რესურსების ინტეგრირებული მართვის კომპონენტს. საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია აღიარებს ამას და დაგეგმილი აქვს წყლის რესურსების ინტეგრირებული მართვის განხორციელება (IWRM), რომელსაც ევროკავშირიც მხარს უჭერს. მაგალითად, მდინარის აუზის მართვის გეგმები წარმოადგენენ ამგვარი მართვის ინიციატივების ნაწილს, რომელიც ითვალისწინებს ისეთ საკითხებს, როგორცაა წყლის განაწილება, შენარჩუნება, წყალშემკრები აუზების მართვა.

2.2.4 სატყეო მეურნეობა

საქართველოში ტყეებს ტერიტორიის 40%-ზე მეტი უჭირავს და ქვეყანას მთელი რიგი სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი ეკოსისტემური რესურსებით უზრუნველყოფენ. ეს ქვეყნის მთლიან შიდა პროდუქტში არ აისახება.⁵ მიუხედავად იმისა, რომ მომსახურება „უფასოა“, მას მნიშვნელოვანი ფასეულობა გააჩნია. ეკოსისტემებისა და ბიომრავალფეროვნების ეკონომიკის (TEEB) წინასაპროექტო კვლევის შესაბამისად (გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გარემოსდაცვითი პროგრამა და ბუნების დაცვის საერთაშორისო ფონდი, 2013):

„ქვეყნის ტყეები ენერჯის მნიშვნელოვან წყაროს წარმოადგენენ: სოფლად მცხოვრები ოჯახების 80%-ზე მეტი მათ მახლობლად არსებულ ტყეებში მოპოვებულ მერქნულ რესურსებს გასათბობად და საკვების მოსამზადებლად იყენებს (EPR, საქართველო, 2010). ამასთან, ტყეებთან ახლოს მცხოვრები მრავალი ადამიანი სატყეო რესურსებს ჯერ კიდევ იყენებს სამშენებლო მასალად. ტყეები გვაწვდიან კომერციული მიზნით გამოყენებად მერქნულ რესურსებს ადგილობრივი ბაზრებისათვის, კერძოდ, მშენებლობისათვის და ავეჯის დასამზადებლად. ქვეყანა ასევე ხე-ტყით ამარაგებს მეზობელი ქვეყნების, მათ შორის სომხეთის, აზერბაიჯანის, თურქეთისა და ირანის ბაზრებს. ხე-ტყის და სათბობად გამოსაყენებელი მასალის წარმოების გარდა, ტყეები საქართველოში მრავალმხრივ გარემოსდაცვით მიზნებს ემსახურება. ისინი წარმოადგენენ ჰაბიტატებს ველური ბუნებისათვის და შთანთქმენ ნახშირბადს. ხელს უშლიან ნიადაგის ეროზიას და მეწყერების განვითარებას და, ამავდროულად, ახორციელებენ წყალშემკრები აუზების მართვას. საქართველოს ტყის ეკოსისტემები ასევე გვაძლევს მრავალფეროვან ტყის არამერქნულ პროდუქტებს, როგორცაა ხილი, კენკროვნები, თხილი, სოკო, სამკურნალო მცენარეები, თაფლი და დეკორატიული მცენარეები. ბევრი ამ პროდუქტებიდან სოფლად მცხოვრები მოსახლეობის კვების რაციონის შემადგენელ კომპონენტს წარმოადგენს. აღნიშნული პროდუქტები ასევე გააქვთ ბაზარში გასაყიდად, რაც სოფლის მაცხოვრებლების დამატებითი შემოსავლის წყაროა (ფოსტერი-ტირლი & გოხელაშვილი, 2009).

⁵ სატყეო მეურნეობის ოფიციალურად დაფიქსირებული წილი მთლიანი შიდა პროდუქტის 0.3%-ს შეადგენს, რაც ძალიან კარგი მაგალითია იმისა, თუ როგორ შეიძლება ვერ ასახავდეს ოფიციალური სტატისტიკა (ამ შემთხვევაში - მშპ) რეალურ ფასეულობას.

ტყეები ასევე გადამწყვეტ როლს თამაშობენ საქართველოში სასმელი წყლის რესურსების შექმნის კუთხით. სოფლად ბევრგან, განსაკუთრებით მთიან ადგილებში, ბუნებრივი წყაროები სასმელი წყლის უმთავრესი წყაროა. ამ მხრივ ტყეებზე ქალაქებიც არიან დამოკიდებული. მაგალითად, ბათუმი, საქართველოს შავი ზღვის სანაპიროს ყველაზე დიდი ქალაქი, სადაც 180,000 ადამიანი ცხოვრობს (2008 წლის აღწერის მონაცემებით), და ყოველწლიურად მილიონზე მეტ ტურისტს მასპინძლობს, სასმელ წყალს მტირალას ეროვნული პარკიდან იღებს (ფლორესი & ადეიშვილი 2011).”

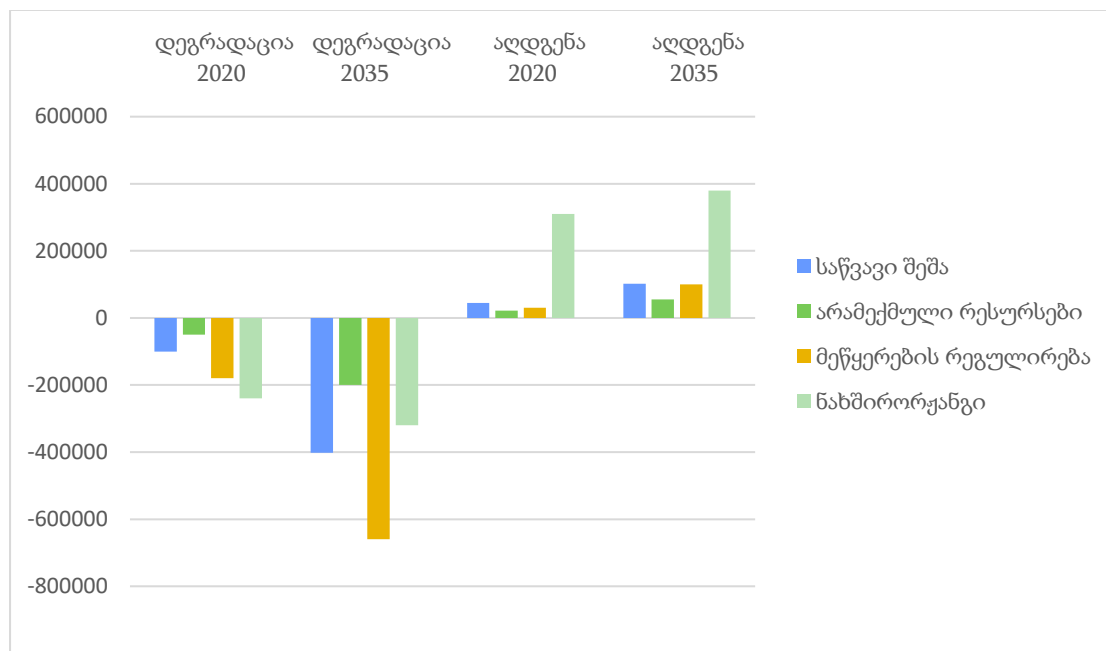
მსოფლიო ბანკის ქვეყნის გარემოს მდგომარეობის 2015 წლის ანალიზის მიხედვით, საქართველოში ერთი ჰექტარი ტყის საშუალო ღირებულება წელიწადში 1,100 აშშ დოლარიდან 2,100 აშშ დოლარამდე მერყეობს, და ეს კლიმატური სერვისების გამოკლებით (მსოფლიო ბანკი, 2015). ეს მონაცემები ეყრდნობა ტყის ეკოსისტემური სერვისების ღირებულების საერთაშორისო შეფასებას, რომელიც შეადგენს 1,100 აშშ დოლარს/ჰა/წელიწადში ზომიერი სარტყელის ტყეებისათვის და 2,100 აშშ დოლარს/ჰა/წელიწადში ტროპიკული ტყეებისათვის.

ეკოსისტემების და ბიომრავალფეროვნების ეკონომიკის (TEEB) წინასაპროექტო ეტაპზე ჩატარებულ იქნა კვლევა ტყეებში, რომლებსაც აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის დაახლოებით ორი მესამედი უჭირავს. კვლევა ითვალისწინებდა ოთხი ძირითადი სერვისის შეფასებას: საშეშე მერქანი, არამერქნული ტყის პროდუქტები, ნახშირბადის დაგროვება და მეწყერების მართვა. თუმცა, ამ კვლევაში აღნიშნული იყო სხვა სერვისების მნიშვნელობაც, როგორცაა, ტურიზმი და დასვენება, ნადირობა, თევზჭერა და წყალმომარაგება. დეგრადაციის და დაკავშირების სცენარებთან დაკავშირებული მონაცემები შედარდა „ჩვეულებრივი ვითარების“ (Business-As-Usual - BAU) სცენარს, რაც გვადლევს საშუალებას, გავარკვიოთ, თუ როგორ იცვლება ეკოსისტემური სერვისების მიწოდების ხარისხი და ფასეულობა ტყის მართვის მეთოდების ცვლილებასთან ერთად.⁶

2-2 სურათზე ნაჩვენებია, რომ დეგრადაციის სცენარის ნეგატიური გავლენა მნიშვნელოვანი იქნება. 2035 წელს სარგებლის წლიური დანაკარგი დაახლოებით 1.3 მილიონ აშშ დოლარს შეადგენს 2035 წ. (აღნიშნული დანაკარგის 50%-ზე მეტი განპირობებული იქნება მეწყერებით მიყენებული გაზრდილი ზარალით). აღდგენის სცენარის შესაბამისად, 2035 წელს აჭარლების წლიური სარგებელი 300 000 აშშ დოლარზე მეტი იქნება, ძირითადად გაზრდილი საშეშე მერქნის მიწოდებისა და მეწყერებით გამოწვეული ზარალების შემცირების გამო. აღდგენას წელიწადში დაახლოებით 400,000 აშშ დოლარის ოდენობით დამატებითი სარგებლის მოტანა შეუძლია, თუ შესაძლებელი იქნება ტყის მცენარეული საფარის მიერ დაკავებული დამატებითი ნახშირბადის სერტიფიცირება და ნახშირბადის კრედიტების გაყიდვა (ბრანდერი და სხვ., 2016)

⁶ დეგრადაციის პროცესი რეგიონს კრიზისულ მდგომარეობაში აყენებს, რაც 2035 წლისათვის ბუნებრივი რესურსების ჭარბი გამოყენების გამო მოსახლეობის თავშეყრის ადგილების სიახლოვეს ტყის საფარის 18%-ით შემცირებას გამოიწვევს. აღდგენის სცენარი აჭარის სატყეო სააგენტოს სტრატეგიული გეგმის (2015) სრულად განხორციელებას ითვალისწინებს. ამ გეგმის თანახმად, 2035 წლისათვის ტყის საფარი სოფლების მახლობლად 16 %-ით გაიზრდება (ბრანდერი და სხვ., 2016).

სურათი 2-2. აჭარის ტყეების ეკოსისტემური სერვისების წლიური ღირებულების ცვლილებები (აშშ დოლარი/წ)

წყარო: ბრანდერი და სხვ. (2016)

3 ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების გეგმა

ბიომრავალფეროვნების დაფინანსების წინამდებარე გეგმა წარმოადგენს ყოვლისმომცველ და თანმიმდევრულ ეროვნულ მიდგომას ბიომრავალფეროვნების დაფინანსების მიმართ, რომელიც დაფინანსების მოპოვების გზების სრულ ნაკრებს აერთიანებს და მხოლოდ რესურსების მობილიზაციით არ შემოიფარგლება. აღნიშნული გეგმა წარმოადგენს მუდმივად განვითარებად დოკუმენტს, რომელიც შექმნილია საქართველოში უკვე მიღწეული პროგრესის საფუძველზე; მისი დანიშნულებაა განსაზღვროს შემდგომი მიზნები და ნაბიჯები, რომლებიც გააფართოებს ქვეყნის ბიომრავალფეროვნების დაფინანსების დღის წესრიგს და ბიომრავალფეროვნების ეროვნული მიზნების განხორციელებაში დაგვეხმარება. ეს, დაფინანსების მოპოვების გზების შესახებ ცოდნის გაღრმავებითა და რეალური ღონისძიებების შემუშავების მეშვეობით, სტიმულს მისცემს და ხელს შეუწყობს პარტნიორული ურთიერთობების განვითარებას ბიომრავალფეროვნებაში ინვესტირებისთვის. დაფინანსების გეგმაში ნათლად არის ჩამოყალიბებული დაფინანსების მოპოვების გზებს შორის კავშირი და სინერგია, ფინანსური შედეგები, მათი განხორციელების საშუალებები და ბიომრავალფეროვნების დაფინანსების წვლილი მდგრადი განვითარების მიღწევაში. აღნიშნული გეგმა მოიცავს შემდეგ საკითხებს:

1. დაფინანსების მოპოვების გზების პრიორიტეტულობის დადგენა აქტიური კონსულტაციების შედეგად;
2. სისტემური მიდგომა ფინანსური საჭიროებების განსასაზღვრად, შესაძლებლობების გამოსავლენად და ბიომრავალფეროვნების ძირითადი შედეგების პრიორიტეტების განსასაზღვრად;
3. კონკრეტულ ტექნიკურ წინადადებებს, რომლებიც ხელს შეუწყობს ბიომრავალფეროვნების პრიორიტეტული დაფინანსების მოპოვების გზების რეალიზებას, საჭირო ნაბიჯების იდენტიფიცირებას და მოსალოდნელი რისკების გამოვლენას; და
4. სადაც შესაძლებელია, მოსალოდნელი ფინანსური შედეგების კონსოლიდირებულ შეფასებებს.

აღნიშნული გეგმის შესრულება, მრავალი ინსტიტუტისა და დაინტერესებული მხარის სხვადასხვა ტექნიკური შესაძლებლობის გამოყენებას მოითხოვს. გეგმის განხორციელებისათვის საჭიროა მთავრობის გარკვეული ჯგუფების, სამოქალაქო საზოგადოების (არასამთავრობო ორგანიზაციების), კერძო და განვითარების ხელშემწყობი პარტნიორების კოორდინირებული მუშაობა. მისი დანიშნულებაა, ბიომრავალფეროვნების სექტორი და სხვა დაინტერესებული მხარეები აქტიურად მონაწილეობდნენ და ხელს უწყობდნენ მის განხორციელებას. გეგმაზე მუშაობა და მისი მონიტორინგი, თანამშრომლობის არსებული ჩარჩოების მიხედვით, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ განხორციელდება.

წინამდებარე თავის დარჩენილ ნაწილში აღწერილია დაფინანსების მოპოვების ცალკეული პრიორიტეტული გზები, რომლებიც შემდგომში ერთიან გეგმაშია თავმოყრილი. გეგმაში შეჯამებულია ფინანსური შედეგები.

3.1 ბიომრავალფეროვნების დაფინანსების მოპოვების გზები

დაფინანსების მოპოვების გზების პრიორიტეტულობის დადგენა 49 პოტენციური გზის საწყისი ფართო სიის შედგენით დაიწყო, რასაც სკრინინგის ორი ეტაპი მოჰყვა (დანართი 2 სკრინინგის და მისი შედეგების დეტალურ აღწერას მოიცავს). აღნიშნული პროცესის შედეგად შეირჩა შემდეგი ცხრა პრიორიტეტული დაფინანსების მოპოვების გზა:

1. სახელმწიფო ბიუჯეტის დასაბუთების შესაძლებლობების გაუმჯობესება გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროში.
2. დაცული ტერიტორიების სისტემის ფინანსური მდგრადობის გაუმჯობესება გაწეული მომსახურებიდან მიღებული შემოსავლების გაზრდით.
3. გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ხარისხის, კომპეტენტურობისა და ეფექტიანობის გაუმჯობესება.
4. გზშ-სთან დაკავშირებული სათანადოდ შედგენილი, განსაზღვრული და აღსრულების მექანიზმის მქონე ჯარიმების სისტემა.
5. გარემოსდაცვასა და ბიომრავალფეროვნებასთან დაკავშირებული ზიანის აღმოფხვრისა და კომპენსაციის ეფექტური სისტემის შექმნა.
6. ბუნებრივი რესურსების მოპოვების არსებული მოსაკრებლებისა და კვოტების სისტემის განხილვა და განახლება .
7. საშეშე მერქნის წარმოების სფეროში პროფესიონალური მიდგომების დანერგვა.
8. ეკოტურიზმის შეთავაზებების გაუმჯობესება სახელმწიფო ტყის ფონდში.
9. ქვეყნის შესაძლებლობების გაზრდა ბუნების კონსერვაციისა და მართვის პრიორიტეტული მიზნების შესაბამისი დაფინანსების მოძიებისთვის.

დაფინანსების მოპოვების თითოეული გზის მოკლე აღწერა ქვემოთ არის მოცემული. ასევე მოცემულია ამ გზის საერთო მიზნები, ძირითადი ამოცანები და რას მოიცავს მათი განხორციელება:

1. ბიომრავალფეროვნება, ეკოტურიზმის, სოფლის მეურნეობის, ჰიდრორესურსებისა და მრავალფეროვნანი ბუნებრივი პროდუქტების მეშვეობით, მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს ეკონომიკას. ამჟამად საქართველოში ბიომრავალფეროვნების დაფინანსების 60%-ზე მეტი სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გამოიყოფა, თუმცა საჭიროა უფრო მეტი ფინანსური რესურსი. „საქართველოს საბიუჯეტო კოდექსი“ ადგენს მხარჯავი დაწესებულებების მიერ საქართველოს ფინანსთა სამინისტროში წარსადგენი პროგრამული ბიუჯეტის შედგენის მეთოდოლოგიას, რომელიც არეგულირებს საბიუჯეტო პროცესთან, მათ შორის დაფინანსებასთან დაკავშირებულ საკითხებს. კერძოდ, მკაფიოდ უნდა იყოს ფორმულირებული სავარაუდო შედეგები და სხვადასხვა ეკონომიკური ზემოქმედება. დაფინანსების მოპოვების აღნიშნული გზა მიზნად ისახავს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ბაზაზე შემუშავდეს კარგად დასაბუთებული და შედეგზე ორიენტირებული ბიუჯეტები, რომლებიც დააკმაყოფილებს „საქართველოს საბიუჯეტო კოდექსი“-თ გათვალისწინებულ მოთხოვნებს და გამყარებული იქნება სოციალურ-ეკონომიკური არგუმენტაციით. ეს გამოიწვევს ბიომრავალფეროვნების პრიორიტეტულ მიმართულებებზე სახელმწიფო ბიუჯეტის ასიგნებების გაზრდას. დაფინანსების მოპოვების აღნიშნული გზა მოითხოვს ტექნიკური დახმარების, შესაძლებლობების გაძლიერებისა და კვლევების ხელშეწყობის ელემენტების გათვალისწინებას გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მუშაობაში.

2. დაცული ტერიტორიების უპირველესი მიზნის მიღწევა, რომელიც ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებაში მდგომარეობს, მნიშვნელოვან ფინანსურ დანახარჯებზეა დამოკიდებული, მაგრამ დაცული ტერიტორიების მართვის ამჟამად არსებული დაფინანსება დაბალია. დაცული ტერიტორიების საკუთარი შემოსავლები⁷ ისეთი წყაროებიდან, როგორცაა შესასვლელი მოსაკრებლები, საცხოვრებლით უზრუნველყოფის საფასური, კონცესიები და ტურისტული მომსახურების საკომისიოები მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ფინანსური მდგრადობის უზრუნველყოფაში. დაცული ტერიტორიების სააგენტომ საკუთარი შემოსავლები, ბოლო 4 წლის განმავლობაში, წელიწადში საშუალოდ 40%-ით გაზარდა პირველ რიგში ტურისტულ ობიექტებზე შესასვლელი მოსაკრებლების დაწესებით, აგრეთვე მათთან დაკავშირებული ინფრასტრუქტურისა და ტურისტული მომსახურების გაუმჯობესებით. დაფინანსების მოპოვების ამ გზის მიზანია დაცული ტერიტორიების საკუთარი შემოსავლების ზრდის ტემპის ამაღლება, რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სახელმწიფო ბიუჯეტის შეზღუდვების ფონზე. დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზა შერჩეული დაცული ტერიტორიებისთვის მდგრადი ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარების გეგმების შემუშავებას ითვალისწინებს, და ეს გეგმები მთავრობის, დონორების და პოტენციურად ფინანსური ინსტიტუტების მიერ დაფინანსდება. ფინანსური უკუგების მისაღებად ამოღებული შესასვლელი მოსაკრებლებისა და გამოყენების საფასურის საფუძველზე ახალი ინფრასტრუქტურა შეიქმნება. შემოსავლები ხელს შეუწყობს დაცული ტერიტორიების მთელი სისტემის მართვას.

3. ეფექტიანი და კარგად ფუნქციონირებადი გარემოზე ზემოქმედების შეფასების (გზმ) სისტემას შეუძლია დაიცვას ბიომრავალფეროვნება და შეამსუბუქოს ეკონომიკური საქმიანობის მავნე ზემოქმედება. საქართველოს მთავრობა ამჟამად გზმ-ს სისტემის გაუმჯობესების პროცესშია, ხოლო გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო ცდილობს ბიომრავალფეროვნებისა და ეკოსისტემური სერვისების უკეთ ინტეგრირება მოახდინოს გზმ-ს სისტემაში. დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზა მიზნად ისახავს გზმ პროცესში ბიომრავალფეროვნების ადეკვატური შეფასება და განსაზღვრა უზრუნველყოს. აღნიშნულის შედეგი იქნება ბიომრავალფეროვნების დაკარგვის თავიდან აცილება და სხვადასხვა გეგმიური ეკონომიკური საქმიანობის შემდეგ საჭირო აღდგენის ღირებულების შემცირება. ეს საქმიანობა შეიძლება მოიცავდეს: (ა) ბიომრავალფეროვნების სპეციფიკურ სახელმძღვანელო მითითებებს გზმ-ს პროცესთან დაკავშირებით, (ბ) ბიომრავალფეროვნების საკონტროლო ცხრილებს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს პერსონალისთვის, რათა შეაფასოს/შეასწოროს წარმოდგენილი გზმ-ს ანგარიშები და (გ) შესაბამისი უნარ-ჩვევების განმავითარებელ საქმიანობას.

4. გარემოზე ზემოქმედების ნებართვის პირობების დარღვევების ამჟამინდელი ჯარიმების სისტემა არ არის ეფექტური, რადგან საჯარიმო თანხები ძალიან დაბალია ბიზნესების უმრავლესობის მოცულობებთან შედარებით; ჯარიმებს სასამართლოში ასაჩივრებენ, რაც ხშირად 3-5 წლიან განხილვას მოითხოვს და მათი გარკვეული ნაწილი გადაუხდელი რჩება. გზმ-ს ჯარიმების კარგად შემუშავებულ

⁷ შემოსავლის ეს ფორმები ზოგჯერ მოიხსენიება როგორც „კონკრეტული ადგილისთვის დამახასიათებელი“ შემოსავლები.

სისტემას, რომელიც სათანადოდ არის გაწერილი და აღსრულებული, შეუძლია შეაჩეროს გარემოზე ზემოქმედების ნებართვის მფლობელების უპასუხისმგებლო ქმედება. დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზა მიზნად ისახავს ეკონომიკურად გამართლებული ჯარიმების შემოღებას, კანონმდებლობის ცვლილებისა და შესწორებული სისტემის საფუძველზე ჯარიმების დაწესებისა და ამოღების მკაფიო და აღსასრულებლად ქმედითი მექანიზმის შექმნას. შედეგად, მივიღებთ სისტემას, რომელიც აფერხებს პოტენციურ კანონდამრღვევებს და ახდენს მდგრადი პრაქტიკის სტიმულირებას. კონკრეტული ქმედებები მოიცავს: (ა) ჯარიმების არსებული სისტემის გადახედვას; (ბ) ჯარიმების სისტემის რეფორმირებას, საჯარიმო თანხების სათანადო დონემდე გაზრდის ჩათვლით; და (გ) განახლებული სისტემის დანერგვასა და დახვეწას.

5. უკანასკნელი ოთხი წლის განმავლობაში აღძრული ადმინისტრაციული და სისხლის სამართლის საქმეები 140 მილიონი ლარის ოდენობის ზარალის ანაზღაურებას მოითხოვდნენ, თუმცა აღნიშნული ზარალის მხოლოდ მცირე ნაწილი ანაზღაურდა. გაჭიანურებული სამართალწარმოება და გარემოსდაცვითი ზიანის გაანგარიშების სირთულე ამცირებს ზარალის ანაზღაურების, როგორც პასუხისმგებელი ქმედებების მასტიმულირებელი ფაქტორის ეფექტიანობას. გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტში ამჟამად მიმდინარეობს გარემოსდაცვით ზიანთან დაკავშირებული სისტემის განხილვა. გარდა ამისა, აღნიშნულ დეპარტამენტში ხდება „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის შემუშავება. კანონმა არსებითი გარემოსდაცვითი ზიანის კონცეფცია უნდა განსაზღვროს. დაფინანსების მოპოვების აღნიშნული გზა გააუმჯობესებს ზიანის გაანგარიშების მეთოდოლოგიას და, სისხლის სამართლებრივი დანაშაულის შემთხვევაში, გააადვილებს სათანადო ზღვრის გამოთვლას, აგრეთვე ხელს შეუწყობს „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ კანონის საბოლოო ფორმით ჩამოყალიბებას. აღნიშნული ცვლილებები გაზრდის გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის სისტემის ეფექტურობას, რადგან უფრო მეტი შემთხვევა იქნება ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი და არა სისხლის-სამართლებრივი. ამ გზით გაიზრდება გადასახადის განაკვეთები და ჯარიმების, როგორც უკანონო ქმედებების შემაკავებელი ფაქტორის, ეფექტიანობა. საჭირო კონკრეტული ნაბიჯები მოიცავს „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ კანონის საბოლოო ფორმით შემუშავებას და წარდგენას, ზიანის გაანგარიშების მეთოდების გადასინჯვას და სისხლის სამართლის საქმის წარმოებისთვის სათანადო ზღვრის დადგენას.
6. განახლებადი ბუნებრივი რესურსების ფართო სპექტრი (მათ შორის, არამერქნული ტყის პროდუქტები) კომერციული და ადგილობრივი მოხმარების მიზნით გამოიყენება. მოსაკრებლებისა და კვოტების ამჟამინდელი სისტემა ზღუდავს დაწესებული მოსაკრებლების ოდენობას, მასში შეტანილი სახეობების რაოდენობასა და შესაბამისი ორგანიზაციების შესაძლებლობებს, მონიტორინგი გაუწიონ და უზრუნველყონ ამოღების ღონისძიებების აღსრულება. დაფინანსების ეს გზა მიზნად ისახავს განახლებადი ბუნებრივი რესურსების მოსაკრებლების და კვოტების სისტემის განახლებას, ისევე როგორც ბუნებრივი რესურსებით კომერციული სარგებლობის ეფექტიანი, სამართლიანი და მდგრადი სისტემის ჩამოყალიბების უზრუნველყოფისაკენ მიმართულ მონიტორინგს. დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის მოქმედება გააფართოებს რესურსების მონიტორინგის მასშტაბს, უზრუნველყოფს სტაბილური შემოსავლების ზრდას ადგილობრივი

ხელისუფლებისთვის, გააუმჯობესებს ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობას და ბუნებრივი პროდუქტების წარმოშობის სერტიფიკატების კონტროლის მექანიზმებს. აუცილებელი ღონისძიებები მოიცავს მოსაკრებლების და კვოტების არსებული სისტემის განხილვას, ძლიერი სამეცნიერო საფუძვლის შექმნას მოსავლის აღების მდგრადი დონის უზრუნველყოფის მიზნით, დაცული ტერიტორიების სააგენტოს, ეროვნული სატყეო სააგენტოს და სხვა ორგანიზაციების მონიტორინგის სისტემების შემუშავებას, სისტემური სტრუქტურების, მოსაკრებლებისა და კვოტების გადახედვას, ბუნებრივი პროდუქტების კომერციული გამოყენების მონიტორინგს/კონტროლს/დადგენას. გარდა ამისა, საჭიროა იმის უზრუნველყოფა, რომ ადგილობრივმა ხელისუფლებამ მოსაკრებლებიდან მიღებული შემოსავლების უმეტესი ნაწილის რეინვესტირება ბუნებრივი რესურსების დაცვისა და მოვლა-შენახვის საქმიანობაში მოახდინოს.

7. ტყეში საშემე მერქნის მოპოვებისა და გაყიდვის არსებული სისტემა არაფორმალურია (და ხშირ შემთხვევაში უკანონო); მისი ადმინისტრირება რთულია და შეიძლება შეშის ჭრის არამდგრადი პრაქტიკის დამკვიდრება გამოიწვიოს. ეროვნული სატყეო სააგენტო ცდილობს გადახედოს საშემე მერქნის მოპოვების სისტემას მდგრადობის, მართვის ეფექტიანობისა და ფინანსური ხარჯების ამოღების გასაუმჯობესებლად. დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის მიზანია საშემე მერქნის წარმოების სფეროში პროფესიონალური მიდგომების დანერგვა, იმისათვის, რომ ხელი შეუწყოს სოციალური ჭრის არაეფექტური პრაქტიკის ისეთ ეფექტურ, მდგრად და რეგულირებად სისტემად გარდაქმნას, რომელიც აკმაყოფილებს საშემე მერქანზე მოთხოვნას. ეს ხელს შეუწყობს ადმინისტრაციული და საოპერაციო ეფექტიანობის გაუმჯობესებას, მოსავლის მდგრადი დონის მიღებას და გაზრდის სააგენტოს მიერ მიღებული მოსაკრებლების ოდენობას. აუცილებელი ნაბიჯები მოიცავს სისტემური კრიტერიუმების განსაზღვრას (ხელმისაწვდომი ფასი, სამართლიანობა და ა.შ.), განხორციელებადობის და ალტერნატივების დეტალურ შესწავლას, სისტემის შემოთავაზებული სტრუქტურისა და რეგულაციების გადასინჯვას (საჭიროების შემთხვევაში), პილოტირებას და გამეორებას.
8. ტყით დაფარული ტერიტორიები სწრაფად განვითარებად, მდგრად და ბუნებასთან დაკავშირებული ტურიზმისთვის შესაძლებლობების ფართო სპექტრს ქმნის. ეროვნული სატყეო სააგენტო სატყეო ტერიტორიების შერჩეულ ადგილებში გეგმავს ეკოტურიზმის ინფრასტრუქტურისა და მომსახურების შემუშავებას და განვითარებას. დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზა მიზნად ისახავს სააგენტოს ინსტიტუციური შესაძლებლობების გაზრდას ტურიზმის მდგრადი პროდუქტების შემუშავების, შესაბამისი შემოსავლების გენერირებისა და მიღების მიზნით და ამგვარი შემოსავლების ტყის მდგრადი მართვის მიზნებისთვის გამოსაყენებლად. ამ ღონისძიების გატარების შედეგი იქნება ეკოტურიზმის ობიექტების რაოდენობის და ტყის ეკოსისტემების მდგრადი დაფინანსების ზრდა. აუცილებელი ნაბიჯები მოიცავს ეროვნულ სატყეო სააგენტოში აღნიშნული პროცესის ზედამხედველობაზე პასუხისმგებელი პირის დანიშვნას, კვლევის ჩატარებას მაღალი ღირებულების ტურისტული ადგილების და პოტენციური პროდუქტების იდენტიფიცირების მიზნით, პრიორიტეტული ადგილებისა და პროექტების საინვესტიციო გეგმების შემუშავებას, შემოსავლების სტრატეგიის შემუშავებას (საკონცესიო გეგმა, შესასვლელი მოსაკრებელი, შემოსავლების გაზიარება ადგილობრივი თემებისთვის

და ა.შ.), ბანკების და სხვა საფინანსო ინსტიტუტების ჩართვას საპილოტე ობიექტების დაფინანსებასა და პროგრამების მასშტაბირებაში.

9. ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნება და მდგრადი მართვა საზოგადოებისთვის სასარგებლო საქონელსა და მომსახურებას ქმნის, და მნიშვნელოვანია კერძო პირების, კომპანიებისა და დონორების ფართო სპექტრისთვის. როგორც ასეთი, შემოწირულობები ბიომრავალფეროვნების დაფინანსების მნიშვნელოვანი წყაროა და ხელს უწყობს კონსერვაციის მიზნების მიღწევას. დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზა გაადვილებს ქვეყნის შესაძლებლობას სახსრების მოსაძიებლად. ამ საქმიანობის სამიზნეს წარმოადგენენ: ა) კერძო პირები სახალხო დაფინანსების ე.წ. „crowdfunding“-ის და სხვა ინტერნეტ საშუალებების გამოყენებით; ბ) ბანკები და სხვა კომპანიები კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობის პროგრამებით და გ) ზემოაღნიშნული და სხვა „კლასიკური“ დონორები და საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტები. ყოველივე ამის საწინდარი გარემოსდაცვით ორგანიზაციებში კომუნიკაციისა და სახსრების მოძიების გაუმჯობესებული უნარი იქნება. დაფინანსების მოპოვების აღნიშნული გზის მეშვეობით გაიზრდება ფინანსური ნაკადები გარემოსდაცვითი მიმართულების არასამთავრობო ორგანიზაციებში, სამთავრობო უწყებებსა და სხვა ჯგუფებში. მიუხედავად იმისა, რომ დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის განვითარებას გარკვეული დრო დასჭირდება, თავდაპირველი ქმედებები მოიცავს შემდეგს: თბილისის ზოოპარკის საპილოტე პროგრამების შემუშავება კერძო პირებისა და კორპორაციული დონორებისათვის, საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგიისა და მოქმედებათა გეგმის პრიორიტეტული ქმედებების საფუძველზე შემოწირულობების ონლაინ პლატფორმის შექმნა და ტრენინგების ჩატარება ორგანიზაციებისთვის კონკრეტული სახსრების მოძიებასა და საზოგადოებასთან ურთიერთობის კამპანიების ორგანიზებაში ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებასთან დაკავშირებული ქმედებების განსახორციელებლად.

3.2 ინტეგრირებული გეგმა

დაფინანსების მოპოვების ინდივიდუალური გზები უკეთ იქნება გაგებული მთლიანი ინტეგრირებული გეგმის ნაწილებად განხილვის შემთხვევაში. წინამდებარე ქვეთავი ეხება ინტეგრაციას და დაფინანსების მოპოვების გზებს შორის ძირითადი კავშირის და სინერგიის ახსნას. მასთან ყველაზე მეტად შესაბამისი სტრუქტურული ელემენტები მოივას: (1) ბიომრავალფეროვნების შედეგებსა და (2) დაფინანსების მოპოვების თითოეული გზის ძირითად მახასიათებლებს, რომლებიც ორიენტირებულია ფინანსური ინსტრუმენტის ტიპზე, დაფინანსების წყაროსა და წამყვან განმახორციელებლებზე.

3.2.1 ბიომრავალფეროვნებასთან დაკავშირებული შედეგები

დაფინანსების მოპოვების გზების კლასიფიკაცია შესაძლებელია მათი ბიომრავალფეროვნებასთან დაკავშირებული შედეგების შესაბამისად, ბიომრავალფეროვნების დამცავი სექტორის მხარდაჭერით და უფრო ფართომასშტაბიანი სამთავრობო დაფინანსებისა და სამუშაო პროცესების ჭრილში. ამ მიზნით შეირჩა საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგიისა და მოქმედებათა გეგმის ხუთი სტრატეგიული მიზანი (იხილეთ ჩანართი 6), როგორც ბიომრავალფეროვნების შედეგების მიღწევის ყველაზე შესაფერისი ასახვა. 3-1 სურათზე ნაჩვენებია საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგიისა და მოქმედებათა გეგმის სტრატეგიული მიზნები, დაფინანსების მოპოვების თითოეულ გზასთან შესაბამისობაში. ხუთივე აღნიშნული

მიზანი გარკვეულწილად უკავშირდება მე-2 მიზანს (ბიომრავალფეროვნებაზე პირდაპირი ზემოქმედების შემცირება და მდგრადი მოხმარების ხელშეწყობა), რაც უფრო თვალსაჩინო ხდება ერთმანეთთან შედარებით.

ჩანართი 6. საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგიის და მოქმედებათა გეგმის სტრატეგიული მიზნები:

1. ბიომრავალფეროვნების კარგვის გამომწვევი ძირეული მიზეზების წინააღმდეგ ბრძოლა სამთავრობო სტრუქტურებისა და საზოგადოების საქმიანობაში ბიომრავალფეროვნების საკითხების ინტეგრირების გზით.
2. ბიომრავალფეროვნებაზე პირდაპირი ზეწოლის შემცირება და ბიოლოგიური რესურსების მდგრადი გამოყენების ხელშეწყობა.
3. ბიომრავალფეროვნების სტატუსის გაუმჯობესება ეკოსისტემური, სახეობრივი და გენეტიკური მრავალფეროვნების დაცვის გზით.
4. ბიომრავალფეროვნებისგან და ეკოსისტემური სერვისებისგან თითოეული ადამიანის მიერ მიღებული სარგებლის გაზრდა.
5. ბიომრავალფეროვნების სტრატეგიის განხორციელების გაუმჯობესება თანამონაწილეობითი დაგეგმვის, ცოდნის მენეჯმენტისა და შესაძლებლობების გაძლიერების გზით.

სურათი 3-1. კავშირი დაფინანსების მოპოვების გზებსა და საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგიის და მოქმედებათა გეგმის სტრატეგიულ მიზნებს შორის

დაფინანსების მოპოვების გზის სახელწოდება	NBSAP-ის სტრატეგიული მიზნები
სახელმწიფო ბიუჯეტის დასაბუთების შესაძლებლობების გაუმჯობესება გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროში	სტრატეგიული მიზანი 1-დან - 5-მდე
დაცული ტერიტორიების სისტემის ფინანსური მდგრადობის გაუმჯობესება გაწეული მომსახურებიდან მიღებული შემოსავლების გაზრდით	სტრატეგიული მიზანი 3
გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ხარისხის, კომპეტენტურობისა და ეფექტიანობის გაუმჯობესება	სტრატეგიული მიზანი 2 და 5
გზშ-სთან დაკავშირებული სათანადოდ შედგენილი, განსაზღვრული და აღსრულების მექანიზმის მქონე ჯარიმების სისტემა	სტრატეგიული მიზანი 2 და 5
გარემოსდაცვასა და ბიომრავალფეროვნებასთან დაკავშირებული, ზიანის აღმოფხვრისა და კომპენსაციის ეფექტური სისტემის შექმნა	სტრატეგიული მიზანი 1 და 2

ბუნებრივი რესურსების მოპოვების არსებული მოსაკრებლებისა და კვოტების სისტემის განხილვა და განახლება	სტრატეგიული მიზანი 2
საშემე მერქნის წარმოების სფეროში პროფესიონალური მიდგომების დანერგვა	სტრატეგიული მიზანი 1 და 2
ეკოტურიზმის შეთავაზებების გაუმჯობესება სახელმწიფო ტყის ფონდში	სტრატეგიული მიზანი 1 და 2
ქვეყნის შესაძლებლობების გაზრდა ბუნების კონსერვაციისა და მართვის პრიორიტეტული მიზნების შესაბამისი დაფინანსების მოძიებისთვის	სტრატეგიული მიზანი 3 და 4

3.2.2 დაფინანსების მოპოვების გზების დახასიათება

დაფინანსების მოპოვების გზები მოიცავს მრავალ ინსტრუმენტს, დაფინანსების წყაროებსა და წამყვან განმახორციელებლებს. დაფინანსების მოპოვების გზებს შორის განსხვავებამ, რომელიც წარმოდგენილია 3-1 ცხრილში, დახმარება უნდა გაუწიოს ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების გეგმაში რისკების განაწილებას. პირველადი ინსტრუმენტის ფართო კატეგორიებიდან, დაფინანსების მოპოვების ოთხი გზის შემთხვევაში, ყველაზე ხშირად საბაზრო ინსტრუმენტები გვხვდება. ამას მოსდევს გზები, რომლებიც პირველ რიგში მარეგულირებელ (სამი გზა) და ფისკალურ ინსტრუმენტებს (ერთი გზა) მიეკუთვნებიან. რაც შეეხება ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებისთვის საჭირო გაზრდილ ფინანსურ უზრუნველყოფას/დაფინანსების წყაროებს (ან ხარჯების შემცირებას), კერძო კომპანიები და შინამეურნეობები აქ ყველაზე მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ. ამგვარად, მთავრობას შესაძლებლობა აქვს, კერძო რესურსები სხვადასხვა მიმართულებით გამოიყენოს. დაფინანსების მოპოვების გზების უმეტესობისათვის მთავრობას მათი განახორციელება გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს და მისი სააგენტოების (მაგალითად, დაცული ტერიტორიების სააგენტო და ეროვნული სატყეო სააგენტო) საშუალებით მოუწევს. ამასთანავე, გათვალისწინებული უნდა იქნეს ის ფაქტი, რომ დაფინანსების მოპოვების ბევრი გზა წარმატებული იქნება მხოლოდ კერძო სექტორთან და არასამთავრობო ორგანიზაციებთან მჭიდრო პარტნიორობის შემთხვევაში.

ცხრილი 3-1. დაფინანსების მოპოვების გზები, ფინანსური ინსტრუმენტის ტიპის, დაფინანსების წყაროსა და წამყვანი ოფიციალური განმახორციელებლების მიხედვით

დაფინანსების მოპოვების გზის სახელწოდება	პირველადი ინსტრუმენტის ტიპი	დაფინანსების პირველადი წყარო	წამყვანი ოფიციალური განმახორციელებელი
სახელმწიფო დასაბუთების შესაძლებლობების	ბიუჯეტის ფისკალური	მთავრობა	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო

გაუმჯობესება გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროში

დაცული ტერიტორიების სისტემის ფინანსური მდგრადობის გაუმჯობესება გაწეული მომსახურებიდან მიღებული შემოსავლების გაზრდით	საბაზრო	კერძო შინამეურნეობები	დაცული ტერიტორიების სააგენტო
გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ხარისხის, კომპეტენტურობისა და ეფექტიანობის გაუმჯობესება	მარეგულირებელი	კერძო კომპანიები	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო
გზშ-სთან დაკავშირებული სათანადოდ შედგენილი, განსაზღვრული და აღსრულების მექანიზმის მქონე ჯარიმების სისტემა	მარეგულირებელი	კერძო კომპანიები	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, BIOFION-ის გუნდი
გარემოსდაცვასა და ბიომრავალფეროვნებასთან დაკავშირებული, ზიანის აღმოფხვრისა და კომპენსაციის ეფექტური სისტემის შექმნა	მარეგულირებელი	კერძო კომპანიები	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო
ბუნებრივი რესურსების მოპოვების არსებული მოსაკრებლებისა და კვოტების სისტემის განხილვა და განახლება	საბაზრო	კერძო კომპანიები და შინამეურნეობები	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო
საშეშე მერქნის წარმოების სფეროში პროფესიონალური მიდგომების დანერგვა	საბაზრო	კერძო შინამეურნეობები	ეროვნული სატყეო სააგენტო, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო
ეკოტურიზმის შეთავაზებების გაუმჯობესება სახელმწიფო ტყის ფონდში	საბაზრო	კერძო კომპანიები და შინამეურნეობები	ეროვნული სატყეო სააგენტო, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო
ქვეყნის შესაძლებლობების გაზრდა ბუნების კონსერვაციისა და მართვის პრიორიტეტული მიზნების შესაბამისი დაფინანსების მოძიებისთვის	გრანტი/სუბსიდიები	კერძო კომპანიები და შინამეურნეობები	თბილისის ზოოპარკი

3.3 მოსალოდნელი ფინანსური სარგებელი დაფინანსების მოპოვების გზების მიხედვით

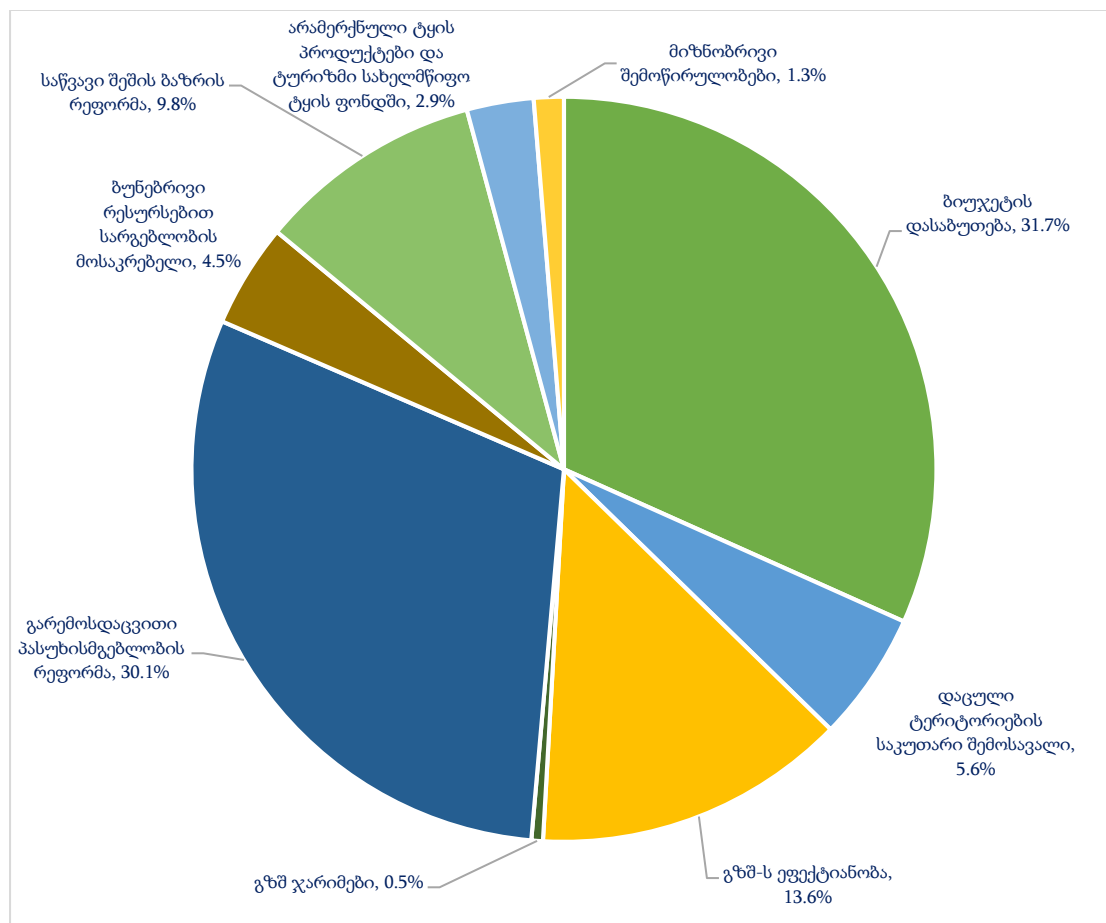
დაფინანსების მოპოვების გზების ფინანსური სარგებლის პროგნოზირების დროს საჭიროა გაითვალისწინოთ, რომ გაურკვეველია, აღნიშნული გზების ეფექტიანად განხორციელებისა და წარმატების მისაღწევად საჭირო ფაქტორების მუშაობის ხარისხი, აგრეთვე საერთო ეკონომიკური მდგომარეობა. მიუხედავად ამისა, პოტენციური ფინანსური სარგებლის საორიენტაციო პროგნოზები, მათი არსებობის შემთხვევაში, დაგეგმვის ღირებულ ინსტრუმენტად რჩება. დაფინანსების მოპოვების ცხრა პრიორიტეტული გზის განხორციელებასთან დაკავშირებული წმინდა ფინანსური სარგებელი (ე.ი. შემოსავლებს ან თავიდან აცილებულ ხარჯებს მინუს განხორციელებისთვის საჭირო დანახარჯები) მომდევნო 10 წლის განმავლობაში დაანგარიშდა და გაერთიანდა 3-2 ცხრილში მოცემული ფორმით. უმჯობესია აღნიშნული პროგნოზების განხილვა გეგმის ფინანსური მიზნობრივი მაჩვენებლების სახით, ვინაიდან ისინი გვაჩვენებენ დაფინანსების მოპოვების გზების წარმატებით განხორციელების შედეგებს. პირველი სამი წლის განმავლობაში გაზრდილი შემოსავლების გენერირებისთვის საჭირო საწყისი ინვესტიციები დაცულ ტერიტორიებში, სახსრების შედარებით ზომიერ გადინებას გამოიწვევს. შედეგად, წლიური წმინდა ფინანსური სარგებელი 2021 წლისთვის 15.9 მილიონ ლარს შეადგენს, 2023 წლისთვის – 24.6 მილიონს, ხოლო 2027 წლისთვის – 47.6 მილიონს. სულ ჯამური წმინდა ფინანსური სარგებელი 10 წლიან პერიოდში დაახლოებით 160 მილიონ ლარს გაუტოლდება მიმდინარე პირობების (არადისკონტირებული) გათვალისწინებით, რაც მნიშვნელოვან წვლილს შეიტანს ქვეყნის ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციის მიზნების მიღწევაში.

ცხრილი 3-2. დაფინანსების მოპოვების თითოეული გზისთვის წლიური და ჯამური ფინანსური სარგებელი 10 წლიან პერიოდში

დაფინანსების მოპოვების გზა	წმინდა ფინანსური სარგებელი მიმდინარე პირობებში (მილიონი ლარი)											
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	სულ	
ბიუჯეტის დასაბუთება	- 0.13	1.00	2.08	3.20	4.34	5.52	6.74	8.00	9.29	10.62	50.66	31.7%
დაცული ტერიტორიების საკუთარი შემოსავალი	- 11.06	- 17.97	- 23.45	5.34	6.76	8.25	- 3.63	12.09	14.71	17.96	8.99	5.6%
გზმ-ს ეფექტიანობა	0.2	0.8	1.2	1.6	2.0	2.4	2.8	3.2	3.6	4.0	21.7	13.6%
გზმ-ს ჯარიმები	- 0.03	0.03	0.02	0.02	0.03	0.17	0.17	0.17	0.17	0.17	0.85	0.5%
გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის რეფორმა	- 1.00	2.60	3.84	3.84	5.20	5.20	6.44	6.44	7.80	7.80	48.16	30.1%
ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის მოსაკრებლები	0.13	0.04	0.32	0.48	0.64	0.80	0.96	1.12	1.36	1.60	7.19	4.5%
საშემე მერქნის ბაზრის რეფორმა	0.11	0.27	0.48	0.73	1.05	1.44	1.91	2.49	3.18	4.02	15.70	9.8%
არამერქნული ტყის პროდუქტები და ტურიზმი სახელმწიფო ტყის ფონდში	0.08	0.15	0.19	0.27	0.38	0.46	0.57	0.69	0.84	0.96	4.58	2.9%
მიზნობრივი შემოწირულობები	- 0.50	- 0.38	0.20	0.40	0.40	0.40	0.40	0.40	0.40	0.40	2.12	1.3%
სულ	- 12.42	- 13.56	- 15.16	15.85	20.79	24.62	16.35	34.58	41.35	47.53	159.94	100%

სურათზე ნაჩვენებია დაფინანსების მოპოვების თითოეული გზის წილი, მთლიან ფინანსურ სარგებელთან მიმართებით, 10 წლიან პერიოდში. წმინდა ფინანსური სარგებლის საერთო მოცულობის ყველაზე დიდი წილი (32%) სახელმწიფო ბიუჯეტის გაუმჯობესებულ დასაბუთებას უჭირავს, რასაც მოჰყვება გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის რეფორმა (30%), გზშ-ს გაზრდილი ეფექტურობა (14%), აგრეთვე საშემე მერქნის ბაზრის რეფორმა და პროფესიონალიზაცია (10%). დაფინანსების მოპოვების დანარჩენ გზებზე მთლიანი მოცულობის 10%-ზე ნაკლები წილი მოდის, რომელიც დაცული ტერიტორიების საკუთარ შემოსავლებსა (6%), და ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის მოსაკრებლებისა და კვოტების სისტემის განხილვასა და განახლებას (5%) შორის ნაწილდება. აღნიშნული შედარებითი წილები უნდა გახდეს მნიშვნელოვანი ფაქტორი დაფინანსების მოპოვების გზებისთვის პრიორიტეტულობის მინიჭების პროცესში, ამ გზებსა და მთავარ ნიუანსებს შორის ურთიერთდამოკიდებულებების გათვალისწინებით. მთლიანი ფინანსური შემოსავლების პირველადი წყაროების დაახლოებით 70%, კერძო სექტორის კომპანიებსა და შინამეურნეობებზე მოდის, თუმცა დაფინანსების მოპოვების ამ გზების უმრავლესობის შემუშავება ჯერ კიდევ მოითხოვს მთავრობის აქტიურ ხელმძღვანელობასა და სათანადო პოლიტიკის შემუშავებას.

სურათი 3-2. დაფინანსების მოპოვების თითოეული გზის შედარებითი წვლილი მთლიან წმინდა ფინანსურ სარგებელში

4 ბიომრავალფეროვნების დაფინანსების მოპოვების გზები

დაფინანსების მოპოვების ცალკეული გზები, რომლებისგანაც ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების გეგმა შედგება, უფრო დეტალურადაა აღწერილი წინამდებარე თავში. თითოეული მათგანი შემდეგ ელემენტებს მოიცავს:

- დაფინანსების მოპოვების გზის მოკლე აღწერა;
- დაფინანსების მოპოვების აღნიშნული გზის მიზნები;
- განხორციელებისთვის საჭირო შემდგომი ნაბიჯების ჩამონათვალი, რომლებიც ორიენტირებულია ძირითად განმახორციელებლებზე და რისკებზე დაფინანსების მოპოვების თითოეული გზის შემთხვევაში;
- მაქსიმალური შესაძლო სიზუსტით დათვლილი, დაფინანსების მოპოვების გზასთან დაკავშირებული მოსალოდნელი ფინანსური შედეგები, გაზრდილი შემოსავლების ან შემცირებული ხარჯების თვალსაზრისით.

4.1 სახელმწიფო ბიუჯეტის დასაბუთების შესაძლებლობების გაუმჯობესება გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროში

ბიომრავალფეროვნება, ეკოტურიზმის, სოფლის მეურნეობის, ჰიდრორესურსებისა და მრავალფეროვანი ბუნებრივი პროდუქტების მეშვეობით, მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს ეკონომიკას. ამჟამად საქართველოში ბიომრავალფეროვნების დაფინანსების 60%-ზე მეტი სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გამოიყოფა, თუმცა საჭიროა უფრო მეტი ფინანსური რესურსი. „საქართველოს საბიუჯეტო კოდექსი“ ადგენს მხარჯავი დაწესებულებების მიერ საქართველოს ფინანსთა სამინისტროში წარსადგენი პროგრამული ბიუჯეტის შედგენის მეთოდოლოგიას, რომელიც არეგულირებს საბიუჯეტო პროცესთან, მათ შორის დაფინანსებასთან დაკავშირებულ საკითხებს. კერძოდ, მკაფიოდ უნდა იყოს ფორმულირებული სავარაუდო შედეგები და სხვადასხვა ეკონომიკური ზემოქმედება. დაფინანსების მოპოვების აღნიშნული გზა მიზნად ისახავს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ბაზაზე შემუშავდეს კარგად დასაბუთებული და შედეგზე ორიენტირებული ბიუჯეტები, რომლებიც დააკმაყოფილებს „საქართველოს საბიუჯეტო კოდექსი“-თ გათვალისწინებულ მოთხოვნებს და გამყარებული იქნება სოციალურ-ეკონომიკური არგუმენტაციით. ეს გამოიწვევს ბიომრავალფეროვნების პრიორიტეტულ მიმართულებებზე სახელმწიფო ბიუჯეტის ასიგნებების გაზრდას. დაფინანსების მოპოვების აღნიშნული გზა მოითხოვს ტექნიკური დახმარების, შესაძლებლობების გაძლიერებისა და კვლევების ხელშეწყობის ელემენტების გათვალისწინებას გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მუშაობაში.

ფინანსური უზრუნველყოფის მოპოვების მოცემული გზის დასაბუთება

- საქართველოში ბიომრავალფეროვნება წარმოადგენს მნიშვნელოვან სახელმწიფო აქტივს, რომელიც უზრუნველყოფს მოსახლეობას სასარგებლო საქონლითა და მომსახურებებით, რაც ასაბუთებს სამთავრობო დაფინანსების საჭიროების მაღალ დონეს.
- საქართველოს ეკონომიკის მთელი რიგი სექტორები (ტურიზმი, სოფლის მეურნეობა, ჰიდროელექტროსადგურები, სამთო-მოპოვებითი საქმიანობა და ა.შ.) მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული ბიომრავალფეროვნებასთან დაკავშირებულ საქონელსა თუ მომსახურებებზე. მაგალითად, მინიმალური შეფასებით, ტურიზმის სფეროს სულ მცირე 40% უკავშირდება ბუნებას, რამაც საქართველოს ეკონომიკას 2017 წელს 443 მილიონი აშშ დოლარი მოუტანა.
- ბიომრავალფეროვნება საკმარისად არ ფინანსდება. ბიომრავალფეროვნების ფინანსური საჭიროებების შეფასების ანგარიშის თანახმად, 2018-2022 წლების მთლიანი ფინანსური დანაკლისი 135 მილიონ აშშ დოლარს შეადგენს.
- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო უკეთესი დაგეგმვისა და სოციალურ-ეკონომიკური საკითხების გათვალისწინებით, უზრუნველყოფს უფრო ეფექტური პროგრამული ბიუჯეტების შემუშავებას.
- ფინანსთა სამინისტრო მიიღებს უფრო მკაფიო ეკონომიკურ დასაბუთებას და მეტი ალბათობით გამოყოფს დაფინანსების ოპტიმალურ ოდენობას გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთვის, რაც ხელს შეუწყობს ბიომრავალფეროვნების გაუმჯობესებულ მართვასა და მდგრად ეკონომიკურ განვითარებას.

4.1.1 არსებული გარემოებები

ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების ინიციატივის (BIOFIN) ბიომრავალფეროვნების დანახარჯების შეფასებაში (BER) დეტალურად არის განხილული გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და სხვა სამინისტროებისთვის სამთავრობო ბიუჯეტიდან ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციისა და მართვისთვის გაცემული თანხები. აღნიშნულმა დაფინანსებამ 2016 წელს მთლიანობაში 41 მილიონი ლარი შეადგინა, რაც იმავე პერიოდის საქართველოს მთლიანი სამთავრობო ბიუჯეტის 0.4%-ის ტოლია. ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების ინიციატივის ფინანსური საჭიროებების შეფასების (FNA) ანგარიშში აღნიშნულია, რომ სახელმწიფო ბიუჯეტიდან და სხვა წყაროებიდან ბიომრავალფეროვნებისთვის გამოყოფილი თანხები არ არის საკმარისი. აღსანიშნავია, რომ თითქმის 368 მილიონი აშშ დოლარია საჭირო 2018-2022 წლების პერიოდისთვის, თუმცა მოსალოდნელი ფაქტობრივი ხარჯები მნიშვნელოვნად (135 მილიონ აშშ დოლარით) ნაკლებია, რაც 233 მილიონ აშშ დოლარიან, ანუ 63%-იან დაფინანსებას გულისხმობს (გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, 2018).

სახელმწიფო ბიუჯეტის შედგენის პროცესი საქართველოს 2009 წლის საბიუჯეტო კოდექსის მიხედვით ხორციელდება. ამან პროგრამულ, ან შედეგებზე დაფუძნებულ საბიუჯეტო სისტემაზე გადასვლის სამართლებრივი საფუძველი შექმნა, რაც პირველად 2012 წელს ამოქმედდა. სახელმწიფო ბიუჯეტის შემუშავების პირველი ფაზა ყოველი წლის

1 მარტამდე უნდა განხორციელდეს. საქართველოს მთავრობა ადგენს ისეთი მხარჯავი დაწესებულებების ჩამონათვალს, როგორცაა ინდივიდუალური სამინისტროები ან სახელმწიფო ორგანიზაციები, რომლებიც ჩართულნი არიან ძირითადი მონაცემებისა და მიმართულებების შემცველი დოკუმენტის შექმნის პროცესში. ეს ითვალისწინებს ქვეყნის განვითარების ძირითად გეგმას და მოიცავს ინფორმაციას საშუალოვადიანი მაკროეკონომიკური და ფისკალური პროგნოზების შესახებ, ასევე განვითარების მთავარ მოთხოვნებსა და პრიორიტეტებს. „საქართველოს საბიუჯეტო კოდექსი“-ს თანახმად, საბიუჯეტო მოთხოვნებში, ფინანსთა სამინისტროში წარდგენილ უნდა იქნეს შემდეგი ინფორმაცია:

- ინფორმაცია წინა ორი წლის განმავლობაში გამოყოფილი თანხების და მიღწეული შედეგების შესახებ;
- მიმდინარე წლისთვის გამოყოფილი თანხები და მოსალოდნელი შედეგები პრიორიტეტული მიმართულებების მიხედვით;
- მომავალი წლის პრიორიტეტული მიმართულებების ჩამონათვალი მოკლე აღწერით, მოსალოდნელი შედეგებითა და მაჩვენებლებით;
- პრიორიტეტების საშუალოვადიანი ბიუჯეტი (პროგრამების სახით) მომავალი წლებისთვის;
- ინფორმაცია მხარჯავი დაწესებულებების თანამშრომლების რაოდენობის შესახებ;
- ინფორმაცია მომავალ წლებში გამოსაყოფი თანხების სავარაუდო რაოდენობაზე.

სახელმწიფო ბიუჯეტის თანხების განაწილების პროცესი ძირითადად სოციალურ-ეკონომიკური მიზნების მიღწევაზეა ორიენტირებული და ყოველივე ეს პოლიტიკურ ჩარჩოებში განიხილება. ამგვარად, ბიუჯეტების გაზრდის მოტივაციის შესაქმნელად აუცილებელია მეტი კონკრეტულობა ინვესტიციათა დადებით შედეგებთან ან უმოქმედობის უარყოფით ზემოქმედებასთან დაკავშირებით. ბიუჯეტიდან თანხების გამოყოფის მტკიცე არგუმენტები უნდა უკავშირდებოდეს მისაღებ სოციალურ-ეკონომიკურ სარგებელს და შესაბამისი იყოს განვითარების ერთიან პოლიტიკასთან. ხშირ შემთხვევაში, სოციალურ-ეკონომიკური სარგებელი უბრალოდ არ ფიგურირებს ან არ არის მკაფიოდ განსაზღვრული – განსაკუთრებით გარემოს დაცვის სამინისტროების მიერ. ის ფაქტიც, რომ საქართველოში ძალიან შეზღუდული რაოდენობის კვლევები არსებობს ბიომრავალფეროვნების სოციალურ-ეკონომიკურ ღირებულებასა და ეკოსისტემურ იმ მომსახურებებთან დაკავშირებით, რომელთა გამოყენებაც საბიუჯეტო დასაბუთებისთვის შეიძლება, ეფექტიანი სოციალურ-ეკონომიკური არგუმენტაციისთვის დაბრკოლებას წარმოადგენს.

4.1.2 მიზნები

ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებასა და მართვაზე მომუშავე დეპარტამენტებს, სააგენტოებს და სხვა სამთავრობო დაწესებულებებს შეუძლიათ მათზე სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გამოყოფილი თანხების დონეების გაუმჯობესება, თუ ისინი წარმოადგენენ ეფექტიან დასაბუთებას, ჩამოაყალიბებენ მკაფიო შედეგებს და მიუთითებენ სათანადო მაჩვენებლებს. დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის მიზანია ბიუჯეტიდან მეტი თანხების მიღება ისეთი გაუმჯობესებული საბიუჯეტო დასაბუთებების წარმოადგენის გზით, რომელშიც მკაფიოდ იქნება აღწერილი ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებით ეკოსისტემური სერვისებისა და სოციალურ-ეკონომიკური ღირებულებების შექმნის ხელშეწყობის შესაძლებლობები. აღნიშნული მოიცავს შემდეგ ელემენტებსა თუ კომპონენტებს:

1. გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს თანამშრომლების გადამზადება უკეთესი საბიუჯეტო დასაბუთების მიმართულებით, ეკოსისტემური სერვისების შეფასებისა და სხვა მეთოდების საშუალებით.
2. გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთვის დახმარების გაწევა ბიუჯეტის გაუმჯობესებულ დასაბუთების შექმნის პროცესში, ეკოსისტემურ სერვისებსა და მასთან დაკავშირებულ სოციალურ-ეკონომიკურ არგუმენტებზე ყურადღების გამახვილებით. აღნიშნული დასაბუთება შემდეგ შეიძლება გამოყენებული იქნეს როგორც ნიმუში ან მოდელი მომავალი დასაბუთებებისთვის.
3. საქართველოში ეკოსისტემური სერვისების შეფასებასთან, საკონსერვაციო ინიციატივებთან და ბიომრავალფეროვნების დაფინანსების სხვა საკითხებთან დაკავშირებული შეზღუდული რაოდენობის კვლევების საკითხის გადაჭრა ძირითად დაინტერესებულ მხარეებს შორის გაუმჯობესებული კოორდინაციისა და (გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, უნივერსიტეტები, კვლევითი ინსტიტუტები, არასამთავრობო ორგანიზაციები) კონსულტაციების გზით. საჭირო კვლევები შეიძლება მოიცავდეს:
 - ა. ბიომრავალფეროვნების აქტივებზე დამოკიდებულ, ეკოტურიზმთან დაკავშირებულ, მიმდინარე და პოტენციურ სოციალურ-ეკონომიკურ სარგებელს.
 - ბ. ეკოსისტემების ისეთი ძირითადი მარეგულირებელი სერვისების სარგებელს, რომელიც უმეტესად „დაფარულია“ (მაგალითად, წყლის რეგულირება, ბრძოლა მავნებლების წინააღმდეგ, დამტვერვა) და ფართოდ ცნობილი არ არის; ეკოსისტემურ სერვისთა დაკავშირებას სამთავრობო პრიორიტეტებთან.
 - გ. ისეთი საქმიანობების უარყოფით ზემოქმედებაზე ყურადღების გამახვილებას, როგორებიცაა სამთო-მოპოვებითი სამუშაოები, რომლებიც ხშირად ზიანს აყენებს ბიომრავალფეროვნებას.
4. ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნების მკაფიო ხედვის ჩამოყალიბება, რომელიც მისაღები და გასაგებია გადაწყვეტილების ძირითად მიმღებთათვის. ეს, მეტწილად, დაგვანახებს საქართველოში არსებული ბიომრავალფეროვნების ერთიან სურათს მისი ყველაზე დიდი გამოწვევებისა და შესაძლებლობების ჩათვლით, და მათ კავშირს ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებასა და მდგრადობასთან. ეს გადაწყვეტილების მიმღებ პირებს ბიომრავალფეროვნებასთან დაკავშირებული ბიუჯეტების ზრდის დასაბუთებისთვის საჭირო ქმედებების სათანადოდ გააზრებაში დაეხმარება.

მნიშვნელოვანია დასაწყისშივე ჩატარდეს მოსამზადებელი სამუშაოები ქვემოთ ჩამოთვლილ საკითხებთან დაკავშირებით:⁸

- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ან სხვების მიერ წარსულში განხორციელებული პრაქტიკიდან მიღებული გამოცდილების ხარჯზე ბიუჯეტიდან თანხების გამოყოფის გაზრდასთან დაკავშირებული ქმედებების

⁸ ეკოსისტემებისა და ბიომრავალფეროვნების ეკონომიკა (2013) უზრუნველყოფს მითითებებს კვლევის მასშტაბზე ეკოსისტემებისა და ბიომრავალფეროვნების ეკონომიკის ნაშრომებისთვის, რომლებიც გამოიყენებენ ეკოსისტემის მომსახურებათა შეფასებას, ზოგჯერ კი მათ გამოიყენებენ დასაბუთების მიზნით.

არსებობის დადგენა - რამ გაამართლა? რამ არ გაამართლა? რა გარემოებებმა ითამაშეს გადაწყვეტი როლი? ვინ წარმოადგენდა მიზნობრივ ჯგუფს? და ა.შ.

- რამდენიმე მკაფიო სამიზნე ჯგუფის დადგენა და ჩართვა იმ ფაქტორების განხილვაში, რომლებსაც ისინი განსაკუთრებით მნიშვნელოვნად თვლიან.
- მოთხოვნის დადგენა – იმ პრიორიტეტული შედეგების და ქმედებების დადგენა, რომლებისთვისაც საჭიროა დაფინანსება მთავრობის მხრიდან (მაგალითად, ინვესტირება დაცულ ტერიტორიებში, გარემოზე ზემოქმედების შეფასების უკეთესი პროცესები, აღსრულებასა და მონიტორინგთან დაკავშირებული უკეთესი ძალისხმევის გამოყენება და ა.შ.).
- შეფასების პრიორიტეტულ მეთოდებთან დაკავშირებული მნიშვნელოვანი საზომების განსაზღვრა. მაგალითად, გათვალისწინებული უნდა იქნეს თუ არა ეკონომიკური ეფექტის შეფასების შერჩეული განაცხადი კონკრეტული პროგრამებისა თუ პროექტებისთვის დამატებითი ბიუჯეტის გამოყოფის აუცილებლობის საჩვენებლად.
- შეთანხმება იმაზე, ჩართული უნდა იყოს თუ არა ხარჯების ეფექტიანობისა და საკუთარი შემოსავლის გენერირების ასპექტები. თუ კი – რა სახით? მაგალითად, შეიძლება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იყოს იმის ჩვენება, რომ პროგრესი მიიღწევა არსებული ფონდების უფრო ეფექტიანად გამოყენებისას ან რომ მეტი შემოსავლის გენერირების მცდელობას მოაქვს შესაბამისი შედეგი.

დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის წარმატება მნიშვნელოვნად იქნება დამოკიდებული დიალოგზე ფინანსთა სამინისტროს და გადაწყვეტილებების სხვა მიმღებებს (საქართველოს პარლამენტი, ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო, იუსტიციის სამინისტრო, რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო) შორის, რომლებიც ბიუჯეტიდან თანხების განაწილების პროცესში მონაწილეობენ. ანალიტიკური და საკომუნიკაციო მასალების შედგენა დაკავშირებული უნდა იყოს ბიუჯეტირების მიმდინარე პროცესებთან.

გასათვალისწინებელია, რომ დაფინანსების მოპოვების აღნიშნული გზის სამთავრობო ბიუჯეტების უკეთეს დასაბუთებაზე ორიენტირებულობის მიუხედავად, მას ასევე შეუძლია ისეთი მასალებისა და პრაქტიკის შექმნა, რაც გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ დონორთა მხრიდან დაფინანსების მიღების შემთხვევებისთვისაც იქნება გამოყენებული.

4.1.3 შემდგომი ქმედებები

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო გაუძღვება გაზრდილ ბიუჯეტებთან დაკავშირებულ დასაბუთების პროცესს იმ ტექნიკური და პოლიტიკური ჩარჩოების ფარგლებში, რომლებიც ბიუჯეტიდან თანხების განაწილებასთან ასოცირდება. ქვემოთ ცხრილში მოცემულია განხორციელების შემოთავაზებული სცენარი, რომელიც შემდგომ ქმედებებზეა ფოკუსირებული.

ცხრილი 4-1. განხორციელების შემოთავაზებული ქმედებები, წამყვანი მხარე და ვადები

ქმედებები	წამყვანი მხარე	ძირითადი დაინტერესებულ მხარეები	გრაფიკი
1. კონსულტაციები ბიომრავალფეროვნების პრიორიტეტული მიმართულებების დასადგენად და თითოეული მიმართულებისთვის მთავარი საკითხების განსაზღვრა	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო; ფინანსთა სამინისტრო; არასამთავრობო ორგანიზაციები; საერთაშორისო ორგანიზაციები	2 თვე
2. ქმედებების შემუშავება განსაზღვრული ძირითადი საკითხებისთვის	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო; არასამთავრობო ორგანიზაციები; საერთაშორისო ორგანიზაციები	1 თვე
3. წინა კონსულტაციებზე დაყრდნობით ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნების საშუალოვადიანი (2-5 წელი) ხედვისა და სამოქმედო გეგმის შემუშავება	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო; არასამთავრობო ორგანიზაციები; საერთაშორისო ორგანიზაციები	1 თვე
4. მიღებული სარგებლისა და თავიდან აცილებული ხარჯების დადგენა თითოეული ქმედების/პრიორიტეტული მიმართულებისთვის	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო; არასამთავრობო ორგანიზაციები; საერთაშორისო ორგანიზაციები	1 თვე
5. 2019 წლისთვის საბიუჯეტო პროგრამების მომზადება დადგენილი ქმედებების საფუძველზე (ვადებით, კაპიტალური და საოპერაციო ბიუჯეტებით, როლით მთლიან ხედვაში, ზემოქმედებით)	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო;	2 თვე
6. შეხვედრები ფინანსთა სამინისტროსთან და დაინტერესებულ	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის	მთელი პროცესის

<p>მხარეებთან ბიუჯეტების პროგრამების პროექტებისა და მათთან დაკავშირებული საკითხების გადახედვის მიზნით</p>		<p>სამინისტრო; ფინანსთა სამინისტრო</p>	<p>განმავლობაში</p>
<p>7. წერილობითი სახელმძღვანელო მითითებების შემუშავება მომავალი საბიუჯეტო დასაბუთებებისთვის, რომლებიც დაფუძნებული იქნება მიღწეულ შედეგებზე და ფინანსთა სამინისტროს საპასუხო რეაგირებაზე</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო;</p>	<p>1 თვე</p>
<p>8. გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს თანამშრომელთა შესაძლებლობების გაძლიერება მომავალში ბიუჯეტის გაუმჯობესებული დასაბუთების მიზნით (მინიმუმ 3 დღიანი ტრენინგი, სულ მცირე 15 თანამშრომლისთვის)</p>	<p>ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების ინიციატივა</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო</p>	<p>2 თვე</p>
<p>9. საქართველოში არსებული შეზღუდული რაოდენობის იმ კვლევების გამოყენება, რომლებიც მოიპოვება ეკოსისტემური სერვისების შეფასების, კონსერვაციის ხელშეწყობისა და სხვა საკითხების შესახებ და დაკავშირებულია ბიომრავალფეროვნების დაფინანსებასთან, დაინტერესებულ მხარეებთან გაუმჯობესებული კოორდინირების საფუძველზე</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, უნივერსიტეტები, კვლევითი დაწესებულებები, არასამთავრობო დაწესებულებები</p>	<p>1 წელი</p>

განხორციელებასთან დაკავშირებული ქმედებების მოსალოდნელი ხანგრძლივობა დაახლოებით ოც თვემდეა.

დაფინანსების მოპოვების აღნიშნული გზის წარმატებაზე შეიძლება ზეგავლენა იქონიოს ქვემოთ ჩამოთვლილმა რისკებმა; საჭიროა მათი გათვალისწინება შემდგომი დაგეგმვისა და განხორციელების პროცესში:

- საბიუჯეტო ციკლის განმავლობაში გადაწყვეტილების მიმღებ პირთა ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციის სფეროს ორგანოებთან ურთიერთობის შესაძლებლობა;
- ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნების სოციალურ და ეკონომიკურ სარგებელთან დაკავშირებული მონაცემების საფუძვლიანობა;
- დაფინანსების მოპოვების აღნიშნული გზა დაკავშირებულია ჯანსაღი სახელმწიფო დაფინანსების შენარჩუნებასა და საქართველოს ეკონომიკის ეფექტიანობასთან.

4.1.4 მოსალოდნელი ფინანსური შედეგები

ბიუჯეტის დასაბუთებისას მიზნები გაზრდილი დაფინანსებისთვის უფრო დაზუსტებით უნდა დადგინდეს და ყოველწლიურად გადაიხედოს. შუალედებში, სავარაუდო მომავალი ფინანსური სარგებლის დათვლის მიზნით, დაშვებულ იქნა, რომ ბიუჯეტიდან გამოყოფილი თანხები, ინფლაციის გათვალისწინებით, ყოველწლიურად გაიზრდება 3%-ით. ეს იქნება გაუმჯობესებული საბიუჯეტო მოთხოვნების, ნათლად ჩამოყალიბებული მიზნებისა და შედეგების განსაზღვრის შედეგი ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნების საერთო ხედვისა და პრიორიტეტების ჭრილში. ეს კი, ინფლაციის ფაქტორის გათვალისწინებით, ბიუჯეტებს 2019 წლისთვის 1 მილიონი ლარით გაზრდის, რაც ეტაპობრივი მატებით, 2027 წლისთვის, 10.6 მილიონ ლარამდე ზრდას გამოიწვევს. დაფინანსების მოპოვების აღნიშნული გზის განხორციელების ხარჯი პირველ წელს იქნება დაახლოებით 170,000 ლარი, რაც განკუთვნილი იქნება სამუშაო შეხვედრების მოწყობასა და ექსპერტების შრომის ანაზღაურებაზე გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის და ფინანსთა სამინისტროების თანამშრომლებთან მუშაობისთვის და, ასევე, წამყვან არასამთავრობო ორგანიზაციებთან შეხვედრებისთვის ერთიანი ხედვისა და საჭირო ქმედებების ჩამოყალიბების მიზნით. მომდევნო წლებში საჭირო იქნება დაახლოებით 50,000 ლარი ყოველწლიურად კვლევისთვის, ტექნიკური მხარდაჭერისა და განხილვებისთვის, მცირე მიმდინარე ხარჯების ჩათვლით, რომელსაც გაიღებს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო.

4.2 დაცული ტერიტორიების სისტემის ფინანსური მდგრადობის გაუმჯობესება გაწეული მომსახურებიდან მიღებული შემოსავლების გაზრდით

დაცული ტერიტორიების უპირველესი მიზნის მიღწევა, რომელიც ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებაში მდგომარეობს, მნიშვნელოვან ფინანსურ დანახარჯებზეა დამოკიდებული, მაგრამ დაცული ტერიტორიების მართვის ამჟამად არსებული დაფინანსება დაბალია. დაცული ტერიტორიების საკუთარი შემოსავლები⁹ ისეთი წყაროებიდან, როგორცაა შესასვლელი მოსაკრებლები, საცხოვრებლით უზრუნველყოფის საფასური, კონცესიები და ტურისტული მომსახურების საკომისიოები მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ფინანსური მდგრადობის უზრუნველყოფაში. დაცული ტერიტორიების სააგენტომ საკუთარი

⁹ შემოსავლის ეს ფორმები ზოგჯერ მოიხსენიება როგორც „კონკრეტული ადგილისთვის დამახასიათებელი“ შემოსავლები.

შემოსავლები, ბოლო 4 წლის განმავლობაში, წელიწადში საშუალოდ 40%-ით გაზარდა პირველ რიგში ტურისტულ ობიექტებზე შესასვლელი მოსაკრებლების დაწესებით, აგრეთვე მათთან დაკავშირებული ინფრასტრუქტურისა და ტურისტული მომსახურების გაუმჯობესებით. დაფინანსების მოპოვების ამ გზის მიზანია დაცული ტერიტორიების საკუთარი შემოსავლების ზრდის ტემპის ამაღლება, რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სახელმწიფო ბიუჯეტის შეზღუდვების ფონზე. დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზა შერჩეული დაცული ტერიტორიებისთვის მდგრადი ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარების გეგმების შემუშავებას ითვალისწინებს, და ეს გეგმები მთავრობის, დონორების და პოტენციურად ფინანსური ინსტიტუტების მიერ დაფინანსდება. ფინანსური უკუგების მისაღებად ამოღებული შესასვლელი მოსაკრებლებისა და გამოყენების საფასურის საფუძველზე ახალი ინფრასტრუქტურა შეიქმნება. შემოსავლები ხელს შეუწყობს დაცული ტერიტორიების მთელი სისტემის მართვას.

4.2.1 არსებული გარემოებები

საკუთარი შემოსავლების გენერირების შესაძლებლობები განსაკუთრებით დამოკიდებულია ტურიზმის მთლიანი მოცულობის ზრდასა და დაცული ტერიტორიების ვიზიტორთა რაოდენობაზე საქართველოში. როგორც ეს მოცემულია 2.2.1 ქვეთავში, საქართველოს ტურიზმის სექტორი მნიშვნელოვნად გაიზარდა და ყოველწლიურად თითქმის 3.5 მილიონ უცხოელ სტუმარს იღებს (28%-იანი ზრდა 2017 წელს 2016 წელთან შედარებით, წყარო: საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია). დაცული ტერიტორიების ვიზიტორთა რაოდენობა სამჯერ გაიზარდა ბოლო ექვსი წლის განმავლობაში, 2011 წლის 303,000-იანი მაჩვენებლიდან 2017 წელს 954,000-ს მიაღწია. ყველაზე დიდი ზრდა შეიმჩნევა ბოლო სამი წლის განმავლობაში (ცხრილი 4-2). უცხოელ ვიზიტორთა წილი 2011 წლის 16%-იანი მაჩვენებლიდან 2017 წელს 30%-მდე გაიზარდა. ეს ტენდენცია განსაკუთრებით ეხმარება საკუთარი შემოსავლის ზრდას იმის გათვალისწინებით, რომ უცხოელები, როგორც წესი, უფრო აქტიურად იხდიან დაცულ ტერიტორიებზე შესვლის და იქ განსახორციელებელი აქტივობების საფასურს, თუმცა მათთვის უფრო მაღალი ფასებია დაწესებული.

დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის დასაბუთება

- 2016 წელს ტურიზმმა ქვეყნის მშპ-ს დაახლოებით 8.1% შეადგინა და ქვეყანაში ამ სფეროსთან უშუალოდ დაკავშირებული 122,000 სამუშაო ადგილი შექმნა (მოგზაურობის და ტურიზმის მსოფლიო საბჭო, 2017).
- ძლიერი ინტერესი ბუნებასთან დაკავშირებული ტურიზმისადმი ბოლო რამდენიმე წლის მანძილზე დაცულ ტერიტორიებზე ვიზიტორთა რაოდენობის სწრაფი ზრდით გამოიხატება .
- დაცული ტერიტორიების სააგენტო საქართველოს შიდასახმელეთო ტერიტორიის დაახლოებით 8.6%-ს მართავს და, საკმარისი დაფინანსების ხელმისაწვდომობის შემთხვევაში, ამ მაჩვენებლის გაზრდაც შეიძლება (საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგიისა და მოქმედებათა გეგმის მიზანია 12% 2020 წლისთვის).
- დაცული ტერიტორიების სააგენტოს არსებული გამოცდილება მისი საკუთარი შემოსავლების მნიშვნელოვანი ზრდის პოტენციალზე მიუთითებს.
- საკუთარი შემოსავლების მაღალი დონე მნიშვნელოვნად გააუმჯობესებს დაცული ტერიტორიების სისტემის ფინანსურ მდგრადობას და ხელმისაწვდომს გახდის სათანადო დაფინანსებას კონსერვაციის, კვლევებისა და მართვისათვის.

ცხრილი 4-2. საქართველოს თითოეული დაცული ტერიტორიის ვიზიტორთა რაოდენობა (2011 - 2017)

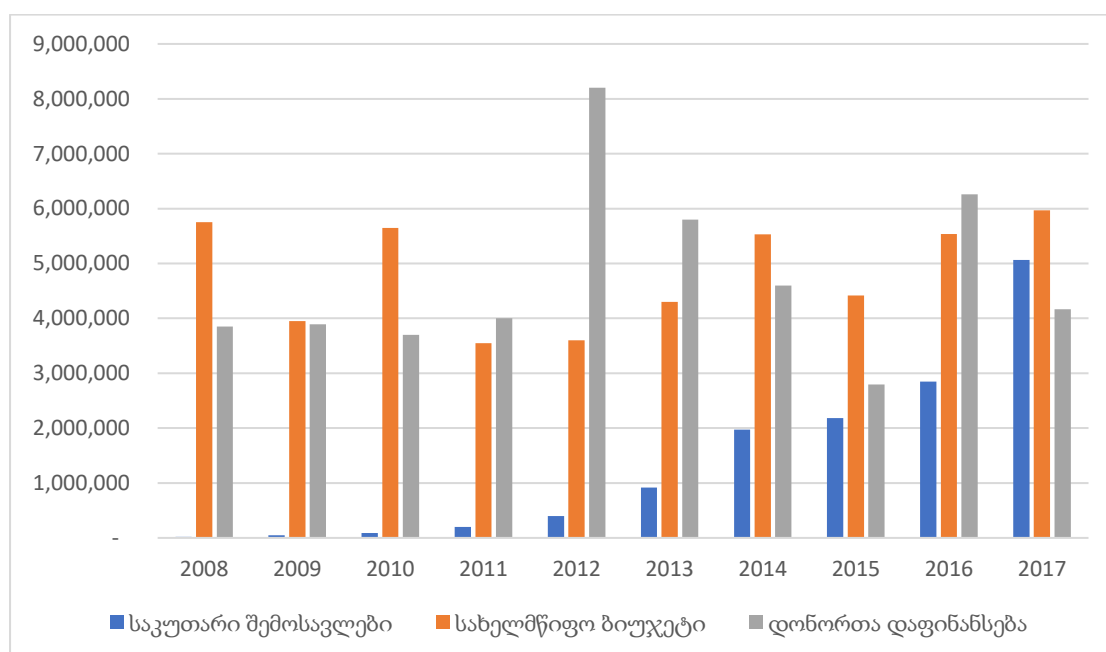
დაცული ტერიტორია	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
ალგეთის ეროვნული პარკი	4,828	4,343	5,322	8,828	8,030	16,076	28,020
ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკი	16,213	28,191	42,675	49,549	51,573	55,818	59,458
ვაშლოვანის დაცული ტერიტორია	3,161	6,968	7,334	8,711	10,976	11,806	12,250
თბილისის ეროვნული პარკი	12,805	15,410	19,145	20,960	15,220	35,439	52,015
თუშეთის დაცული ტერიტორიები	9,294	6,853	7,663	9,786	9,676	13,793	14,306
კინტრიშის დაცული ტერიტორიები	3,212	4,843	3,364	3,696	3,758	5,138	5,384
კოლხეთის ეროვნული პარკი	16,760	22,924	17,552	17,699	13,747	26,816	29,523
ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიები	18,615	26,351	32,318	39,417	44,065	49,590	55,519
მტირალას ეროვნული პარკი	19,400	21,939	16,358	22,968	21,981	33,774	47,460
სათაფლია	75,231	59,015	72,421	67,287	73,601	78,323	85,526
პრომეთეს მღვიმე	80,687	45,305	72,954	91,711	106,959	138,227	163,941
ოკაცეს კანიონი				3,165	44,527	52,197	73,113
მარტვილის კანიონი*						62,434	147,374
ქობულეთის დაცული ტერიტორიები	10,294	10,412	7,553	8,426	8,737	9,175	11,286
ყაზბეგის ეროვნული პარკი	32,796	45,960	50,366	64,622	98,788	134,111	154,085
ჭაჭუნის აღკვეთილი	390	396	656	1,036	2,390	3,292	3,173
მაჭახელას ეროვნული პარკი						2,062	5,092
ჯავახეთის დაცული ტერიტორიები				2,305	4,190	6,803	6,872
სულ	303,686	298,910	355,681	420,166	518,218	734,874	954,397
% ზრდა წლების მიხედვით	N/A	-2%	19%	18%	23%	42%	30%
საქართველოს მოქალაქეები	255,477	230,955	254,603	272,502	336,889	519,874	671,803
უცხოელები	48,209	67,955	101,078	147,664	181,329	215,000	282,594
საქართველოს მოქალაქეების წილი	84%	77%	72%	65%	65%	71%	70%
უცხოელთა წილი	16%	23%	28%	35%	35%	29%	30%

* მარტვილის კანიონი ოფიციალურად 2016 წელს გაიხსნა. აქედან გამომდინარე, წინა წლებში იქ არ ყოფილან ვიზიტორები.

ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების ინიციატივის (BIOFIN) ფარგლებში ჩატარებული ბიომრავალფეროვნების დანახარჯების შეფასების (BER) განხილვა გვამძლევს მონაცემებს მთავრობის მიერ გამოყოფილი დაფინანსებისა და დაცული ტერიტორიების სააგენტოს მიერ გამომუშავებული საკუთარი ან კომერციული შემოსავლების შესახებ. ქვემოთ,

სურათზე არსებული მონაცემები გვიჩვენებს, რომ დაცული ტერიტორიების სააგენტომ შეძლო საკუთარი შემოსავლის გაზრდა 0.02 მილიონი ლარიდან (2008) 5.07 მილიონ ლარამდე 2017 წელს. იმერეთის მღვიმეებსა და მარტვილის კანიონში შესვლისთვის შემოღებულმა საფასურმა ინფრასტრუქტურის შექმნის შემდეგ შედეგად მოიტანა საკუთარი შემოსავლების მნიშვნელოვანი ზრდა 2012 წელს (ორივე მღვიმეში) და 2016 წელს (მარტვილში). ამგვარად, დაცული ტერიტორიების სააგენტომ შეძლო შემოსავლების გაზრდა 77%-იანი საშუალო წლიური განაკვეთით (მინიმალური 11%-დან 130%-მდე) 2011-2017 წლების პერიოდში.

სურათი 4-1. დაცული ტერიტორიების სააგენტოს დაფინანსება 2014-2017 წლებში (ლარი)

წყარო: დაცული ტერიტორიების სააგენტო

საკუთარი შემოსავლების მიღების წყაროები თითოეულ დაცულ ტერიტორიისთვის მეტ-ნაკლებად სპეციფიურია. ეს დამოკიდებულია რიგ ფაქტორებზე, მათ შორის დაცული ტერიტორიის დიდ ქალაქებთან და სატრანსპორტო კვანძებთან სიახლოვეზე, ბუნებრივ აქტივებზე და ტურიზმისთვის განკუთვნილ არსებულ ინფრასტრუქტურაზე.

დაცული ტერიტორიების სააგენტო აცნობიერებს არსებული წარმატების კიდევ უფრო გაფართოებისა და საკუთარი შემოსავლის გენერირების გაგრძელების საჭიროებას და, ამავე დროს, ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნების შემდგომ უზრუნველყოფას. ასევე სააგენტო აცნობიერებს დაცული ტერიტორიების მიერ საკუთარი შემოსავლების ზრდის გადაუდებელ აუცილებლობას, რაც ალბათ კიდევ უფრო გაიზრდება, სამთავრობო ბიუჯეტის შეზღუდვების და მნიშვნელოვანი ფინანსური საჭიროებების გათვალისწინებით.

დაცული ტერიტორიების სააგენტო ამჟამად მუშაობს მდგრადი ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარების გეგმებზე 8 სხვადასხვა ტერიტორიისთვის, ეროვნული პარკებისა და დაცული ტერიტორიების ჩათვლით. აღნიშნულ გეგმებში მოცემულ მთავარ საინვესტიციო მოთხოვნას წარმოადგენს მდგრადი ტურისტული ინფრასტრუქტურის შექმნა თითოეული პარკის მდებარეობისა და მისი უნიკალური ღირსშესანიშნაობების

გათვალისწინებით. მომსახურების დონის ამაღლება და ვიზიტორთა დადებითი გამოცდილება დაცული ტერიტორიების სააგენტოს დაცულ ტერიტორიებზე შესვლის და ობიექტებზე სხვადასხვა მომსახურების საფასურის დადგენის საშუალებას მისცემს. ეს კი, ეკონომიკურ სარგებელს მოუტანს არა მხოლოდ დაცული ტერიტორიების სააგენტოს, არამედ ადგილობრივ მოსახლეობასაც, რომელიც თავისი პროდუქციისა და მომსახურებების მიყიდვას მზარდი რაოდენობის ქართველი და უცხოელი ტურისტებისთვის შეძლებს.

4.2.2 მიზნები

დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის საბოლოო მიზანს ინდივიდუალური დაცული ტერიტორიებისთვის ტურიზმის ჯანსაღი და მდგრადი ინფრასტრუქტურის განვითარების გეგმების ჩამოყალიბება წარმოადგენს, რადგან ამ გეგმების გამოყენება მათივე განხორციელებისთვის დაფინანსების მოსაძებნად და ინფრასტრუქტურასა და სხვადასხვა საშუალებებში აუცილებელი ინვესტიციების მოსაზიდად იქნება შესაძლებელი. გეგმები შეიძლება დაცული ტერიტორიების სააგენტოს არსებული საკუთარი შემოსავლების, სახელმწიფო ბიუჯეტის, დონორი ორგანიზაციების ან კერძო სექტორის ერთობლივი რესურსებით დაფინანსდეს.

ტურიზმის მდგრადი ინფრასტრუქტურის განვითარების გეგმების პროექტები შედგენილია შემდეგი ობიექტებისთვის: ალგეთის დაცული ტერიტორია, თბილისის ეროვნული პარკი, მაჭახელას ეროვნული პარკი, სათაფლიას ეროვნული პარკი, ყაზბეგის ეროვნული პარკი, ცხრაჯვარის ეროვნული პარკი და ჯავახეთის დაცული ტერიტორია. საჭირო ინვესტიციათა მოცულობა ტურიზმის მდგრადი განვითარების თითოეული გეგმისთვის მერყეობს 90,000 აშშ დოლარიდან – მცირე გაუმჯობესებებისთვის, 20 მილიონ აშშ დოლარამდე, რაც თითოეული დაცული ტერიტორიისთვის დაახლოებით 3 მილიონი აშშ დოლარის საშუალო ინვესტიციის ოდენობას გულისხმობს.

დაფინანსების მოპოვების გზა ორიენტირებული უნდა იყოს ტურიზმის მდგრადი განვითარების გეგმების შემდგომ გაუმჯობესებაზე, რამაც უნდა უზრუნველყოს დამატებითი დასაბუთება ფინანსური დაშვებებისთვის და საერთო შედეგების შეფასება საქმიანობაში ჩართული ადგილობრივი მოსახლეობისთვის. აღნიშნული გეგმების დაფინანსებასთან დაკავშირებული განხილვა უნდა ჩატარდეს შესაბამის ორგანოებთან, როგორცაა ფინანსთა სამინისტრო, საერთაშორისო დონორები, კერძო კომპანიები და კერძო პირები. შეიძლება ასევე განხორციელდეს მთელი რიგი პატარა პროექტები დაცული ტერიტორიების სააგენტოს არსებული ფინანსური რესურსებით, რათა მოხდეს განვითარების გეგმის წარმატებული განხორციელების მაგალითების დემონსტრირება. ეს განამტკიცებს დაცული ტერიტორიების სააგენტოს უნარს, მოიზიდოს უფრო დიდი ინვესტიციები.

4.2.3 შემდგომი ქმედებები

დაცული ტერიტორიების სააგენტო უნდა გაუძღვეს მდგრადი ტურისტული ინფრასტრუქტურის გეგმების შედგენის და საჭირო ინვესტიციების მოზიდვის პროცესს. ქვემოთ მოცემული ცხრილი გვიჩვენებს განხორციელების შემოთავაზებულ სცენარს, რომელიც შემდგომ ფართო ქმედებებს ითვალისწინებს:

ცხრილი 4-3. განხორციელების შემოთავაზებული ქმედებები, წამყვანი მხარეები და ვადები

ქმედებები	წამყვანი მხარე	ძირითადი დაინტერესებული მხარეები	გრაფიკი
1. საინვეტიციო გეგმებში გამოყენებული დაზუსტება და დახვეწა	დაცული ტერიტორიების სააგენტო	დაცული ტერიტორიების სააგენტო, საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციები	2 თვე
2. დამატებითი კონკრეტული შემთხვევების კვლევა დაცული ტერიტორიების მოსახლეობაზე სოციალურ-ეკონომიკური ზემოქმედების შესახებ. აღნიშნული შეიძლება ინვესტიციების მოზიდვისას მაგალითად იქნას გამოყენებული.	დაცული ტერიტორიების სააგენტო	დაცული ტერიტორიების სააგენტო, დაცული ტერიტორიების მახლობლად მცხოვრები ადგილობრივი მოსახლეობა, საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციები	4 თვე
3. მცირე მასშტაბის საინვესტიციო პროექტების დაფინანსება საკუთარი ფინანსური რესურსების გამოყენებით სხვა პროექტებისთვის წარმატების მაგალითების შექმნისა და გეგმის განხორციელებაში გამოცდილების მიღების მიზნით	დაცული ტერიტორიების სააგენტო	დაცული ტერიტორიების სააგენტო, საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციები	12 თვე
4. მიმართვა დაფინანსების ძირითადი პოტენციური წყაროებისადმი სხვადასხვა ობიექტთან დაკავშირებული გეგმების დაფინანსების და საფინანსო დაწესებულებების ინტერსების და მათი ხელმისაწვდომი ფინანსების დადგენის მიზნით	დაცული ტერიტორიების სააგენტო	დაცული ტერიტორიების სააგენტო, ფინანსთა სამინისტრო, საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციები	3 თვე
5. დამატებითი ინფორმაციის და დასაბუთების მიწოდება საფინანსო დაწესებულებებისთვის წინა ეტაპზე აღწერილი განხილვების საფუძველზე	დაცული ტერიტორიების სააგენტო	დაცული ტერიტორიების სააგენტო, საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციები	3 თვე
6. ტურიზმის მდგრადი ინფრასტრუქტურის განვითარების გეგმების განხორციელება შერჩეული წყაროების დაფინანსებით	დაცული ტერიტორიების სააგენტო	დაცული ტერიტორიების სააგენტო, ფინანსთა სამინისტრო, საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციები	12 თვე

განხორციელებასთან დაკავშირებული ქმედებების ხანგრძლივობაა დაახლოებით 36 თვე.

დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზა ორიენტირებული იქნება დაცული ტერიტორიების სააგენტოსთვის ტექნიკური და ზოგ შემთხვევაში ფინანსური დახმარების აღმოჩენაზე მისი ეფექტიანი ჩამოყალიბებისა და განხორციელების უზრუნველყოფის მიზნით. გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდის/გაეროს განვითარების პროგრამის პროექტი, რომელიც ხორციელდება კავკასიის ბუნების ფონდის მიერ - „დაცული ტერიტორიების მდგრადი დაფინანსების ხელშეწყობა საქართველოში“ - თავის წვლილს შეიტანს დაფინანსების მოპოვების აღნიშნული გზის განხორციელებაში.

დაფინანსების მოპოვების ამ გზის წარმატებაზე შეიძლება ზეგავლენა მოახდინონ ქვემოთ ჩამოთვლილმა რისკებმა; საჭიროა მათი გათვალისწინება შემდგომი დაგეგმვისა და განხორციელების პროცესში:

- დაცული ტერიტორიების მართვის შეზღუდული უნარი საკუთარი შემოსავლის მოპოვების გზების წარმატებით განხორციელებისთვის.
- საბიუჯეტო შეზღუდვებმა შეიძლება ხელი შეუშალოს ისეთ ახალ ინიციატივებს, რომლებსაც სჭირდება კაპიტალური ინვესტიციები და მართვის გაზრდილი ხარჯები.
- საფინანსო დაწესებულებებმა შეიძლება არ გაუწიონ დახმარება და მოითხოვონ, რომ მთელი დაფინანსება გრანტების და სამთავრობო სახსრების სახით იქნეს უზრუნველყოფილი.
- საქართველოში ტურიზმის მთლიანი ზრდა მოსალოდნელზე დაბალი შეიძლება აღმოჩნდეს გარე ფაქტორებიდან გამომდინარე.

4.2.4 მოსალოდნელი ფინანსური შედეგები

დაცული ტერიტორიების სააგენტომ 8 დაცული ტერიტორიისთვის ცალ-ცალკე და ყველა მათგანისთვის ჯამურად მდგრადი ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარების გეგმების სავარაუდო ფინანსური პროგნოზი შეადგინა. მთლიანად საჭირო საწყისი საინვესტიციო მოცულობა ყველა გეგმისთვის შეადგენს 85 მილიონ ლარს. დაშვებული იქნა, რომ ეს ინვესტიცია განაწილდება მომავალ ოთხ წელიწადზე და მისი 25% მოიპოვება დონორებისგან ან სხვა არასამთავრობო წყაროებიდან. შემოსავლები შეფასდა ვიზიტორების დამატებით რაოდენობაზე დაყრდნობით, რომელიც გამრავლებული იქნა თითოეული ვიზიტორის მიერ გადახდილ დაცულ ტერიტორიაზე შესვლის და ტურისტული მომსახურებების გამოყენების საფასურზე. დამატებითი საოპერაციო ხარჯები ამ საფეხურზე ძალიან მიახლოებითია და უბრალოდ დაშვებული იქნა, რომ ისინი დამატებითი შემოსავლის 35% იქნება. აღნიშნული დაშვებების შედეგად მივიღეთ წმინდა ზარალი 2018-2020 წლებში, ამის შემდეგ კი განხორციელებული ინვესტიციების შედეგად მიღებული იქნება წმინდა სარგებელი. გრძელვადიან პერიოდში, სარგებელი გადააჭარბებს ხარჯებს და შედეგად მოიტანს 9 მილიონი ლარის ოდენობის მთლიან წმინდა მოგებას მომავალი 10 წლის განმავლობაში. უნდა აღინიშნოს, რომ აღნიშნული სარგებლის მიღება დამოკიდებული იქნება დონორებისგან ან სხვა არასამთავრობო წყაროებისგან საწყისი ინვესტიციისთვის საჭირო დაფინანსების მოპოვების შესაძლებლობაზე.

4.3 გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ხარისხის, კომპეტენტურობისა და ეფექტიანობის გაუმჯობესება

ეფექტიანი და კარგად ფუნქციონირებადი გარემოზე ზემოქმედების შეფასების (გზშ) სისტემას შეუძლია დაიცვას ბიომრავალფეროვნება და შეამსუბუქოს ეკონომიკური საქმიანობის მავნე ზემოქმედება. საქართველოს მთავრობა ამჟამად გზშ-ს სისტემის გაუმჯობესების პროცესშია, ხოლო გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო ცდილობს ბიომრავალფეროვნებისა და ეკოსისტემური სერვისების უკეთ ინტეგრირება მოახდინოს გზშ-ს სისტემაში. დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზა მიზნად ისახავს გზშ პროცესში ბიომრავალფეროვნების ადეკვატური შეფასება და განსაზღვრა უზრუნველყოს. აღნიშნულის შედეგი იქნება ბიომრავალფეროვნების დაკარგვის თავიდან აცილება და სხვადასხვა გეგმიური ეკონომიკური საქმიანობის შემდეგ საჭირო აღდგენის ღირებულების შემცირება. ეს საქმიანობა შეიძლება მოიცავდეს: (ა) ბიომრავალფეროვნების სპეციფიკურ სახელმძღვანელო მითითებებს გზშ-ს პროცესთან დაკავშირებით, (ბ) ბიომრავალფეროვნების საკონტროლო ცხრილებს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს პერსონალისთვის, რათა შეაფასოს/შეასწოროს წარმოდგენილი

ფინანსური უზრუნველყოფის მოპოვების მოცემული გზის დასაბუთება

- საქართველოს მთავრობა ამჟამად გაუმჯობესებს გარემოზე ზემოქმედების შეფასების პროცესს, ხოლო გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო ცდილობს გარემოზე ზემოქმედების შეფასების პოლიტიკაში ბიომრავალფეროვნებისა და ეკოსისტემური სერვისების უკეთესი ინტეგრირება მოახდინოს.
- საქართველოში 2022 წლისთვის მოსალოდნელია ჰიდროელექტროსადგურების რაოდენობის გაზრდა არსებული 64-დან 166-მდე.
- გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ეფექტიანი სისტემა უზრუნველყოფს იმას, რომ განმცხადებლები თავად გაწევენ ზიანის თავიდან აცილებისა და შემარბილებელი ღონისძიებებისთვის საჭირო ხარჯებს, რომლებიც სხვაგვარად ტვირთად დააწვება სახელმწიფოსა და ფართო საზოგადოებას.
- საქართველოს მთავრობის მიერ შემოთავაზებული გარემოზე ზემოქმედების შეფასების რეფორმა და გაუმჯობესების გზები აკმაყოფილებს ევროკავშირთან ჰარმონიზაციის მოთხოვნებსაც.
- გარემოზე ზემოქმედების შეფასების გაუმჯობესებული სისტემა საქართველოში მოიზიდავს მაღალი პასუხისმგებლობის მქონე ინვესტორებს (მაგალითად, საერთაშორისო საფინანსო კორპორაციას, ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკს, აზიის განვითარების ბანკს და კერძო ბანკებს, რომლებიც „ეკვატორის პრინციპების“ ხელმძღვანელ მხარეებს წარმოადგენენ).

გზშ-ს ანგარიშები და (გ) შესაბამისი უნარ-ჩვევების განმავითარებელ საქმიანობას.

4.3.1 არსებული გარემოებები

1995 წელს, საქართველოს ახალი კონსტიტუციის მიღების შემდეგ, გარემოზე ზემოქმედების შეფასების კონცეფცია წარმოდგენილი იქნა საქართველოს კანონით „გარემოს დაცვის შესახებ“ (1996). გარემოზე ზემოქმედების შეფასებასთან დაკავშირებული კონკრეტული კანონები, როგორებიცაა კანონები „გარემოსდაცვითი ნებართვის შესახებ“ და „სახელმწიფო ეკოლოგიური ექსპერტიზის შესახებ“, მიღებული იქნა 1996 წელს, ხოლო გარემოზე ზემოქმედების შეფასების რეგულაციები 2002 და 2003 წლებში წარმოადგინა გარემოს დაცვის სამინისტრომ.

2003 წლის ვარდების რევოლუციის შემდეგ დაიწყო საკანონმდებლო რეფორმების ახალი ფაზა, რამაც მნიშვნელოვანი ცვლილებები გამოიწვია გარემოზე ზემოქმედების შეფასების კუთხითაც. ახალი კანონები ძირითადად მხარს უჭერდნენ ბიზნეს-ინვესტიციების განხორციელებას გამარტივებული სანებართვო პროცედურებით, რაც ასევე შეეხო გარემოზე ზემოქმედების შეფასებას.

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო წარმოადგენს ძირითად ორგანოს გარემოზე ზემოქმედების შეფასებასთან დაკავშირებულ საკითხებში. საქართველოს ეკონომიკის და მდგრადი განვითარების სამინისტრო ერთვება გარემოზე ზემოქმედების შეფასების სისტემაში მაშინ, როცა გარემოზე ზემოქმედების ნებართვის მიღებას დაქვემდებარებული საქმიანობისთვის მშენებლობის ნებართვაც არის საჭირო. „ერთი ფანჯრის“ პრინციპის თანახმად, განმცხადებელს არ აქვს პირდაპირი შეხება გარემოს დაცვის ორგანოსთან. მას განაცხადი შეაქვს სამშენებლო ორგანოში (MESD) რომელიც, თავის მხრივ, უკავშირდება გარემოსდაცვით ორგანოს. საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო პასუხისმგებელია გარემოზე ზემოქმედების შეფასებასთან დაკავშირებული კანონების გამოქვეყნებასა და სამართლებრივად ამოქმედებაზე.

აუცილებელია გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიშის განხილვა, რადგან იგი წარმოადგენს სახელმწიფო ეკოლოგიური ექსპერტიზის ჩატარების ნაწილს, რომლის მიზანიც განმცხადებლის მიერ გარემოზე ზემოქმედების ნებართვის მისაღებად წარმოდგენილი სხვადასხვა დოკუმენტების გადამოწმებაა. ასევე აუცილებელია ნებართვის პირობებთან შესაბამისობის მონიტორინგი. პრაქტიკაში, განმცხადებლისგან პროექტის წინადადების მიღების შემდეგ, გარემოსდაცვითი ნებართვების დეპარტამენტი, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სხვა ექსპერტებთან ერთად, იღებს გადაწყვეტილებას იმასთან დაკავშირებით, თუ რა მოითხოვება განმცხადებლისგან. გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთვის გარემოზე ზემოქმედების შეფასების საბოლოო ანგარიშის წარდგენამდე განმცხადებელს მოეთხოვება საჯარო მოსმენის მოწყობა იმ რაიონის ადმინისტრაციულ ცენტრში, რომელშიც იგეგმება საქმიანობის განხორციელება. ამის შემდეგ განმცხადებელი გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს წარუდგენს გარემოზე ზემოქმედების შეფასების საბოლოო ანგარიშს, რომელშიც გათვალისწინებული იქნება საზოგადოების და სხვა დაინტერესებული პირების შენიშვნები.

განხილვის შემდეგ კომისია აყალიბებს ეკოლოგიური ექსპერტიზის საბოლოო დასკვნას, რომელიც შეიძლება იყოს როგორც დადებითი, ასევე უარყოფითი. მინისტრი ოფიციალურად ადასტურებს ან ამტკიცებს განაცხადს. მინისტრის ბრძანება ოფიციალური დოკუმენტია და მის განუყოფელ ნაწილს ექსპერტთა კომისიის მიერ მომზადებული ეკოლოგიური ექსპერტიზის დასკვნების ტექსტი წარმოადგენს. აღნიშნული დასკვნები მოიცავს ნებართვის გაცემის ან გაცემაზე უარის დასაბუთებას. მიღებული

გადაწყვეტილების შესახებ ეცნობება განმცხადებელს, რომელმაც მის შესახებ დანარჩენ დაინტერესებულ პირებს, მათ შორის ფართო საზოგადოებას უნდა შეატყობინოს. საქართველოს კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიშში მოცემული გარემოსდაცვითი ინფორმაციის ადეკვატურობის დამოუკიდებელ შემოწმებას. შემოწმების მთავარ მექანიზმს წარმოადგენს სახელმწიფო ეკოლოგიური ექსპერტიზა. გარემოზე ზემოქმედების ნებართვა გაიცემა სანებართვო პირობებთან ერთად. კანონი „ლიცენზიებისა და ნებართვების შესახებ“ ადგენს, რომ სახელმწიფო ეკოლოგიური ექსპერტიზის დასკვნებში მოცემული პირობები და შედეგები წარმოადგენს სანებართვო პირობებს.

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს გააჩნია კანონიერი უფლება დაუშვას გამონაკლისები გარემოზე ზემოქმედების ნებართვასთან დაკავშირებით, გარემოს დაცვის და სოფლის მეურნეობის სამინისტროში არსებული გარემოზე ზემოქმედების სპეციალური საბჭოს მიერ შედგენილი რეკომენდაციების საფუძველზე. ყოველ წელს გაიცემა გარემოზე ზემოქმედების შეფასების დაახლოებით 60-70 ნებართვა. პროექტის მასშტაბის ან სირთულის მიუხედავად, მათი საფასური 500 ლარს (200 აშშ დოლარი) შეადგენს.

გარემოზე ზემოქმედების შეფასებას ამჟამად უკავშირდება შემდეგი ძირითადი გამოწვევები:

- უმრავლეს შემთხვევაში არ ხორციელდება აღდგენითი და შემარბილებელი ქმედებები (ხშირ შემთხვევაში, ნებართვის მფლობელი კომპანიის ხელმძღვანელობამ არც კი იცის ამგვარი ვალდებულებების შესახებ). ასეთი კომპანიები შეიძლება დაჯარიმდნენ მოგვიანებით, შემოწმების დროს.
- საქართველოს კანონში „გარემოზე ზემოქმედების შეფასების შესახებ“ ჩამოყალიბებულია მხოლოდ გარემოზე ზემოქმედების შეფასების პროცესის ჩატარების პრინციპები. არ არსებობს ცალკეული სექტორისთვის განკუთვნილი სახელმძღვანელო მითითებები და მოთხოვნები ძირითადი დეტალების ჩართვაზე (მაგალითად, გარემოზე ზემოქმედების შეფასებებში არ მოითხოვება აღდგენითი ღონისძიებების ღირებულება და ვადები, რომელთა ფარგლებშიც ისინი უნდა დასრულდეს).
- ზოგადად, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ წარმოდგენილი გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიშების ხარისხი ძალიან დაბალია. ეკოლოგიური ექსპერტიზის კომიტეტისთვის რთულია იმ „საფრთხეების“ და/ან „გამოწვევების“ განხილვა და დადგენა, რომლებიც უშუალოდ ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნების საკითხებს უკავშირდება.
- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს თანამშრომლები, განსაკუთრებით გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის წარმომადგენლები, არ ფლობენ სათანადო უნარებსა და ცოდნას, რაც აუცილებელია ეფექტიანი შემოწმებისთვის.

უნდა აღინიშნოს, რომ, 2018 წლის იანვრიდან ძალაში შევიდა ახალი გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი. იგი არეგულირებს პროცედურებს, რომლებიც დაკავშირებულია გარემოზე ზემოქმედების შეფასების, სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების, გადაწყვეტილების მიღებაში საზოგადოების ჩართულობის, გარემოზე ტრანსსასაზღვრო ზემოქმედების შეფასებისა და სახელმწიფო ეკოლოგიური ექსპერტიზის ანგარიშების გაცემასთან. ახალი კოდექსის ფარგლებში ჩამოყალიბდება ზოგადი სახელმძღვანელო მითითებები გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიშის მომზადებისთვის.

აღნიშნული სახელმძღვანელო მითითებები განსაზღვრავს კონკრეტულ მოთხოვნებს იმ მონაცემებთან დაკავშირებით, რომლებიც უნდა აისახოს გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიშში. დაფინანსების მოპოვების შემოთავაზებული გზა მიზნად ისახავს გარემოზე ზემოქმედების შეფასების აღნიშნულ სახელმძღვანელოში ბიომრავალფეროვნების სფეროსთვის ჩარჩოების დადგენას.

4.3.2 მიზნები

დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის მიზანია გარემოზე ზემოქმედების შეფასებების ხარისხის გაუმჯობესება შემდეგი სამი მიმართულებით:

1. სპეციალური სახელმძღვანელო მითითებების ჩამოყალიბება იმ კონსულტანტებისთვის, რომლებიც განმცხადებლებისთვის გარემოზე ზემოქმედების შეფასებას ადგენენ. სხვადასხვა ტიპის პროექტები შესაძლოა საჭიროებდნენ სხვადასხვა სექტორულ სახელმძღვანელო მითითებებს (მაგალითად, გზები, ჰიდროელექტროსადგურები, ნავთობის ტერმინალები და ა.შ.). ასევე საჭიროა სახელმძღვანელო მითითებები ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებასთან დაკავშირებული ისეთი ძირითადი თემების ჩართვისთვის, როგორცაა აღდგენითი სამუშაოების აღწერა და დაკონკრეტება გარემოზე ზემოქმედების შეფასებაში ისე, რომ გასაგები იყოს, რომელი გამოსასწორებელი ქმედების განხორციელებაა მოსალოდნელი განმცხადებლისგან, რა ვადაში და რა ღირებულების.
2. ბიომრავალფეროვნებასთან დაკავშირებული საკითხების საკონტროლო ჩამონათვალის ჩამოყალიბება ევროკავშირის დირექტივების მიხედვით, რაც საშუალებას მისცემს ეკოლოგიური კომიტეტის წევრებს, შეაფასონ ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებისთვის საჭირო ღონისძიებების მასშტაბი და ხარისხი და გასცენ დასაბუთებული რეკომენდაციები.
3. გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს თანამშრომლების შესაძლებლობათა გაძლიერება, განსაკუთრებით გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტში, მეტი ეფექტიანობის უზრუნველყოფის მიზნით. შეიძლება ჩატარდეს სპეციალური ტრენინგები ბიომრავალფეროვნებაზე ზემოქმედებასთან, ეკოსისტემურ სერვისებთან და შემარბილებელ ღონისძიებებთან, ასევე პროექტების და განმცხადებლების საქმიანობის ინსპექტირებასთან დაკავშირებით (მაგალითად, როგორ უნდა განვასხვავოთ აღდგენის სამუშაოებისა და შემარბილებელი ღონისძიებების კარგი პრაქტიკა ცუდისგან).

4.3.3 შემდგომი ქმედებები

გარემოზე ზემოქმედების შეფასების რეფორმის პროცესს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო ხელმძღვანელობს. ქვემოთ ცხრილში მოცემულია განხორციელების შემოთავაზებული სცენარი ფართო ქმედებებზე ორიენტირებით.

ცხრილი 4-4. განხორციელების შემოთავაზებული ქმედებები, წამყვანი მხარეები და ვადები

ქმედებები	წამყვანი მხარე	ძირითადი დაინტერესებული მხარეები	გრაფიკი
1. დეტალური სამუშაო გეგმის შედგენა მიმართულების	გარემოს დაცვისა და სოფლის	გარემოს დაცვისა და სოფლის სამინისტრო:	1 თვე

<p>ჩამოსაყალიბებლად და დაინტერსებული მხარეებისთვის წარსადგენად</p>	<p>მეურნეობის სამინისტრო, გარემოზე ზემოქმედების ნებართვების დეპარტამენტი</p>	<p>გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი, იურიდიული დეპარტამენტი, ბიომრავალფეროვნების და სატყეო დეპარტამენტი, ეროვნული სატყეო სააგენტო, გარემოს ეროვნული სააგენტო; გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციები, საერთაშორისო საკონსულტაციო კომპანიები (მაგალითად, Norsk Energi)</p>	
<p>2. ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებასთან დაკავშირებული სახელმძღვანელო მითითებების სამუშაო ვერსიის შედგენა გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ჩამოსაყალიბებლად ჰიდროელექტრო-სადგურებისთვის</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, BIOFIN-ის გუნდი</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო: იურიდიული დეპარტამენტი, ბიომრავალფეროვნების და სატყეო დეპარტამენტი, ეროვნული სატყეო სააგენტო, გარემოს ეროვნული სააგენტო</p>	<p>2 თვე</p>
<p>3. ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებასთან დაკავშირებული საკონტროლო ჩამონათვალის სამუშაო ვერსიის შედგენა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს თანამშრომლებისთვის წარდგენილი გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიშების შესაფასებლად</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, BIOFIN-ის გუნდი</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო: იურიდიული დეპარტამენტი, ბიომრავალფეროვნების და სატყეო დეპარტამენტი, ეროვნული სატყეო სააგენტო, გარემოს ეროვნული სააგენტო; კონტრაქტით დაქირავებული ექსპერტები/ექსპერტთა ჯგუფი</p>	<p>5 თვე</p>
<p>4. გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს დახმარება შესაბამის სამინისტროებთან კონსულტაციების პროცესში, რომელიც დაკავშირებული იქნება სახელმძღვანელო მითითებებისა და საკონტროლო</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო</p>	<p>გარემოზე ზემოქმედების ნებართვების დეპარტამენტი</p>	<p>1 თვე</p>

ჩამონათვალის პროექტებთან			
5. საკონტროლო სემინარები (საჯარო კონსულტაციები, სულ მცირე 2 სემინარი)	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, BIOFIN-ის გუნდი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო: გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი, იურიდიული დეპარტამენტი, ბიომრავალფეროვნების და სატყეო დეპარტამენტი, ეროვნული სატყეო სააგენტო, გარემოს ეროვნული სააგენტო; შესაბამისი სამინისტროები; გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციები, საერთაშორისო საკონსულტაციო კომპანიები; ადგილობრივი საკონსულტაციო კომპანიები (მაგალითად, Gamma consulting და ა.შ.);	1 თვე
6. საბოლოო პროექტის გადახედავა მიღებული შენიშვნების გათვალისწინებით	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, BIOFIN-ის გუნდი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო: გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი, იურიდიული დეპარტამენტი, ბიომრავალფეროვნების და სატყეო დეპარტამენტი, ეროვნული სატყეო სააგენტო, გარემოს ეროვნული სააგენტო; შესაბამისი სამინისტროები; გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციები, საერთაშორისო საკონსულტაციო კომპანიები; ადგილობრივი საკონსულტაციო კომპანიები	2 კვირა
7. საბოლოო დოკუმენტის დასამტკიცებლად წარდგენა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთვის	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, BIOFIN-ის გუნდი		2 კვირა

<p>8. პრაქტიკული ტრენინგები (სულ მცირე 3 დღიანი ტრენინგი გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს 20 თანამშრომლისთვის), დაკავშირებული მომზადებულ სახელმძღვანელო მითითებებთან და საკონტროლო ჩამონათვალთან</p>	<p>გარემოს დაცვის და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო</p>	<p>გარემოზე ზემოქმედების ნებართვების დეპარტამენტი, გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი, ბიომრავალფეროვნების და სატყეო დეპარტამენტი, ეროვნული სატყეო სააგენტო, ადგილობრივი საკონსულტაციო კომპანიები</p>	<p>განმეორებით; წელიწადში ორჯერ 2019-2020</p>
<p>9. გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის დახმარება საკონტროლო ჩამონათვალის გამოყენების ტექნიკურ ასპექტებში (პროგრამული უზრუნველყოფის მომზადება და მის მოხმარებასთან დაკავშირებით ტრენინგის ჩატარება)</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, BIOFIN-ის გუნდი</p>	<p>გარემოზე ზემოქმედების ნებართვების დეპარტამენტი, გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი</p>	<p>3 თვე</p>
<p>10. მსგავსი პრაქტიკის/მიდგომის განხორციელება სხვა საქმიანობების/სექტორებისთვის</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო</p>		<p>2019-2020</p>

განხორციელების პირველი 9 ქმედების მოსალოდნელი ხანგრძლივობაა 8 თვე.

დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის წარმატებაზე შესაძლოა ზეგავლენა მოახდინონ ქვემოთ ჩამოთვლილმა რისკებმა; საჭიროა მათი გათვალისწინება შემდგომი დაგეგმვისა და განხორციელების პროცესში:

- სახელმწიფო ორგანოთა ნება, ჩაატარონ საჭირო რეფორმები და შეისწავლონ მუშაობის ახალი გზები.
- დამატებითი ბიუჯეტის/თანამშრომლების ხელმისაწვდომობა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროში ცვლილებების განსახორციელებლად, ქმედებების საშუალოვადიან პერსპექტივაში დაწყების მიზნით.
- სათანადო უნარების მქონე კონსულტანტების და კომპანიების ხელმისაწვდომობა გარემოზე ზემოქმედების გაუმჯობესებული შეფასებების მოსამზადებლად და განსახორციელებლად.
- განმცხადებელთა სურვილი, გამოყონ დამატებითი რესურსები, რომლებიც უკავშირდება გარემოზე ზემოქმედების შეფასების მიმართ ახალი მოთხოვნების დადგენას (როგორც მომზადების, ასევე განხორციელებისთვის).

4.3.4 მოსალოდნელი ფინანსური შედეგები

დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის განხორციელებით მიღებული შედეგი იქნება გარემოზე ზემოქმედების გაუმჯობესებული შეფასებები და გადაწყვეტილების მიღების შესაბამისი პროცესი. ამან პოზიტიური ზეგავლენა უნდა მოახდინოს ბიომრავალფეროვნებაზე, ვინაიდან გაუმჯობესდება შემარბილებელი და აღდგენის პროცესები, რაც შეამცირებს ზემოქმედების დონეს და აღდგენით სამუშაოებზე გასაწევ სამომავლო ხარჯებს. კომპანიები/განმცხადებლები უფრო მეტ თანხებს დახარჯავენ იმ ქმედებების განხორციელებაზე, რომლებიც დადგენილი იქნება გარემოზე ზემოქმედების გაუმჯობესებულ შეფასებაში.

იმ დაშვებაზე დაყრდნობით, რომ პირველი ნაბიჯი უნდა იყოს გარემოზე ზემოქმედების შეფასების გაუმჯობესება ჰიდროელექტროსადგურებისთვის, ფინანსური გამოთვლები გაკეთდა სწორედ ამ კონკრეტული სექტორისთვის. ფინანსური სარგებლის მოცულობის წინასწარი მაჩვენებლის მისაღებად გამოყენებული იქნა წინა წლების სტატისტიკა იმ ჰიდროელექტროსადგურების საშუალო წლიური რაოდენობის დასადგენად, რომლებიც იღებდნენ გარემოზე ზემოქმედების ნებართვებს. დაშვებული იქნა, რომ გარემოზე ზემოქმედების ნებართვები გაცემული იქნებოდა 4 მცირე, 6 საშუალო და 2 დიდი პროექტისთვის ყოველწლიურად 2018-2027 წლების განმავლობაში. თითოეული ამ პროექტთან თავიდან აიცილებდა ზემოქმედებებს, ან განახორციელებდა დამატებით აღდგენით ღონისძიებებს, რომელთა საშუალო ღირებულება იქნებოდა 30,000-100,000 ლარი წელიწადში თითო პროექტზე, პროექტის მასშტაბის გათვალისწინებით. დაშვებული იქნა, რომ დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის განხორციელების დანახარჯი იქნება 180,000 ლარი პირველ წელს დეტალური სახელმძღვანელო მითითებების და საკონტროლო ჩამონათვალების შესადგენად და 50,000 ლარი ყოველწლიურად დაწყებული 2019 წლიდან 2027 წლამდე სათანადო ტრენინგებისა და სხვა ხარჯებისთვის. აღნიშნულმა დაშვებებმა მოგვცა 44 მილიონი ლარის ოდენობის ჯამური წმინდა ფინანსური სარგებელი მთავრობისა და საზოგადოებისთვის მომავალი 10 წლის განმავლობაში, დისკონტირების გარეშე.

ამ საქმიანობის დასრულების შემდეგ მიღებული გამოცდილება გამოყენებული იქნება გარემოზე ზემოქმედების შეფასების სახელმძღვანელო მითითებების შესადგენად სხვა სექტორებისთვის, რაც დამატებით სარგებელს მოიტანს.

4.4 გზმ-სთან დაკავშირებული სათანადოდ შედგენილი, განსაზღვრული და აღსრულების მექანიზმის მქონე ჯარიმების სისტემა

გარემოზე ზემოქმედების ნებართვის პირობების დარღვევების ამჟამინდელი ჯარიმების სისტემა არ არის ეფექტური, რადგან საჯარიმო თანხები ძალიან დაბალია ბიზნესების უმრავლესობის მოცულობებთან შედარებით; ჯარიმებს სასამართლოში ასაჩივრებენ, რაც ხშირად 3-5 წლიან განხილვას მოითხოვს და მათი გარკვეული ნაწილი გადაუხდელი რჩება. გზმ-ს ჯარიმების კარგად შემუშავებულ სისტემას, რომელიც სათანადოდ არის გაწერილი და აღსრულებული, შეუძლია შეაჩეროს გარემოზე ზემოქმედების ნებართვის მფლობელების უპასუხისმგებლო ქმედება. დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზა მიზნად ისახავს ეკონომიკურად გამართლებული ჯარიმების შემოღებას, კანონმდებლობის ცვლილებისა და შესწორებული სისტემის საფუძველზე ჯარიმების დაწესებისა და ამოღების მკაფიო და აღსასრულებლად ქმედითი მექანიზმის შექმნას. შედეგად, მივიღებთ

სისტემას, რომელიც აფერხებს პოტენციურ კანონდამრღვევებს და ახდენს მდგრადი პრაქტიკის სტიმულირებას. კონკრეტული ქმედებები მოიცავს: (ა)ჯარიმების არსებული სისტემის გადახედვას; (ბ) ჯარიმების სისტემის რეფორმირებას, საჯარიმო თანხების სათანადო დონემდე გაზრდის ჩათვლით; და (გ) განახლებული სისტემის დანერგვასა და დახვეწას.

ფინანსური უზრუნველყოფის მოპოვების მოცემული გზის დასაბუთება

- გარემოზე ზემოქმედების შეფასების სისტემა მოითხოვს ჯარიმების რაციონალური დონეების დადგენას და მათ ამოქმედებას გარემოზე ზემოქმედების შეთანხმებულ ნებართვებთან შესაბამისობის უზრუნველსაყოფად.
- ჯარიმების არსებული დონეები არ შეესაბამება დარღვევის მასშტაბებს, ხოლო სისტემა არ უზრუნველყოფს შესაბამისობას.
- შეუსაბამობა გარემოზე ზემოქმედების ნებართვებთან იწვევს ვალდებულების გადატანას დამაბინძურებლიდან მთავრობაზე და მოსახლეობაზე (პრინციპის „დამბინძურებელი იხდის“ საწინააღმდეგოდ), აყენებს ზიანს ბიომრავალფეროვნებას და ზრდის სამომავლო ხარჯებს.
- ჯარიმების სისტემის რეფორმა, სტანდარტული, გამჭვირვალე და დარღვევის შესატყვისი ჯარიმების გამოყენება უზრუნველყოფს უკეთეს შესაბამისობას.
- უკეთესი შესაბამისობა შეამცირებს ზემოქმედებას ბიომრავალფეროვნებაზე და სამომავლო ხარჯებს მთავრობისა და საზოგადოებისთვის.

4.4.1 არსებული გარემოებები

გარემოზე ზემოქმედების შეფასებასთან დაკავშირებული ძირითადი სამუშაოები მოცემულია 4.2 ქვეთავში. თუ დავუშვებთ, რომ განმცხადებლების პროექტებს დაამტკიცებს გარემოს დაცვის და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, ისინი მიიღებენ გარემოზე ზემოქმედების ნებართვას გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიშის საფუძველზე. ნებართვაში დადგენილია პირობები, რომლებიც დაცული უნდა იქნას გარემოსა და ბიომრავალფეროვნებისთვის მინიმალური ზიანის მიყენების და/ან მათი კომპენსირების მიზნით. აღნიშნული პირობების დარღვევის შემთხვევაში გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო მოითხოვს შესაბამისობის აღდგენას ნებართვის მფლობელის დაჯარიმების გზით. ამჟამად არსებობს ჯარიმების დადგენილი ოდენობა, რომელსაც აკისრებს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო ნებართვის მფლობელს ნებართვის პირობების დარღვევისთვის. ჯარიმის ოდენობაა 5,000 ლარი პირველი დარღვევისთვის, 15,000 ლარი მეორე დარღვევისთვის და 45,000 ლარი მესამე დარღვევისთვის. ეს ძირითადი ოდენობები მოქმედებს მიუხედავად (1) გარემოზე ზემოქმედების ნებართვის იმ ინდივიდუალური პირობების რაოდენობისა, რომლებიც იქნა დარღვეული, და (2) დარღვევების სიმძიმისა. მაგალითად, ერთნაირი ოდენობის ჯარიმაა განსაზღვრული ერთი პირობის დარღვევისას, რომლის დროსაც ზიანი მინიმალურია, და რამდენიმე პირობის დარღვევის დროსაც, როცა გარემოს ადგება სერიოზული ზიანი.

რაც შეეხება ჯარიმებიდან მიღებულ ფაქტობრივ შემოსავლებს, ცხრილი 4-5 გვიჩვენებს ადმინისტრაციული ჯარიმების ყოველწლიურ ოდენობას, რომელიც გადახდილი იქნა გარემოს დაცვის და ბუნებრივი რესურსების მოხმარების მთელ სფეროში 2011-2016

წლებში. ეს თანხები მოიცავს გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ჯარიმებს და აღწევს 2.3 მილიონ ლარს 2016 წელს.

ცხრილი 4-5. სახელმწიფო ბიუჯეტში გადახდილი გარემოს დაცვასთან დაკავშირებული ჯარიმების მთლიანი ოდენობა (2011-2016)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ლარი	1,684,683	890,083	567,527	917,386	969,980	2,341,956
აშშ დოლარი	999,193	539,032	341,181	519,513	427,270	989,538

წყარო: ფინანსთა სამინისტრო

4-6 ცხრილში მოცემულია გარემოზე ზემოქმედების შეფასების იმ ჯარიმების ოდენობა, რომლებიც დაკისრებული იქნა გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის მიერ 2011-2016 წლებში. მათი ოდენობა უდრიდა 165,000 ლარს 2016 წელს და მთლიანობაში 445,000 ლარს ექვსი წლის განმავლობაში 2011 და 2016 წლებს შორის, რაც ძალიან ცოტაა გარემოსთვის ფაქტიურად მიყენებულ ზარალთან შედარებით.

ცხრილი 4-6. გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ჯარიმების მთლიანი ოდენობა, დარიცხული გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის მიერ (2011-2016)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ლარი	15,000	75,000	30,000	35,000	125,000	165,000
აშშ დოლარი	8,897	45,420	18,035	19,820	55,062	69,717

წყარო: გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი

ჯარიმებს შეუძლიათ დამრღვევების დასჯა, შესაძლო დამრღვევების შეკავება, გარემოსდაცვით კანონებთან შესაბამისობის გააქტიურება და შემოსავლების გაზრდა. გარემოზე ზემოქმედების შეფასების დარღვევისთვის დადგენილი ჯარიმების არსებული სისტემა არაეფექტურია, ვინაიდან ჯარიმები არაპროპორციულად დაბალია და ვერ ქმნის მნიშვნელოვან მოტივაციას პირობების შესრულებისთვის.

4.4.2 მიზნები

დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის საერთო მიზანს წარმოადგენს გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ჯარიმების არსებული სისტემის გადახედვა და რეფორმა უკეთესი მდგრადი პრაქტიკის წახალისების მიზნით. კიდევ ერთი შედეგი შეიძლება ჯარიმებიდან შემოსული შემოსავლის ზრდა გახდეს. ძირითადი მიზნები და ამოცანები მოიცავს:

1. ჯარიმების არსებული სისტემის და ოდენობების გადახედვა, მათ შესაფერისობასა და მასტიმულირებელ უნარზე ყურადღების გამახვილებით;
2. ჯარიმების დაკისრების, რეგულირების და ამოღების არსებული მეთოდის გადასინჯვა და შედეგების ჩართვა ჯარიმების სისტემის შემუშავების პროცესში - ეს მოიცავს გადახდების გაუმჯობესებას, სასამართლოების ჩართვას და დაგვიანებების მინიმუმადე დაყვანას და ა.შ.
3. გადასინჯვის პროცესის შედეგებისა და სხვა რესურსების გამოყენება რეფორმირებული სისტემის და შესაბამისი ჯარიმის თანხების შემოსათავაზებლად. მაგალითად, აღნიშნულ გადასინჯვაში შეიძლება დადგენილ იქნეს ჯარიმის

თანხები, რომლებიც გამომდინარეობს დარღვევების რაოდენობიდან და მათი სიმძიმიდან. ასევე მნიშვნელოვანი იქნება ჰარმონიზება „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონთან და გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის მთელი სისტემის სხვა რეფორმებთან. როგორც ზოგადი პრინციპი, რეგულარულად უნდა ხდებოდეს ჯარიმების კორექტირება ინფლაციის გათვალისწინებით.

- დაინტერესებული მხარეებისგან საჭირო რესურსების მოპოვება შემოთავაზებული რეფორმებისთვის და გადასინჯვის დასრულების მიზნით.

4.4.3 შემდგომი ქმედებები

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო გაუძღვება ჯარიმების რეფორმის პროცესს. ქვემოთ მოცემული ცხრილი გვიჩვენებს შემოთავაზებული განხორციელების სცენარს, რომელიც ორიენტირებულია შემდეგ, უფრო ფართო, ქმედებებზე.

ცხრილი 4-7. განხორციელების შემოთავაზებული ქმედებები, წამყვანი მხარეები და ვადები

ქმედებები	წამყვანი მხარე	ძირითადი დაინტერესებული მხარეები	მითითებული ვადები
1. ჯარიმების არსებული სისტემის და ოდენობების გადახედვა მათ შესაფერისობაზე და მასტიმულირებელ ფაქტორებზე ყურადღების გამახვილებით	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო; არასამთავრობო ორგანიზაციები, დეველოპერები	6 თვე
2. ჯარიმების სისტემის და ოდენობების რეფორმისთან დაკავშირებული წინადადების ჩამოყალიბება	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო; არასამთავრობო ორგანიზაციები, დეველოპერები	6 თვე
3. დაინტერესებული მხარეებისგან საჭირო რესურსების მოპოვება შემოთავაზებული რეფორმების დასასრულებლად	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, არასამთავრობო ორგანიზაციები, დეველოპერები	3 თვე
4. ჯარიმების რეფორმირებული სისტემის დანერგვა	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, არასამთავრობო ორგანიზაციები, დეველოპერები	მიმდინარე

განხორციელების პირველი სამი საფეხურის სავარაუდო ხანგრძლივობაა 15 თვე.

დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის წარმატებაზე შეიძლება ზეგავლენა მოახდინონ ქვემოთ ჩამოთვლილმა რისკებმა; საჭიროა მათი გათვალისწინება შემდგომი დაგეგმვისა და განხორციელების პროცესში:

- ჯარიმის სათანადო ოდენობის დადგენასთან დაკავშირებული სირთულეები.
- დაინტერესებულ მხარეთა წინააღმდეგობა ჯარიმების გაზრდასთან დაკავშირებით.
- გაზრდილი ჯარიმების ამოღების გართულება.

4.4.4 მოსალოდნელი ფინანსური შედეგები

დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის საერთო შედეგი იქნება გარემოზე ზემოქმედების ნებართვის პირობებთან უკეთესი შესაბამისობის მიღწევა. აღნიშნულმა უნდა მოიტანოს დადებითი შედეგები ბიომრავალფეროვნებისთვის უკეთესი შემარბილებელი და აღდგენითი სამუშაოების ან ჯარიმებიდან მიღებული უფრო მაღალი შემოსავლებით იმ შემთხვევებში, როდესაც დარღვევებს კვლავაც აქვს ადგილი. ზემოთ მოყვანილ ნებისმიერ შემთხვევასთან დაკავშირებული ზუსტი ფინანსური სარგებლის წინასწარ განსაზღვრა სანდოობის ნებისმიერი ხარისხით ამ ეტაპზე ძალზედ რთულია, რადგან ჯერ კიდევ შესასწავლი და პოტენციურად გადასასინჯია ჯარიმების ახალი ოდენობები. მიუხედავად ამისა, ფინანსური სარგებელი, შემოსავლების თვალსაზრისით, შეფასდა დაშვებით, რომ ჯარიმებიდან შემოსული შემოსავლები გაიზრდება თანდათანობით, მაგრამ მნიშვნელოვნად მათი ამჟამად არსებული დაბალი განაკვეთების გათვალისწინებით. არსებული შემოსავლების გაორმაგების შემთხვევაში, ხუთ წელიწადში სარგებელი 320,000 ლარს გაუტოლდება და შემდგომში აღნიშნულ მაჩვენებელს შეინარჩუნებს. გაკეთდა დაშვება, რომ გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს დამატებითი ხარჯები მცირე ტექნიკური რესურსებისთვის მომავალი ორი წლის განმავლობაში 50,000 ლარის ტოლი იქნება. დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის მთლიანი წმინდა ჯამური სარგებელი იქნება 850,000 ლარი მომავალი 10 წლის განმავლობაში.

მნიშვნელოვანია აღნიშნოს, რომ დაფინანსების მოპოვების წინა გზამ, რომელიც ორიენტირებულია გარემოზე ზემოქმედების შეფასების საერთო გაუმჯობესებაზე, უნდა მიიღოს სარგებლის გარკვეული ნაწილი ჯარიმების გაუმჯობესებული სისტემიდან, ვინაიდან ჯარიმები თავის წვლილს შეიტანენ გარემოზე ზემოქმედების შეფასების მთლიან სისტემაში.

4.5 გარემოს დაცვასა და ბიომრავალფეროვნებასთან დაკავშირებული, ზიანის აღმოფხვრისა და კომპენსაციის ეფექტური სისტემის შექმნა

უკანასკნელი ოთხი წლის განმავლობაში აღძრული ადმინისტრაციული და სისხლის სამართლის საქმეები 140 მილიონი ლარის ოდენობის ზარალის ანაზღაურებას მოითხოვდნენ, თუმცა აღნიშნული ზარალის მხოლოდ მცირე ნაწილი ანაზღაურდა. გაჭიანურებული სამართალწარმოება და გარემოსდაცვითი ზიანის გაანგარიშების სირთულე ამცირებს ზარალის ანაზღაურების, როგორც პასუხისმგებელი ქმედებების მასტიმულირებელი ფაქტორის ეფექტიანობას. გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტში ამჟამად მიმდინარეობს გარემოსდაცვით ზიანთან დაკავშირებული სისტემის განხილვა. გარდა ამისა, აღნიშნულ დეპარტამენტში ხდება „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის შემუშავება. კანონმა არსებითი

გარემოსდაცვითი ზიანის კონცეფცია უნდა განსაზღვროს. დაფინანსების მოპოვების აღნიშნული გზა გააუმჯობესებს ზიანის გაანგარიშების მეთოდოლოგიას და, სისხლის სამართლებრივი დანაშაულის შემთხვევაში, გააადვილებს სათანადო ზღვრის გამოთვლას, აგრეთვე ხელს შეუწყობს „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ კანონის საბოლოო ფორმით ჩამოტალიბებას. აღნიშნული ცვლილებები გაზრდის გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის სისტემის ეფექტურობას, რადგან უფრო მეტი შემთხვევა იქნება ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი და არა სისხლის-სამართლებრივი. ამ გზით გაიზრდება გადასახადის განაკვეთები და ჯარიმების, როგორც უკანონო ქმედებების შემაკავებელი ფაქტორის, ეფექტიანობა. საჭირო კონკრეტული ნაბიჯები მოიცავს „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ კანონის საბოლოო ფორმით შემუშავებას და წარდგენას, ზიანის გაანგარიშების მეთოდების გადასინჯვას და სისხლის სამართლის საქმის წარმოებისთვის სათანადო ზღვრის დადგენას.

ფინანსური უზრუნველყოფის მოპოვების მოცემული გზის დასაბუთება

- ბოლო ოთხი წლის განმავლობაში სასამართლოში 140 მილიონი ლარის ღირებულების ადმინისტრაციული და სისხლის სამართლებრივი ზიანის საქმეები იქნა განხილული, თუმცა ამ თანხის მხოლოდ მცირე ნაწილი იქნა გადახდილი.
- გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის ეფექტიანი სისტემა უზრუნველყოფს, რომ გარემოსთვის მიყენებულ ზიანზე პასუხისმგებელმა პირებმა გადაიხადონ აღდგენითი სამუშაოების საფასური, რომელიც სხვა შემთხვევაში ტვირთად დააწვება სახელმწიფოს და/ან ფართო საზოგადოებას.
- უზრუნველყოფა იმისა, რომ გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის სისტემა ეფუძნებოდეს ადმინისტრაციულ და არა სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას, შეამცირებს სამართლებრივი ცვლილებების მოცულობას, რაც, თავის მხრივ, დაზოგავს დროს და რესურსებს.
- „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ კანონის რეფორმა საჭიროა ევროკავშირთან ჰარმონიზების მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად, რაც დიდ წვლილს შეიტანს ევროკავშირთან დაახლოებაში.

4.5.1 არსებული გარემოებები

საქართველოში გარემოსდაცვით პასუხისმგებლობასთან დაკავშირებით არსებულ სამართლებრივ ნორმებსა და პრაქტიკას აქვს მნიშვნელოვანი ნაკლოვანებები, რომლებიც აღიარებულია სახელმწიფოს, კერძოდ კი გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ. აღნიშნულის შედეგს წარმოადგენს ის, რომ დიდი ყურადღება არ ექცევა გარემოსთვის მიყენებულ ზიანს (ანუ წესები არ მოქმედებს პრაქტიკაში) და რომ ისინი არ შეესაბამება ევროპულ მიდგომას გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობისადმი. ფაქტობრივად, საქართველოს გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის სისტემის შედეგს წარმოადგენს ის, რომ ზიანის ფულადი კომპენსაცია გადასახდელია სახელმწიფოსთვის იმ შემთხვევაში, როცა გარემოსთვის მიყენებულია ფაქტიური ზიანი, და ასევე გადასახდელია ფიქსირებული ჯარიმა, დაკისრებული ადმინისტრაციული დარღვევისთვის ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის სათანადო მუხლის თანახმად. ზემოთ აღნიშნული კომპენსაცია ხშირად არ არის სათანადოდ შეფასებული. გადახდილი

თანხები არ გამოიყენება აღდგენის სამუშაოებისთვის, რაც მათ ანიჭებს უფრო ჯარიმის, ვიდრე ფაქტიური ზიანის გამოსწორების ეფექტიანი გზის სახეს. (იხ: გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს განმარტებითი შენიშვნები „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ კანონის შესახებ, პირველი სამუშაო ვერსია)

აღნიშნული ნაკლოვანებების აღმოფხვრის და ევროკავშირის გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის სისტემასთან ჰარმონიზების მიზნით, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო იმყოფება გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის ახალი კანონის პროექტის შედგენის და ამასთან დაკავშირებული მთლიანი სისტემის რეფორმის პროცესში. გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის ახალი სისტემა ერთმანეთისგან განასხვავებს გარემოსთვის მიყენებულ მსხვილ/სერიოზულ ზიანსა და სხვა გარემოსდაცვით ზიანს.

კანონი „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ ორიენტირებული იქნება კონკრეტულად იმ საკითხზე, თუ როგორ ხდება გარემოსთვის მიყენებული მნიშვნელოვანი ზიანის სიტუაციებზე რეაგირება, და დაადგენს კრიტერიუმებს მნიშვნელოვანი ზიანის განსაზღვრისთვის. მსგავსი ზიანის შემთხვევათა დიდი ოდენობა არ არის მოსალოდნელი და მათი განხილვა მოხდება თითოეულ კონკრეტულ შემთხვევაში. კანონს უნდა ჰქონდეს შემდეგი ძირითადი ნიშნები (იხ. „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ კანონის განმარტებითი შენიშვნები):

- იგი ორიენტირებული იქნება გარემოსთვის მიყენებულ დაუგეგმავ/წინასწარ განუსაზღვრელ ზიანზე (განსხვავებით გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსისგან, რომელიც ყურადღებას აქცევს ზემოქმედებას, რომელიც შეიძლება განისაზღვროს წინასწარ და რომელზეც შეიძლება რეაგირება პროაქტიულად გარემოზე ზემოქმედების შეფასების პროცესის დახმარებით).
- იგი დაეფუძნება საზოგადოებრივ პასუხისმგებლობას, რაც ნიშნავს, რომ კომპეტენტური ორგანო (გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო) დაადგენს პასუხისმგებელ პირებს და უზრუნველყოფს, რომ მათ შეასრულონ ან დააფინანსონ აუცილებელი აღდგენითი სამუშაოები. ეს განსხვავებულია სამოქალაქო ვალდებულებისგან, სადაც ზემოქმედების ქვეშ მოქცეულია ადამიანი (განსხვავებით გარემოსგან), რომელიც ითხოვს კომპენსაციას ზიანის მიმყენებლისგან სამართლებრივი გზებით. „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ კანონით სახელმწიფო (არასამთავრობო ორგანიზაციების შესაძლო მონაწილეობით) წარმოადგენს გარემოს დამცველს, რაც მას აკისრებს პასუხისმგებლობას, უზრუნველყოს ზიანის გამოსწორება აღნიშნული ვალდებულების საფუძველზე.
- მის მიზანს წარმოადგენს იმ ტერიტორიების პირვანდელი სახით აღდგენა, რომლებსაც ზიანი მიაღება (ბიომრავალფეროვნებას, წყალს თუ მიწას). პირმა/კომპანიამ, რომელიც გარემოს მიაყენებს ზიანს, თავისი ხარჯით უნდა განახორციელოს აუცილებელი აღდგენითი სამუშაოები. ზოგ შემთხვევაში ეს შეიძლება იყოს „ჩანაცვლება“, მაგალითად, როცა რომელიღაც ადგილას იკარგება ბიომრავალფეროვნება, მაგრამ იგი დაცულია რომელიმე შემცვლელ ტერიტორიაზე (ასეთ შემთხვევებში „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ კანონის პროექტი ძირითადად ეხება ბიომრავალფეროვნების კომპენსირების პრინციპებს¹⁰).

¹⁰ თუ ჩანაცვლების ან კომპენსაციის პრინციპი შეტანილი იქნება „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ კანონში, მაშინ, თანმიმდევრულობის მიზნით, შეიძლება დავუშვათ, რომ ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებასთან დაკავშირებული კომპენსაციებიც შეიძლება საბოლოოდ წარმოადგენილი იქნეს როგორც

- გამონაკლის შემთხვევებში, როცა გამოსწორება ან ჩანაცვლება აშკარად შეუძლებელია, ნებადართული იქნება სახელმწიფოსთვის ფულადი კომპენსაციის გადახდა. აღნიშნული კომპენსაციის ოდენობა დაეფუძნება გარემოსთვის, მათ შორის ბიომრავალფეროვნებისთვის მიყენებული ზიანის, გამოთვლასთან დაკავშირებულ რეგულაციებს. სახელმწიფოსთვის გადახდილი თანხები მოგროვდება გამოსასწორებელ ზომათა ფონდში/ანგარიშზე და გამოყენებული იქნება მხოლოდ აღდგენითი სამუშაოების განხორციელებისთვის (განსხვავებით არსებული სიტუაციისგან, როცა ყოველთვის ასე არ ხდება და გადახდილი თანხები გამოიყენება გარემოსთან დაკავშირებული საერთო მიზნებისთვის).

გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის სისტემის უფრო ფართო რეფორმაში (ანუ გარდა იმისა, რაც იგულისხმება „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ კანონით), ისეთი შემთხვევებისთვის, როცა ზიანი ნაკლებად მნიშვნელოვანია, სისტემის ძირითადი მიდგომები დარჩება იგივე. თუმცა გარემოსთვის მიყენებული ზიანის სიდიდის გამოთვლის მეთოდოლოგია მოძველებულია და მოითხოვს გაუმჯობესებას. გარდა ამისა, ზიანის თანხის ზღვარი, რომლის იქითაც უკვე აღიძვრება სისხლის სამართლის საქმე, ზოგიერთ შემთხვევაში ძალიან დაბალია, რასაც შედეგად მოჰყვება დიდი დროის ხარჯვა და პოტენციურად მოითხოვება უშედეგო სისხლის სამართლის საქმის წარმოება. ამგვარად, ზიანის გამოთვლის მეთოდოლოგიის და ზღვრის დადგენის რეფორმები უზრუნველყოფს, რომ დარღვევათა უმრავლესობა განხილული იქნეს როგორც ადმინისტრაციული და არა სისხლის სამართლის დარღვევა.

ქვემოთ მოცემულ 4-8 ცხრილში ნაჩვენებია გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის მიერ დადგენილი ზიანის მოცულობები 2014-2017 წლების მანძილზე. თანხობრივად ის შეადგენდა 9,241,450 ლარს 2017 წელს და მთლიანობაში 141,567,738 ლარს ოთხი წლის განმავლობაში 2014-დან 2017 წლის ჩათვლით.

ცხრილი 4-8. ადმინისტრაციული და დანაშაულებრივად მიყენებული ზიანები, დადგენილი გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის მიერ (2014-2017)

	2014	2015	2016	2017
ადმინისტრაციული (ლარი)	1,360,219	657,078	929,794	1,116,374
ადმინისტრაციული (აშშ დოლარი)	770,288	289,439	392,862	445,012
სისხლის სამართლის (ლარი)	20,828,980	99,050,453	9,499,764	8,125,076
სისხლის სამართლის (აშშ დოლარი)	11,795,395	43,631,122	4,013,901	3,238,843
სულ				

გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ერთ-ერთი ვარიანტი. ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებასთან დაკავშირებული კომპენსაციები შეიძლება შეტანილი იქნეს გარემოზე ზემოქმედების შეფასებაში, როგორც შემარბილებელი ზომების იერარქიის უკანასკნელი ვარიანტი (ანუ როცა შეუძლებელია ბიომრავალფეროვნებისთვის ზიანის ან ზარალის მიყენების თავიდან აცილება ან მისი შერბილება, მაშინ, როგორც უკანასკნელი ვარიანტი, შეიძლება განხილული იქნეს კომპენსაცია).

(ლარი)	22,189,199	99,707,531	10,429,558	9,241,450
სულ (აშშ დოლარი)	12,565,683	43,920,561	4,406,763	3,683,855

წყარო: გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი

4.5.2 მიზნები

გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის ახალი სისტემა და მასთან დაკავშირებული კანონი „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“, რომელიც ეხება ბიომრავალფეროვნებისა და გარემოსთვის მიყენებულ სხვა ზიანების გამოსწორებას და/ან კომპენსაციას, შემუშავების სტადიაზეა და საჭიროა შემდგომი მუშაობა მათ საბოლოოდ ჩამოყალიბებამდე. დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის უპირველესი მიზანია გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის სისტემის რეფორმის დასრულების და მისი დანერგვის უზრუნველყოფა. ამან უნდა მოიტანოს მნიშვნელოვანი გაუმჯობესება შემდეგი მიზნების მიღწევის შედეგად:

- ბიომრავალფეროვნებისთვის და გარემოსთვის მიყენებული ზიანის გამოსწორების და მათი თავდაპირველი მდომარეობის აღდგენის უზრუნველყოფა.
- აღდგენის ხარჯების დაკისრება იმ პირისთვის/კომპანიისთვის, რომელმაც მიაყენა გარემოს კონკრეტული ზიანი.
- გარემოსთვის ისეთი მნიშვნელოვანი ზიანის მიყენებისთვის, რომელიც რეგულირდება „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ კანონით, ჩანაცვლების, როგორც გამოსწორების ფორმის, დაშვება და, შესაბამისად, ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებასთან დაკავშირებული კომპენსაციების ძირითადი პრინციპების გამოყენება.
- გარემოსთვის ისეთი მნიშვნელოვანი ზიანის მიყენებისთვის, რომელიც რეგულირდება „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ კანონით, როდესაც გამოსწორება ან ჩანაცვლება აშკარად შეუძლებელია, სახელმწიფოსთვის ზიანის ფულადი კომპენსაციის გადახდის დაშვება მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში.
- გარემოსთვის მნიშვნელოვანი და ნაკლებად მნიშვნელოვანი ზიანის მიყენებისთვის, ზიანის გამოთვლის მეთოდოლოგიის გადასინჯვა იმის უზრუნველსაყოფად, რომ ზიანის კომპენსაციის თანხები მკაფიო რეგულაციებსა და სახელმძღვანელო პრინციპებს დაეფუძნოს.
- უზრუნველყოფა იმისა, რომ ზიანის თანხების ზღვარი, რომლის იქით უკვე იწყება სისხლის სამართლის საქმე, გაიზარდოს, რაც მნიშვნელოვნად შეამცირებს სისხლის სამართლის საქმეების რაოდენობას.
- უზრუნველყოფა იმისა, რომ სახელმწიფოსთვის გადახდილი ზიანის კომპენსაციის თანხები გროვდებოდეს გამოსასწორებელი ზომების სპეციალურ ფონდში/ანგარიშზე და გამოიყენებოდეს მხოლოდ და მხოლოდ გამოსასწორებელი ზომების განხორციელებისთვის. მაგალითად შეიძლება მოვიყვანოთ კოლხეთის ფონდი, სადაც ზიანის კომპენსაციის თანხები გამოიყენებოდა სარეაბილიტაციო მიზნებით.

4.5.3 შემდგომი ქმედებები

გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის სისტემის რეფორმის პროცესს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო უძღვება. ქვემოთ მოცემული ცხრილი გვიჩვენებს განხორციელების შემოთავაზებულ სცენარს ფართო სამომავლო ქმედებებზე ორიენტირებით.

ცხრილი 4-9. განხორციელების შემოთავაზებული ქმედებები, წამყვანი მხარეები და ვადები

ქმედებები	წამყვანი მხარე	ძირითადი დაინტერესებული მხარეები	მითითებული ვადები
1. „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ კანონის პროექტის დასრულება	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	იუსტიციის სამინისტრო, ეკონომიკის და მდგრადი განვითარების სამინისტრო, არასამთავრობო ორგანიზაციები, კერძო სექტორი	6 თვე
2. კონსულტაცია დაინტერესებულ მხარეებთან კანონპროექტის შესახებ და მისთვის საბოლოო სახის მინიჭება	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	იუსტიციის სამინისტრო, ეკონომიკის და მდგრადი განვითარების სამინისტრო, ფინანსთა სამინისტრო, არასამთავრობო ორგანიზაციები, კერძო სექტორი	3 თვე
3. „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ კანონის გადაცემა პარლამენტისთვის დასამტკიცებლად	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	იუსტიციის სამინისტრო	12 თვე
4. ზიანის გამოთვლის მეთოდოლოგიის და ზღვრის გადახედვა და გაუმჯობესება ბიომრავალფეროვნებაზე ფოკუსირებით	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	იუსტიციის სამინისტრო, ეკონომიკის და მდგრადი განვითარების სამინისტრო, არასამთავრობო ორგანიზაციები, კერძო სექტორი	12 თვე
5. სამინისტროს თანამშრომლების შესაძლებლობათა შეფასება და გაძლიერება საჭიროების მიხედვით	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		განმეორებითი
6. გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის გაუმჯობესებული სისტემის დანერგვა	გარემოს დაცვისა და	იუსტიციის სამინისტრო,	მიმდინარე

	სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეკონომიკის და მდგრადი განვითარების სამინისტრო, ფინანსთა სამინისტრო, არასამთავრობო ორგანიზაციები, კერძო სექტორი	
--	------------------------------	--	--

განხორციელების პირველი 5 საფეხურის სავარაუდო ხანგრძლივობაა 24 თვე.

დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის წარმატებაზე შეიძლება ზეგავლენა მოახდინონ ქვემოთ ჩამოთვლილმა რისკებმა; საჭიროა მათი გათვალისწინება შემდგომი დაგეგმვისა და განხორციელების პროცესში:

- დამატებითი ბიუჯეტის/თანამშრომლების ხელმისაწვდომობა გარემოს დაცვის და სოფლის მეურნეობის სამინისტროში ცვლილებების განხორციელების მიზნით.
- სახელმწიფოსთვის გადასახდელი კომპენსაციის (გამონაკლის შემთხვევებში) სათანადო ოდენობის დადგენასთან დაკავშირებული სირთულეები.
- სახელმწიფო შესყიდვის პროცესის თანმდევი პრობლემები, სახელმწიფოსთვის საკომპენსაციოდ გადახდილი თანხების დროულად გახარჯვის შესაძლო შეფერხება.
- გარემოს დაცვით დაკავებული ორგანოების სურვილი, იკისრონ საჭირო რეფორმების განხორციელება და შეისწავლონ მუშაობის ახალი ხერხები.

4.5.4 მოსალოდნელი ფინანსური შედეგები

ბიომრავალფეროვნებაზე გასაწევი ხარჯების და, შესაძლოა, სახელმწიფოს ზოგადი ხარჯების შემცირება, იმ შემთხვევებში, როდესაც ზიანზე პასუხისმგებელი პირები არ განახორციელებენ აღდგენას, დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის პოტენციურად ყველაზე დიდი სარგებელი შიძლება იყოს. პირველი სარგებელი დაკავშირებული იქნება ზიანის ანაზღაურების გადახდებთან, რომლებიც ადრე ამოუღებელი (გადაუხდელი) რჩებოდა. ამ თანხების ამოღება მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდება, რადგან სისტემა გამოიყენებს უფრო ეფექტიან ადმინისტრაციულ პროცედურებს სისხლის სამართლის პროცედურების ნაცვლად. გამოთვლილი ზიანის მთლიანმა რაოდენობამ 2017 წელს შეადგინა 9.24 მილიონი ლარი. დაშვებულია, რომ ზიანის არსებული კომპენსაციის დამატებითი თანხები, რომელთა ამოღებაც შესაძლებელი გახდება, იქნება ამჟამად არსებული თანხების 40%. ასევე დაშვებული იქნა, რომ, ზიანის გამოთვლის მეთოდოლოგიის გადახედვის შედეგად, თანხები ყოველწლიურად 3%-ით გაიზრდება¹¹. დამატებითი ხარჯები გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთვის დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის განსახორციელებლად იქნება 1 მილიონი ლარი, განაწილებული მომავალ ორ წელიწადზე, და 0.25 მილიონი ლარი ყოველ შემდგომ წელიწადში. მოცემული დაშვებების შედეგად მიიღება 18.8 მილიონი ლარის ოდენობის ჯამური წმინდა ფინანსური სარგებელი მომავალი 10 წლის მანძილზე.

¹¹ გაითვალისწინეთ, რომ მოგების მოცულობა სახელმწიფოსთვის განხორციელებული გამოსწორების ღირებულების თვალსაზრისით იქნება იგივე ან უფრო მეტი, თუ, როგორც ამას მიზნად ისახავენ რეფორმები, გამოსწორებას პასუხისმგებელი მხარე თავად განახორციელებს და არა სახელმწიფოს გადაუხდის კომპენსაციას.

4.6 ბუნებრივი რესურსების მოპოვების არსებული მოსაკრებლებისა და კვოტების სისტემის განხილვა და განახლება

განახლებადი ბუნებრივი რესურსების ფართო სპექტრი (მათ შორის, არამერქნული ტყის პროდუქტები) კომერციული და ადგილობრივი მოხმარების მიზნით გამოიყენება. მოსაკრებლებისა და კვოტების ამჟამინდელი სისტემა ზღუდავს დაწესებული მოსაკრებლების ოდენობას, მასში შეტანილი სახეობების რაოდენობასა და შესაბამისი ორგანიზაციების შესაძლებლობებს, მონიტორინგი გაუწიონ და უზრუნველყონ ამოღების ღონისძიებების აღსრულება. დაფინანსების ეს გზა მიზნად ისახავს განახლებადი ბუნებრივი რესურსების მოსაკრებლების და კვოტების სისტემის განახლებას, ისევე როგორც ბუნებრივი რესურსებით კომერციული სარგებლობის ეფექტიანი, სამართლიანი და მდგრადი სისტემის ჩამოყალიბების უზრუნველყოფისაკენ მიმართულ მონიტორინგს. დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის მოქმედება გააფართოებს რესურსების მონიტორინგის მასშტაბს, უზრუნველყოფს სტაბილური შემოსავლების ზრდას ადგილობრივი ხელისუფლებისთვის, გააუმჯობესებს ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობას და ბუნებრივი პროდუქტების წარმოშობის სერტიფიკატების კონტროლის მექანიზმებს. აუცილებელი ღონისძიებები მოიცავს მოსაკრებლების და კვოტების არსებული სისტემის განხილვას, ძლიერი სამეცნიერო საფუძვლის შექმნას მოსავლის აღების მდგრადი დონის უზრუნველყოფის მიზნით, დაცული ტერიტორიების სააგენტოს, ეროვნული სატყეო სააგენტოს და სხვა ორგანიზაციების მონიტორინგის სისტემების შემუშავებას, სისტემური სტრუქტურების, მოსაკრებლებისა და კვოტების გადახედვას, ბუნებრივი პროდუქტების კომერციული გამოყენების მონიტორინგს/კონტროლს/დადგენას. გარდა ამისა, საჭიროა იმის უზრუნველყოფა, რომ ადგილობრივმა ხელისუფლებამ მოსაკრებლებიდან მიღებული შემოსავლების უმეტესი ნაწილის რეინვესტირება ბუნებრივი რესურსების დაცვისა და მოვლა-შენახვის საქმიანობაში მოახდინოს.

დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის დასაბუთება

- ვინაიდან ბუნებრივი რესურსების მოხმარების მართვის დონე გასული ათწლეულების მანძილზე ძალიან დაბალი იყო და მრავალი რესურსი კვლავაც გამოიყენება არამდგრადი გზებით და დაბალი კომპენსაციით სახელმწიფოსთვის, საქართველოს მთავრობამ გამოხატა პოლიტიკური ნება, გადავიდეს ბუნებრივი რესურსების უფრო მდგრად გამოყენებაზე მთელი რიგი სტრატეგიების და ეროვნული პოლიტიკური დოკუმენტების დახმარებით.
- მომხმარებლებისთვის დადგენილი გადასახდელების სისტემა, რომელიც ასახავს მოხმარების მდგრად დონეებს, საბაზრო ფასებს და სოციალურ სამართლიანობას, შედეგად მოიტანს სარგებლის გაუმჯობესებულ მართვას და სამართლიან განაწილებას.
- სათანადოდ მართული ბუნებრივი რესურსების მოწოდების ჯაჭვი ხელს შეუწყობს გარემოს გამოყენებას მდგრადი შემოსავლის წყაროების განვითარებისა და ეკოლოგიური პროდუქტების წარმოებისთვის.
- ტყის არამერქნულ პროდუქტებს აქვთ არსებითი ღირებულების უზრუნველყოფის უნარი კომერციული მიზნებით მათი გამოყენებისას. სამართლებრივი შეუსაბამობების გამო სახელმწიფო არ იღებს არავითარ სარგებელს ტყის არამერქნული პროდუქტებისგან, განსხვავებით სხვა ბუნებრივი რესურსებისაგან, რომლებისთვისაც საჭიროა საფასურის გადახდა.

4.6.1 არსებული გარემოებები

არსებული კანონმდებლობის მიხედვით არსებობს ბუნებრივი რესურსების მოხმარების საფასურის ორი ტიპი: (1) რეგულირების საფასური და (2) ბუნებრივი რესურსების მოხმარების საფასური.

რეგულირების საფასური დაირიცხება მხოლოდ სახელმწიფოს იმ ხარჯების დასაფარად, რომლებსაც ის განიცდის თავისი რეგულირების ფუნქციის განხორციელებასთან დაკავშირებით. საფასური ირიცხება „რეგულირების საფასურის შესახებ“ საქართველოს 2011 წლის კანონის თანახმად. კანონი რეგულირების საფასურის მოკრების უფლებას ანიჭებს საჯარო სამართლის იმ იურიდიულ პირებს (სსიპ), რომლებიც რეგულირებას უწევენ ბუნებრივი რესურსების გამოყენებას. 2013 წლიდან ბუნებრივი რესურსების გამოყენების რეგულირების პასუხისმგებლობა გადაეცა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროში არსებულ ეროვნულ სააგენტოს. საფასურის სათანადო ოდენობასთან დაკავშირებით „რეგულირების საფასურის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-5 მუხლი განმარტავს, რომ „რეგულირების საფასური არადისკრიმინაციული უნდა იყოს და ისე უნდა დადგინდეს, რომ საკმარისი იყოს ეროვნული მარეგულირებელი ორგანოს ბიუჯეტით განსაზღვრული ხარჯების დასაფარავად.“ გარემოს ეროვნულმა სააგენტომ რეგულირების საფასურიდან 2016 წელს დაახლოებით 10.1 მილიონი ლარი მიიღო 490,000 ლარის ოდენობის გრანტებთან ერთად. უნდა აღინიშნოს, რომ ეს თანხა მოიცავდა შემოსავალს სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვებიდან და, აქედან გამომდინარე, სამთო-მოპოვებითმა სექტორმა ჩამოაყალიბა

მარეგულირებელი სააგენტო წიაღის ეროვნული სააგენტოს ფორმით, რომელიც ამჟამად იღებს ამ საფასურის დიდ ნაწილს თავისი საქმიანობის დასაფინანსებლად.

ამჟამად ბუნებრივი რესურსების გამოყენების საფასური ერიცხება მთელ რიგ რესურსებს, მათ შორის სასარგებლო წიაღისეულს, ხის მასალას, ტყის არამერქნულ პროდუქციას, წყალს, შერჩეულ ცხოველებსა და ფრინველებს და თევზებს. 4.10 ცხრილში ჩამოთვლილია ბუნებრივი რესურსების გამოყენების ის მთავარი სფეროები, რომლებზეც საფასური დაირიცხება იმ შემოსავლებთან ერთად, რომლებიც გამომუშავდება მოხმარების საფასურიდან ბოლო რამდენიმე წლის განმავლობაში. ის გვიჩვენებს, რომ, მიუხედავად მცირე მერყეობისა, ბუნებრივი რესურსების მოხმარების საფასურის ოდენობა თითქმის გაორმაგდა ბოლო 6 წლის განმავლობაში და 29 მილიონი ლარიდან 54 მილიონ ლარამდე გაიზარდა. ამ თანხაში შედის 38 მილიონი ლარი სასარგებლო წიაღისეულისთვის.

გარდა ამისა, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო იმყოფება ტყის გარკვეული არამერქნული პროდუქციისთვის გამოყენების ახალი საფასურის შემოტანის განხილვის პროცესში. მთელ პროცესს ადმინისტრირებას გაუწევს ეროვნული სატყეო სააგენტო და საფასურის შეგროვება და რეინვესტირება ტყეების მდგრადი მართვის პრაქტიკის უზრუნველყოფის მიზნით განხორციელდება. ტყის არამერქნული პროდუქტების საფასური არ წავა ადგილობრივი ხელისუფლების ბიუჯეტში, როგორც ეს ხდება ბუნებრივი რესურსების გამოყენების საფასურის შემთხვევაში, რადგან ის მიღებულია ტყეებიდან და, ამგვარად, უნდა გადაერიცხოს ეროვნულ სატყეო სააგენტოს. ტყიდან მრავალი არამერქნული პროდუქციის მიღება შეიძლება მდგრადობის პრინციპების დაცვით. მათ შორის ყველაზე პოპულარულია ხილი, კენკრა, თხილი, სოკო, სამკურნალო ბალახები, თაფლი და დეკორატიული მცენარეები, რომელთაგან ზოგიერთი კვების პროდუქტების ან დამატებითი შემოსავლის მიღების წყაროა სოფლად მცხოვრები ადამიანებისთვის. მაგალითად, გურიაში ადგილობრივი მოსახლეობა აგროვებს კენკროვან მცენარეებს პირადი მოხმარებისთვის და სამკურნალო მიზნებისთვის. ამჟამად ტყის ამგვარი არამერქნული პროდუქციის პირადი მოხმარებით გამოსაყენებლად არანაირი საფასური არაა დაწესებული, თუმცა, მონიტორინგის სირთულის გამო, არც კომერციული მოხმარების საფასურის ამოღება ხორციელდება სათანადოდ.

ამგვარი წყაროებიდან მიღებულ გაზრდილ შემოსავლებს შეუძლია ეროვნული სატყეო სააგენტოს ხის მასალის გაყიდვიდან მიღებული შემოსავლის შევსება. საჭიროა საწყისი საბაზრო კვლევის ჩატარება პროდუქციის პოტენციალის შესწავლის მიზნით, რასაც უნდა მოჰყვეს ბიზნესის დაგეგმვა, შესაძლებლობათა პრიორიტეტების დადგენა, სათანადო ფასების განსაზღვრა და ინვესტირება. ეროვნული სატყეო სააგენტოს გამგებლობის ქვეშ მყოფ ტყეებთან დაკავშირებული ეკოსისტემის სხვადასხვა სერვისების (ტყის არამერქნული პროდუქციის და ტურიზმის ჩათვლით) ფინანსური პოტენციალის დადგენის და შემოწმების მიზნით არ არის ჩატარებული რაიმე მასშტაბური კვლევა. ამგვარი კვლევა/შესწავლა კარგი საფუძველი იქნება კონკრეტული ინიციატივების წამოსაწყებად.

ცხრილი 4-10. ბუნებრივი რესურსები მოხმარების საფასურიდან მიღებული შემოსავლები (2012-2017, მლნ ლარი)

ბუნებრივი რესურსების მოხმარება	2012	2013	2014	2015	2016	2017
სასარგებლო წიაღისეული	18.91	14.40	21.65	32.76	29.77	37.94
ხის მასალა	4.87	4.41	4.09	4.16	4.80	4.88
ტყის არამერქნული პროდუქცია	0.14	0.24	0.09	0.11	0.11	0.15
წყალი	1.09	0.94	2.31	1.82	2.08	1.59
შერჩეული ცხოველები	0.00	0.00	0.56	0.35	0.47	0.17
მიგრირებადი მქონე ფრინველები	0.20	0.27	0.36	0.40	0.43	0.39
სხვა	4.11	5.74	3.89	5.86	6.80	8.83
სულ	29.33	26.01	32.95	45.47	44.46	53.95

მიუხედავად იმისა, რომ ბუნებრივი რესურსების მოხმარების საფასურის დადგენა გარკვეულ დონემდე წარმატებულად კი იყო, სირთულეები კვლავაც რჩება. აუცილებელია საფასურის განახლება (ზოგიერთ შემთხვევაში ისინი ამჟამად გაუმართლებლად დაბალია) ზოგ შემთხვევაში გადამეტებული მოხმარების თავიდან აცილების და იჯარიდან მეტი შემოსავლის მიღების მიზნით. აღნიშნული საფასურიდან შემოსული თანხები ამჟამად მიედინება ხელისუფლების ადგილობრივ ორგანოებში და არ გამოიყენება კონსერვაციის მიზნებისთვის. ზოგადად რესურსების მოხმარების საფასური ასევე წარმოადგენს მთავარ პოლიტიკურ საკითხს, რაც განსაკუთრებით ართულებს მათი შეცვლის პროცესს. უნდა აღინიშნოს, რომ რესურსების მოხმარების საფასურიდან მიღებული თანხები ამჟამად გამოიყენება როგორც ზოგიერთი ზიანის კომპენსაციის გამოთვლის წყაროდ. შესაბამისად, საფასურის შეცვლას ასევე შეიძლება მოჰყვეს გარკვეული შედეგები ზიანის ანაზღაურების თანხებისთვის.

4.6.2 მიზნები

დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის მიზანს წარმოადგენს ბუნებრივი რესურსების მოხმარების არსებული საფასურის გადასინჯვა და განახლება მათგან მიღებული შემოსავლის გაზრდის, მდგრადი გამოყენების სტიმულირების და იმის უზრუნველყოფის მიზნით, რომ ბუნებრივი რესურსების მოხმარების მოქმედი საფასურიდან მიღებული შემოსავლის საკმარისი ნაწილი იქნეს გამოყენებული ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციისთვის. ძირითადი მიზნები და ამოცანები შეიცავს შემდეგს:

1. არსებული საფასურის გადასინჯვა მის შესაფერისობაზე ყურადღების გამახვილებით და მისი ბოლო განახლებიდან გასული წლების გათვალისწინებით. მაგალითად, ზოგიერთ შემთხვევაში, შეიძლება არ მოხდა საფასურის კორექტირება ინფლაციის ფაქტორების გათვალისწინებით, რის გამოც მისი დონე გაცილებით დაბალი აღმოჩნდა თავდაპირველად დადგენილ დონესთან შედარებით. ის შეიძლება შეუსაბამო გამხდარიყო რაიმე სხვა მიზეზითაც, როგორცაა გაზრდილი მოთხოვნა შემცირებული მოწოდების ფონზე.
2. გონივრული მდგრადი მოხმარების დონეების გადასინჯვა და შეფასება იმ ბუნებრივი რესურსებისთვის, რომლებსაც შეუძლიათ ზემოქმედება საფასურის დადგენაზე. ამას დასჭირდება ინფორმაციის და მონაცემების შეგროვება მოხმარების არსებული დონეების და რესურსების მდგრად ხელმისაწვდომობაზე ზემოქმედების შესახებ.
3. გადასინჯვის პროცესის შედეგების და სხვა წყაროების გამოყენება მოსაკრებლებისა და კვოტების ახალი სისტემის შესათავაზებლად.

4. საზოგადოებისგან და სხვა დაინტერესებული მხარეებისგან აუცილებელი შეხედულებების მიღება მოსაკრებლებისა და კვოტების შემოთავაზებული ახალი სისტემების შესახებ საფასურის გადასინჯვის დასრულების მიზნით.
5. პროცესისა და ვადების დადგენა საფასურის უფრო რეგულარული განახლებისთვის მომავალში.
6. იმ საბაზო შესაძლებლობების ხასიათის უკეთ გაგების უზრუნველყოფა, რომლებიც დაკავშირებულია ტყის არამერქნულ პროდუქციასთან, ტურიზმთან და ეკოსისტემის სხვა სერვისებთან. ეს მოითხოვს უფრო სიღრმისეულ კვლევას ეროვნული სატყეო სააგენტოს და მისი პარტნიორების მხრიდან. ალბათ საჭირო გახდება ისეთი შერჩეული ტექნიკური ზომები, როგორცაა ბაზრის კვლევა პროდუქტების პოტენციალის და მათში თანხის გადახდის მსურველთა შესწავლის მიზნით.
7. ტყის იმ არამერქნული პროდუქციის მოხმარების საფასურის დადგენა, რომელიც უნდა განისაზღვროს მოკლე, საშუალო და გრძელვადიან პერსპექტივაში და დაიგეგმოს შესაბამისად.
8. ადგილობრივ ხელისუფლებაზე მოქმედება ან სხვაგვარად მიება გზებისა იმის უზრუნველსაყოფად, რომ ადგილობრივი ხელისუფლების მიერ არაწიაღისეულის მოხმარების საფასურიდან გენერირებული დამატებითი შემოსავლების მნიშვნელოვანი წილი დაბრუნდეს კონსერვაციაში. ეს შეიძლება გახდეს დაფინანსების მოპოვების აღნიშნული გზის პრობლემური ნაწილი, რადგან ადგილობრივი ხელისუფლება ალბათ არ დაეთანხმება მისი თავისუფლების შეზღუდვას საფასურიდან მიღებული შემოსავლების ნაწილში, რადგან ისინი ამ შემოსავლებზე დამოკიდებულნი არიან. ერთ-ერთი ვარიანტია ბუნებრივი რესურსების კონსერვაციის პროექტის ეფექტიანი იდეების ჩამოყალიბება და გამოცხადება, რამაც შეიძლება დააინტერესოს ადგილობრივი ხელისუფლება და აფიქრებინოს აღნიშნული პროექტებიდან მიღებული შემოსავლის 50%-ის ინვესტირება.

4.6.3 შემდგომი ქმედებები

დაფინანსების მოპოვების აღნიშნული გზის განხორციელებას გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო გაუძღვება. ქვემოთ მოყვანილი ცხრილი გვიჩვენებს შემოთავაზებული განხორციელების სცენარს შემდგომ ფართო ქმედებებზე ორიენტირებით.

ცხრილი 4-11. განხორციელების შემოთავაზებული ქმედებები, წამყვანი მხარეები და ვადები

ქმედებები	წამყვანი მხარე	ძირითად დაინტერესებული პირები	გრაფიკი
1. ბუნებრივი რესურსების მოხმარების საფასურის და კვოტების გადასინჯვა, მდგრადი მოხმარების დონეების შეფასების ჩათვლით, იმისათვის, რომ ბუნებრივმა რესურსებმა იქონიონ გავლენა საფასურის დადგენაზე	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ადგილობრივი ხელისუფლება, ბუნებრივი რესურსების მომხმარებლები, იუსტიციის სამინისტრო,	9 თვე

2. ახალი საფასურის შემოთავაზება, დაინტერესებული პირების აზრის გათვალისწინება და საფასურის განხილვის დასრულება	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ადგილობრივი ხელისუფლება, ბუნებრივი რესურსების მომხმარებლები, იუსტიციის სამინისტრო.	6 თვე
3. პროცესისა და ვადების დადგენა საფასურის უფრო რეგულარული განახლებისთვის მომავალში	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ადგილობრივი ხელისუფლება, ბუნებრივი რესურსების მომხმარებლები, იუსტიციის სამინისტრო.	2 თვე
4. ტყის არამერქნულ პროდუქციასთან, ტურიზმთან და ეკოსისტემის სხვა სერვისებთან დაკავშირებული საბაზრო შესაძლებლობების შესწავლა პროდუქციის პოტენციალის და მათში ფულის გადახდის სურვილის ჩათვლით	ეროვნული სატყეო სააგენტო, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეროვნული სატყეო სააგენტო, დაკავშირებული სამინისტროები, საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციები, ადგილობრივი მუნიციპალიტეტები, არასამთავრობო ორგანიზაციები	6 თვე
5. კვლევა, რომელიც დაადგენს ტყის არამერქნული პროდუქციისგან მიღებულ შესაძლო ეკონომიკურ სარგებელს	ეროვნული სატყეო სააგენტო, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეროვნული სატყეო სააგენტო, დაკავშირებული სამინისტროები, საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციები, ადგილობრივი მუნიციპალიტეტები, არასამთავრობო ორგანიზაციები	5 თვე
6. საჯარო კონსულტაციები, რომლებიც უზრუნველყოფს ადგილობრივი თემების სათანადო მონაწილეობას ტყის არამერქნულ პროდუქციაზე საფასურის დადგენის პროცესში	ეროვნული სატყეო სააგენტო, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეროვნული სატყეო სააგენტო, დაკავშირებული სამინისტროები, საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციები, ადგილობრივი მუნიციპალიტეტები, არასამთავრობო ორგანიზაციები	5 თვე
7. ზემოქმედება ადგილობრივ ხელისუფლებაზე ან სხვაგვარი კვლევა გზებისა, რომლებიც უზრუნველყოფს ადგილობრივი ხელისუფლების მიერ გენერირებული შემოსავლების	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ადგილობრივი ხელისუფლება, ბუნებრივი რესურსების მომხმარებლები.	12 თვე

მნიშვნელოვანი ნაწილის დაბრუნებას კონსერვაციის მიზნებისთვის			
8. ტყის არამერქნული პროდუქციის მოხმარების საფასურის საბოლოო დადგენა, განხილული მოკლე, საშუალო და გრძელვადიანი პერსპექტივებში	ეროვნული სატყეო სააგენტო, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეროვნული სატყეო სააგენტო, დაკავშირებული სამინისტროები, საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციები, ადგილობრივი მუნიციპალიტეტები, არასამთავრობო ორგანიზაციები	2 თვე
9. სათანადო ცვლილებების შეტანა კანონმდებლობაში	ეროვნული სატყეო სააგენტო, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეროვნული სატყეო სააგენტო, დაკავშირებული სამინისტროები, საქართველოს პარლამენტი	3 თვე

განხორციელების ქმედებების სავარაუდო ხანგრძლივობაა 36 თვე.

დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის წარმატებაზე შეიძლება ზეგავლენა მოახდინონ ქვემოთ ჩამოთვლილმა რისკებმა; საჭიროა მათი გათვალისწინება შემდგომი დაგეგმვისა და განხორციელების პროცესში:

- წინააღმდეგობა რესურსების მომხმარებელთა მხრიდან გაზრდილი საფასურის მიმართ, რასაც შედეგად მოჰყვება უკანონო მოხმარება და საფასურის გადაუხდელობა.
- სამთავრობო პროცესებთან დაკავშირებული შეზღუდული მოქნილობა, რამაც შეიძლება გაართულოს საფასურის რეგულარული განახლების განხორციელება.
- ბუნებრივი რესურსების მოხმარების საფასურის შემდგომი პოლიტიზება, რაც ხელს შეუშლის განხორციელებას.
- ადგილობრივი ხელისუფლების მხრიდან შემოსავლების კონსერვაციისთვის დათმობის სურვილის უქონლობა.
- ტყის არამერქნული პროდუქციის გაზრდილი უკანონო მოპოვება საფასურის შემოტანის შემდეგ, რასაც შეიძლება შედეგად მოჰყვეს დაბალი შემოსავლები და სამართალდამცავი ზომების ამოქმედების გაზრდილი საჭიროება.

4.6.4. მოსალოდნელი ფინანსური შედეგები

დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის ფინანსური სარგებელი შეფასდა იმ დაშვებაზე დაყრდნობით, რომ შემოსავალი არაწიალისეულის საფასურიდან თანდათანობით გაიზრდება დაბალი საბაზისო მაჩვენებლიდან არსებულ შემოსავლებთან შედარებით 50%-ით ხუთი წლის განმავლობაში და გაორმაგდება 10 წელიწადში. დამატებითი ხარჯი გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთვის დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის განხორციელებასთან დაკავშირებით, შერჩეული ტექნიკური წყაროების და კონსულტაციების ფორმით, დაშვებული იქნა 250,000 ლარის ოდენობით, რაც გადანაწილდება მომავალ ორ წელიწადზე. ასევე დაშვებული იქნა, რომ შესაძლებელი იქნება არაწიალისეული შემოსავლების 10%-ის გადაცემა კონსერვაციისთვის

ადგილობრივი ხელისუფლების მიერ. აღნიშნულ შემოსავლების და ხარჯების დაშვებებს შედეგად მოჰყვება 7.2 მილიონი ლარის ჯამური წმინდა ფინანსური სარგებელი მომავალი 10 წლის განმავლობაში.

4.7 საშეშე მერქნის წარმოების სფეროში პროფესიონალური მიდგომების დანერგვა

ტყის ფონდში საშეშე მერქნის მოპოვებისა და გაყიდვის არსებული სისტემა არაფორმალურია (და ხშირ შემთხვევაში უკანონო); მისი ადმინისტრირება რთულია და

დაფინანსების მოპოვების გზების მაგალითი

- ქვეყანაში საშეშე მერქნის გამოყენების რეალური მოცულობა ოფიციალურად გამოყოფილ ოდენობას დაახლოებით ორჯერ აღემატება. საშეშე მერქნის უმეტესი წილის გამოყენება არაოფიციალური ბაზრის მეშვეობით ხორციელდება.
- ეროვნულ სატყეო სააგენტოს განზრახული აქვს, განხორციელოს საშეშე მერქნის მოპოვების და შემდგომი რეალიზაციის დადგენილი წესის რეფორმა და შექმნას ფორმალური, პროფესიონალური და მდგრადი ბაზარი.
- სათანადოდ რეგულირებული ფორმალური ბაზრის სისტემა გაზრდის საშეშე მერქნის გამოყენების ეფექტურობას, მეტ სარგებელს მოუტანს სახელმწიფოს და მოსახლეობას საშეშე მერქნის მდგრადი გამოყენების შესაძლებლობას მისცემს.

შეიძლება შემის ჭრის არამდგრადი პრაქტიკის დამკვიდრება გამოიწვიოს. ეროვნული სატყეო სააგენტო ცდილობს გადახედოს საშეშე მერქნის მოპოვების სისტემას მდგრადობის, მართვის ეფექტიანობისა და ფინანსური ხარჯების ამოღების გასაუმჯობესებლად. დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის მიზანია საშეშე მერქნის წარმოების სფეროში პროფესიონალური მიდგომების დანერგვა, იმისათვის, რომ ხელი შეუწყოს სოციალური ჭრის არაეფექტური პრაქტიკის ისეთ ეფექტურ, მდგრად და რეგულირებად სისტემად გარდაქმნას, რომელიც აკმაყოფილებს საშეშე მერქანზე მოთხოვნას. ეს ხელს შეუწყობს ადმინისტრაციული და საოპერაციო ეფექტიანობის გაუმჯობესებას, მოსავლის მდგრადი დონის მიღებას და გაზრდის სააგენტოს მიერ მიღებული მოსაკრებლების ოდენობას. აუცილებელი ნაბიჯები მოიცავს სისტემური კრიტერიუმების განსაზღვრას (ხელმისაწვდომი ფასი, სამართლიანობა და ა.შ.), განხორციელებადობის და ალტერნატივების დეტალურ შესწავლას, სისტემის შემოთავაზებული სტრუქტურისა და რეგულაციების გადასინჯვას (საჭიროების შემთხვევაში), პილოტირებას და გამეორებას.

4.7.1. არსებული გარემოებები

ტყეების ფართობი ქვეყანაში 3.047 მლნ ჰექტარს შეადგენს. ისინი სახელმწიფო საკუთრებაა და სახელმწიფო ორგანოების მიერ იმართება. ამ ორგანოებიდან ყველაზე დიდი ეროვნული სატყეო სააგენტოა, რომელიც დაახლოებით 2 მილიონ ჰა-ს უწევს ადმინისტრირებას; შემდეგია დაცული ტერიტორიების სააგენტო – 520,000 ჰა, აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკა – 370,000 ჰა და აჭარის სატყეო სააგენტო – 153,000 ჰა. 4-12 ცხრილში მოცემულია 2016 წელს თითოეულ რეგიონში გამოყენებული საშეშე რესურსების

რაოდენობა. ყველაზე დიდი მაჩვენებელი იყო კახეთში – დაახლოებით 121,800 მ³, შემდეგ სამცხე-ჯავახეთში (79,800 მ³), და შიდა ქართლში (71,300 მ³).

ცხრილი 4-12. ტყეებში მერქნული რესურსების გამოყენების მოცულობა რეგიონების მიხედვით

	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
საქართველო, სულ	289,712	442,140	810,615	876,749	681,669	518,792	723,030	627,171	712,336	628,035
თბილისი	19,192	4,741	6,278	-	-	-	-	-	-	-
აფხაზეთის ა/რ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
აჭარის ა/რ	24,464	44,648	73,007	77,868	86,236	71,313	75,894	77,981	75,510	65,422
გურია	4,952	24,463	56,384	16,193	10,546	26,836	10,150	12,425	12,269	8,526
იმერეთი	19,098	45,270	103,713	97,440	43,643	34,580	90,449	77,744	80,775	57,443
კახეთი	44,890	61,893	119,479	181,706	150,756	91,025	136,938	124,109	140,086	121,773
მცხეთა-მთიანეთი	20,341	36,029	68,938	86,944	61,884	45,517	52,772	63,897	74,956	63,545
რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	16,509	52,706	52,718	37,148	42,992	51,067	54,165	58,545	60,919	59,145
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	22,175	55,923	110,376	91,524	42,671	44,229	57,709	49,124	29,019	39,538
სამცხე-ჯავახეთი	71,916	72,483	123,253	94,374	96,543	63,692	91,197	82,728	89,170	79,784
ქვემო ქართლი	32,552	20757	44,100	89,704	75,668	46,622	46,980	56,817	52,496	44,222
შიდა ქართლი	13,623	23,227	52,369	103,848	70,730	43,911	85,883	6,871	76,661	71,284
დაცული ტერიტორიები							20,893	16,930	20,475	17,353

წყარო: საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტრო; ეროვნული სატყეო სააგენტო; აჭარის სატყეო სააგენტო.

არსებობს საშუალება და სამასალე მერქნის მომხმარებელთა ორი ტიპი:

1. ფიზიკური პირები, ვისაც აქვს გარკვეულ ტერიტორიაზე მერქნული რესურსებით კომერციული სარგებლობის ლიცენზია;
2. ადგილობრივი თემები და საჯარო სამართლის იურიდიული პირები (სსიპ), ვინც მერქნული რესურსების მოპოვებას სოციალური ჭრის (უმთავრესად საშუალო) ფარგლებში ახორციელებს, რაც საქართველოში მერქნული რესურსების გამოყენებული რაოდენობის დაახლოებით 80%-ს შეადგენს.

მერქნული რესურსების არამდგრადი გამოყენება მნიშვნელოვან გამოწვევას წარმოადგენს, რადგან ბიომრავალფეროვნების და ტყიდან მიღებული ეკოსისტემური სერვისების დეგრადაციას იწვევს. ჭარბი მოხმარების დიდი წილი უკანონოა და სახელმწიფოსთვის სარგებელს ვერ უზრუნველყოფს.

სახელმწიფო აუდიტის სამსახურის მონაცემებით, სოციალური მიზნით საშუალო და სამასალე მერქნის მოპოვება შემდეგი რაოდენობით იყო ოფიციალურად ნებადართული:

ოფიციალურად ნებადართული	2013	2014	2015
საშუალო მერქანი (მ ³)	501,871	506,670	534,179
სამასალე მერქანი (მ ³)	16,658	13,462	19,342

სულ	518,529	520,132	553,521
-----	---------	---------	---------

წყარო: სახელმწიფო აუდიტის სამსახური

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემების მიხედვით, მოპოვებული მერქნული რესურსების რაოდენობა რეალურად ხუთჯერ მეტია:

სოციალური მიზნით მოპოვებული საშუალო მერქნის რეალური რაოდენობა	2013	2014	2015
სოციალური მიზნით მოპოვებული (მ ³)	2,543,000	2,474,800	2,482,719

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

ხე-ტყის ფაქტიური გამოყენების შესახებ სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემები მეტ-ნაკლებად შეესაბამება კავკასიის გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციების ქსელის (CENN) მიერ ჩატარებულ გათვლებს, რომელთა თანახმად მოხმარებამ 2,426,138 მ³ შეადგინა, თუმცა USAID-ის შეფასება გაცილებით მაღალ მაჩვენებელს გვაძლევს – 4,614,851 მ³ (გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს ანგარიში, 2016). სახელმწიფო აუდიტის სამსახური აღნიშნავს, რომ სოციალური მიზნით ტყით სარგებლობის „ბილეთები“ (ე.ი. ნებართვები) 700,000 მ³-ის მოპოვებაზე გაიცა. იგულისხმება, რომ აღნიშნული რაოდენობა საკმარისია 100,000 ოჯახისთვის, თითოეულისთვის ნებადართული 7მ³-ის (ან 15მ³-ის მთიან რაიონებში) გათვალისწინებით. თუმცა ბილეთების მქონე ოჯახების რეალურად აღრიცხული რაოდენობა გაცილებით მაღალი იყო – 700,000 ოჯახი. ასე რომ, პასუხისმგებელი სააგენტოს მეთოდოლოგიის მიხედვით ოფიციალურად განსაზღვრული მოცულობა არ არის საკმარისი სოციალური მიზნით ხე-ტყის მოპოვებისთვის. პრაქტიკულად, ამ ბილეთის აღება დაკავშირებულია მნიშვნელოვან კონკურენციასთან და სოციალურ სექტორს უკანონო ჭრისკენ უბიძგებს.

მერქნული რესურსების უკანონო მოპოვების ერთ-ერთი უმთავრესი მიზეზი რეგიონებში არსებული ეკონომიკური პირობებია: სოფლის მოსახლეობას არა აქვს საკმარისი შესაძლებლობა მერქნული რესურსების სათბობ ენერჯიად გამოყენების ნაცვლად ისარგებლოს ისეთი საშუალებებით, როგორცაა ელექტროენერჯია, გაზი და სხვა. ამიტომ მთავრობის ტოლერანტობა უკანონო მოპოვების მიმართ გარკვეული თვალსაზრისით გასაგებია. საშუალო მერქნის გადამეტებული გამოყენება ტრანსპორტირებისა და ჭრის შემდგომი პროცესებითაც არის განპირობებული. ამჟამად საქართველოში გამოყენებული საშუალო მერქნის ენერგოეფექტურობა ხშირ შემთხვევაში დაბალია, რაც გამოწვეულია არასაკმარისად გამომშრალი რესურსის გამოყენებით. ეს კი მერქნის საჭიროზე დიდი რაოდენობით გამოყენებას იწვევს. მაღალი ხარისხის ტყის რესურსი გამოიყენება ასევე გათბობის მიზნით, თუმცა, უკეთესი იქნებოდა მისი სხვა, დამატებული ღირებულების შემქმნელი დანიშნულებით გამოყენება.

აღსანიშნავია, რომ არსებობს კომერციული მიზნით სამასალე მერქნის გადამეტებული გამოყენების ფაქტები, თუმცა სავარაუდოდ არა ისეთი მოცულობით, როგორც სოციალური ჭრის შემთხვევაში (გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო, 2016). დასკვნების გამოსატანად საჭირო მონაცემები საკმაოდ შეზღუდულია.

სამომავლოდ მერქნული რესურსების მდგრადი გამოყენების შეფასება საკმაოდ რთულია, რადგან არ არსებობს სათანადო ინფორმაცია საქართველოს ტყის რესურსების რეალური რეზერვი ოც წელიწადზე მეტია არ შეფასებულა. მიუხედავად ამისა, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს, ეროვნული სატყეო სააგენტოს და კავკასიის გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციების ქსელის (CENN) შეფასებით, მერქნული რესურსების მოპოვების მდგრადი მოცულობა 200,000 მ³-ს შეადგენს (გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო, 2016). აღნიშნული მოცულობა ათჯერ ნაკლებია სოციალური მიზნით მერქნული რესურსების გამოყენების ამჟამად არსებულ სავარაუდო ოდენობაზე.

ეროვნული სატყეო სააგენტო აღიარებს ხე-ტყის ნაწარმის გაყიდვით მიღებული შემოსავლების ზრდის აუცილებლობას, ტყის მდგრადი გამოყენებისა და დაცვის მიზნებისთვის ზიანის მიყენების გარეშე. ყოველივე ეს სათანადოდაა ასახული ტყის კოდექსის დებულებებში. აგრეთვე ცხადია, რომ სულ უფრო გადაუდებელი ხდება შემოსავლების გენერაციის ზრდის დემონსტრირება, რაც, სავარაუდოდ, კიდევ უფრო გაამძიერებს საბიუჯეტო დაბრკოლებებს.

4.7.2. მიზნები

დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის მიზანია ტყის მდგრადი გამოყენების დანერგვა და ასევე საშეშე მასალის გაყიდვიდან მიღებული შემოსავლების ზრდა. ამ მიზნის მისაღწევად საჭიროა შემდეგი ქმედებების განხორციელება:

1. ეროვნული სატყეო სააგენტოს მიერ მერქნული რესურსების სოციალური მიზნით მოპოვებული მოცულობის ეტაპობრივი ზრდა. მაგალითად, ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში, ეროვნული სატყეო სააგენტო ამარაგებდა სკოლებს და საბავშვო ბაღებს. მან ასევე განახორციელა გარკვეული რაოდენობით სამასალე მერქნის მოპოვება თემებისთვის. ეს ინიციატივები შესაძლოა იმ დონემდე გაიზარდოს, რომ თვით ეროვნულმა სატყეო სააგენტომ ან ხელშეკრულების საფუძველზე დაქირავებულმა ორგანიზაციებმა განახორციელონ სოციალური მიზნით მერქნული რესურსების უმეტესი წილის მოპოვება. მსგავსი მიდგომა მას მერქნული რესურსების მოპოვებასა და გაყიდვაზე კონტროლის საშუალებას მისცემს, რაც ხელს შეუწყობს უფრო ეფექტიანი პრაქტიკის დანერგვას, მაგ. საშეშე მერქნის განაწილებამდე მისი ადეკვატური გამოშრობის შესაძლებლობას. ეს კი თავის მხრივ განაპირობებს სათბობად გამოსაყენებელი შეშის რაოდენობის შემცირებას.
2. სათბობად მხოლოდ დაბალი ღირებულების მქონე ხეების სახეობების ჭრის უზრუნველყოფა და სოციალური მიზნით მოპოვებული საშეშე მერქნის გაყიდვაზე აუქციონის სისტემის დანერგვა, რაც კომერციული საშეშე მერქნის გაყიდვის ამჟამად არსებული აუქციონის სისტემის პრინციპებს დაეფუძნება.
3. სამინისტროებთან (ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო, ფინანსთა სამინისტრო, იუსტიციის სამინისტრო, რეგიონული განვითარების სამინისტრო) თანამშრომლობა საწვავის სხვა ხარჯეფექტური წყაროებით საშეშე მერქნის ჩანაცვლების მიზნით.

4.7.3. შემდგომი ქმედებები

დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის განხორციელებას ეროვნული სატყეო სააგენტო უხელმძღვანელებს. ქვემოთ ცხრილში მოცემულია მოსალოდნელი სცენარი, რომელიც ორიენტირებულია შემდეგ მნიშვნელოვან ქმედებებზე:

ცხრილი 4-13. განხორციელების შემოთავაზებული ქმედებები, წამყვანი მხარეები და ქმედებების განხორციელების გრაფიკი

ქმედებები	წამყვანი მხარე	დაინტერესებული მხარეები	გრაფიკი
1. საშეშე მერქნის მოპოვების მართვის ოპტიმალური ვარიანტის განხორციელების შესაძლებლობების შესწავლა	ეროვნული სატყეო სააგენტო, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეროვნული სატყეო სააგენტო, იუსტიციის სამინისტრო, ადგილობრივი მუნიციპალიტეტები, საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციები, არასამთავრობო ორგანიზაციები.	6 თვე
2. კონსულტაციები შესაბამისი სამართლებრივი და ინსტიტუციური მოწყობის შესახებ ეროვნული სატყეო სააგენტოს მიერ დაგეგმილი ცვლილებების განსახორციელებლად	ეროვნული სატყეო სააგენტო, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეროვნული სატყეო სააგენტო, იუსტიციის სამინისტრო, ადგილობრივი მუნიციპალიტეტები, საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციები, არასამთავრობო ორგანიზაციები.	6 თვე
3. კონსულტაციების შედეგებზე დაყრდნობით შესაბამისი სამართლებრივი აქტების შემუშავება და სამინისტროებისთვის და ინტერესებული მხარეებისთვის გაზიარება და საბოლოო კონსულტაციების ჩატარება	ეროვნული სატყეო სააგენტო, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეროვნული სატყეო სააგენტო, იუსტიციის სამინისტრო, ადგილობრივი მუნიციპალიტეტები, საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციები, არასამთავრობო ორგანიზაციები.	9 თვე
4. დოკუმენტის გადახედვა/საბოლოო ვერსიის მომზადება	ეროვნული სატყეო სააგენტო, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეროვნული სატყეო სააგენტო, იუსტიციის სამინისტრო, ადგილობრივი მუნიციპალიტეტები, საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციები, არასამთავრობო ორგანიზაციები.	1 თვე

5. კანონმდებლო ბაზი შესაბამისი შესწორებების შეტანა	ეროვნული სატყეო სააგენტო, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეროვნული სატყეო სააგენტო, ძირითადი სამინისტროები, საქართველოს პარლამენტი	3 თვე
6. ეროვნული სატყეო სააგენტოს თანამშრომლების შესაძლებლობების გაძლიერება	ეროვნული სატყეო სააგენტო, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეროვნული სატყეო სააგენტო, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	6 თვე
7. ახალი კანონმდებლობის და შესაბამისი ცვლილებების შემუშავება ეროვნული სატყეო სააგენტოს მუშაობის სტილის შესაცვლელად.	ეროვნული სატყეო სააგენტო, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეროვნული სატყეო სააგენტო	მიმდინარე

პირველი ექვსი ქმედების განხორციელება სავარაუდოდ 30 თვემდე პერიოდს მოიცავს.

დაფინანსების მოპოვების აღნიშნული გზების წარმატებით განხორციელებაზე შესაძლოა ზემოქმედება მოახდინონ ქვემოთ ჩამოთვლილმა რისკებმა, რის გამოც შემდგომი დაგეგმვისა და განხორციელების პროცესში მუდმივად არის საჭირო მათი გათვალისწინება, ესენია:

- საშეშე მერქანზე გაზრდილი გადასახადის გამო დაპირისპირების საფრთხე მათი მხრიდან, ვინც ახორციელებს საშეშე მერქნის სოციალური მიზნით მოპოვებას.
- უკანონო ჭრის გაგრძელება, მიუხედავად ეროვნული სატყეო სააგენტოს მიერ საშეშე მერქნის სოციალური მიზნით მოპოვებასა და გაყიდვაზე აღებული ვალდებულებისა.
- საშეშე მერქნის ალტერნატიული საწვავი წყაროებით ჩანაცვლებასთან დაკავშირებული გამოწვევები.
- დაცული ტერიტორიების ხელმძღვანელობის შეზღუდული შესაძლებლობა, წარმატებით გამოიყენოს საკუთარი შემოსავლების მიღების სხვადასხვა ვარიანტები.
- ახალი და ინოვაციური სისტემების დანერგვის, როგორცაა ელექტრონული აუქციონები, უნარი.

4.7.4. მოსალოდნელი ფინანსური შედეგები

ზემოთ აღნიშნული გზების განხორციელებით ტყეების მდგრადი მართვის შედეგად მოსალოდნელი ფინანსური სარგებელი ემყარებოდა წინა წლებში საშეშე მერქნის გაყიდვით მიღებული შემოსავლის გამოთვლებს. დაშვებულ იქნა, რომ 2018 წლისთვის საშეშე მერქნის გაყიდვით მიღებული წლიური შემოსავალი წინა წლებთან შედარებით 3%-ით გაიზრდება, და ეტაპობრივი მატებით 2027 წლისთვის 12%-ს მიაღწევს, რაც საშეშე მერქნის გაყიდვით მიღებულ შემოსავალს 2027 წლისთვის 163,561 ლარიდან (2018) 5.74 მილიონ ლარამდე გაზრდის. ასევე დაშვებულ იქნა, რომ განხორციელებისთვის საჭირო დამატებითი ხარჯები შემოსავლების 30% იქნება, რაც 15,7 მილიონი ლარის ოდენობის არადისკონტირებულ ჯამურ წმინდა სარგებელს განაპირობებს მომდევნო 10 წელიწადში.

ეროვნული სატყეო სააგენტოსთვის ფინანსური სარგებლის მოტანის პარალელურად, დაფინანსების მოპოვების ზემოაღნიშნული გზების განხორციელება ასევე განაპირობებს უკანონო ჭრით გამოწვეული ზარალის შემცირებას. მიუხედავად იმისა, რომ ეს ხარჯი ამ ანგარიშში არ არის ასახული, იგი სავარაუდოდ მნიშვნელოვანი უნდა იყოს და შესაძლოა სატყეო სააგენტოს ფინანსურ სარგებელს აღემატებოდეს. ბაზრის ოფიციალურ სფეროში გადაყვანას და უკანონო გაყიდვების შემცირებას სავარაუდოდ საგადასახადო შემოსავლების ზრდაც უნდა მოჰყვეს.

4.8. ეკოტურიზმის შეთავაზებების გაუმჯობესება სახელმწიფო ტყის ფონდში

ტყით დაფარული ტერიტორიები სწრაფად განვითარებად, მდგრად და ბუნებასთან დაკავშირებული ტურიზმისთვის შესაძლებლობების ფართო სპექტრს ქმნის. ეროვნული სატყეო სააგენტო სატყეო ტერიტორიების შერჩეულ ადგილებში გეგმავს ეკოტურიზმის ინფრასტრუქტურისა და მომსახურების შემუშავებას და განვითარებას. დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზა მიზნად ისახავს სააგენტოს ინსტიტუციური შესაძლებლობების გაზრდას ტურიზმის მდგრადი პროდუქტების შემუშავების, შესაბამისი შემოსავლების გენერირებისა და მიღების მიზნით და ამგვარი შემოსავლების ტყის მდგრადი მართვის მიზნებისთვის გამოსაყენებლად. ამ ღონისძიების გატარების შედეგი იქნება ეკოტურიზმის ობიექტების რაოდენობის და ტყის ეკოსისტემების მდგრადი დაფინანსების ზრდა. აუცილებელი ნაბიჯები მოიცავს ეროვნულ სატყეო სააგენტოში აღნიშნული პროცესის ზედამხედველობაზე პასუხისმგებელი პირის დანიშვნას, კვლევის ჩატარებას მაღალი ღირებულების ტურისტული ადგილების და პოტენციური პროდუქტების იდენტიფიცირების მიზნით, პრიორიტეტული ადგილებისა და პროექტების საინვესტიციო გეგმების შემუშავებას, შემოსავლების სტრატეგიის შემუშავებას (საკონცესიო გეგმა, შესასვლელი მოსაკრებელი, შემოსავლების გაზიარება ადგილობრივი თემებისთვის და ა.შ.), ბანკების და სხვა საფინანსო ინსტიტუტების ჩართვას საპილოტე ობიექტების დაფინანსებასა და პროგრამების მასშტაბირებაში.

მაგალითი დაფინანსების მოპოვების გზების შესახებ

- ქვეყანაში ეკოტურიზმის განვითარების მაჩვენებელი სწრაფად იზრდება. მაგალითად, უკანასკნელი ხუთი წლის მანძილზე დაცულ ტერიტორიებზე ვიზიტორების რაოდენობა 168%-ით და შემოსავლები 4.1 მლნ ლარით გაიზარდა.
- ეროვნული სატყეო სააგენტოს დაქვემდებარებაში საქართველოს ტყის ფონდის დაახლოებით 40%-ია, რომელშიც მრავლადაა ულამაზესი, ტურიზმის განვითარებისათვის გამოსადეგი ადგილი.
- ეკოტურიზმის პროგრამების შემუშავებისა და განხორციელების კუთხით ეროვნული სატყეო სააგენტოს შესაძლებლობების გაძლიერება გაზრდის ეკოტურიზმის პროდუქტების რაოდენობას და ხელს შეუწყობს მათი მეშვეობით მნიშვნელოვანი შემოსავლების მიღებას.
- ტყის ტერიტორიებზე მაღალხარისხიანი ეკოტურისტული ადგილებისა და პროდუქტების შექმნით გაძლიერდება ტურიზმის ინდუსტრია, შეიქმნება სამუშაო ადგილები, და მოხდება ტყის მდგრადი მართვისთვის საჭირო დაფინანსების გენერირება.

4.8.1. არსებული გარემოებები

4.7 ქვეთავში ასახულია სახელმწიფო ტყეებიდან სამასალე მერქნის გაყიდვით მოპოვებული მიმდინარე შემოსავლები და მიღებული შემოსავლების ზრდის გზები. ტყის ტერიტორიები აგრეთვე უზრუნველყოფენ მთელ რიგ სხვა პროდუქტებს და სერვისებს, რომლებსაც შემოსავლის წყაროდ გადაქცევის პოტენციალი გააჩნიათ.

სახელმწიფო ტყის ფონდის ტერიტორიაზე არსებული ბუნება იმის მსგავსია, რაც დაცული ტერიტორიების სააგენტოს დაქვემდებარებულ ობიექტებზე გვხვდება. აქედან გამომდინარე, ტყეებში ტურიზმის, რეკრეაციის და სხვადასხვა სერვისების განვითარებას შემოსავლების გენერირების პოტენციალი გააჩნია. მაგალითად, ტურისტებს შეიძლება შევთავაზოთ ისეთი პროდუქტები, როგორცაა საფეხმავლო ბილიკები, ველო ბილიკები, ჯომარდობა, პიკნიკების მოწყობა და სხვა აქტივობები, რაზეც გარკვეული გადასახადი იქნება დაწესებული. განსაკუთრებით მიმზიდველ ადგილებზე შესაძლოა შესვლის მოსაკრებელი დაწესდეს. ასევე შესაძლებელია კერძო სექტორთან თანამშრომლობით ტყის ტერიტორიებზე ღამის გასათევი ობიექტების უზრუნველყოფა. ამჟამად, ეროვნული სატყეო სააგენტოს არ გააჩნია კონკრეტულ ტყეებში შემოსავლების გენერირების პოტენციალის მქონე აქტივობების განვითარების გეგმა.

როგორც 2.2.4 ქვეთავში განხილული, ტურიზმისა და რეკრეაციის გარდა, ტყეები სხვა მნიშვნელოვან ეკოსისტემურ სერვისებსაც უზრუნველყოფენ.

ეროვნული სატყეო სააგენტო აცნობიერებს, რომ არსებობს შემოსავლების გენერირების ზრდის და დივერსიფიცირების საჭიროება, რისი მიღწევაც ბიომრავალფეროვნების დაცვის ინტერესების შეუღალხავად არის შესაძლებელი. ამ კუთხით მიმდინარეობს შესაძლებლობების კვლევა, მაგალითად, საქართველოს ტურიზმის ეროვნულ ადმინისტრაციასთან თანამშრომლობით.

4.8.2. მიზნები

დაფინანსების მოპოვების აღნიშნული გზის ძირითადი მიზანია ტყეებიდან მიღებული შემოსავლების დივერსიფიცირება და გაზრდა, რაც სამასალე მერქნის გაყიდვით მოპოვებულ არსებული შემოსავლებს დაემატება. ამის მიღწევა შემდეგი ქმედებების განხორციელებითაა შესაძლებელი:

1. ტურიზმთან და სხვა ეკოსისტემურ სერვისებთან დაკავშირებული საბაზრო შესაძლებლობების უკეთ გაგების უზრუნველყოფა. ეს მოითხოვს ეროვნული სატყეო სააგენტოსა და მისი პარტნიორების მიერ უფრო ინტენსიური კვლევების ჩატარებას. სავარაუდოდ ასევე საჭირო იქნება ტექნიკური მხარდაჭერა, როგორცაა ბაზრის შესწავლა, რაც ტურისტული პროდუქტების პოტენციალის და იმის უკეთ გაგებას უზრუნველყოფს, რამდენად მზად აერის მომხმარებელი ამ პროდუქტებში ფული გადაიხადოს.
2. ტყით დაფარული თითოეული ტერიტორიის სპეციფიკური მახასიათებლების შესწავლა. დაცული ტერიტორიების გამოცდილების გათვალისწინებით, სავარაუდოა, რომ ტყის თითოეულ მონაკვეთს შემოსავლის თავისი განსაკუთრებული წყარო ექნება. შესაბამისად, თითოეული ასეთი მონაკვეთისთვის, მისი მართვის დაგეგმარების გაუმჯობესების მიზნით, ცალკე ბიზნეს-გეგმის შემუშავება იქნება საჭირო.
3. საქართველოს ტურიზმის ეროვნულ ადმინისტრაციასთან, დაცული ტერიტორიების სააგენტოსთან და სხვა პარტნიორებთან თანამშრომლობით ტურისტული მიზნებით ტყის გამოყენების გზების შესწავლა და შემოსავლების გენერირება, ტურისტული სქემების გამოყენების ჩათვლით.

4.8.3. შემდგომი ქმედებები

დაფინანსების მოპოვების აღნიშნული გზის განხორციელებას ეროვნული სატყეო სააგენტო უხელმძღვანელებს. ქვემოთ მოყვანილ ცხრილში მოცემულია მოსალოდნელი სცენარი, რომელიც ორიენტირებულია შემდეგ მნიშვნელოვან ქმედებებზე:

ცხრილი 4-14. მოსალოდნელი ქმედებები, წამყვანი მხარეები და ქმედებების განხორციელების გრაფიკი

ქმედებები	წამყვანი მხარეები	დაინტერესებული მხარეები	გრაფიკი
1. ტურიზმთან და სხვა ეკოსისტემურ სერვისებთან დაკავშირებული ბაზრის შესაძლებლობების მიმოხილვა, პროდუქტების პოტენციალის და მათში ფულის გადახდის სურვილის ჩათვლით.	ეროვნული სატყეო სააგენტო, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეროვნული სატყეო სააგენტო, ძირითადი სამინისტროები, საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციები, ადგილობრივი მუნიციპალიტეტები, არასამთავრობო ორგანიზაციები.	6 თვე
2. ტურისტული დანიშნულების	ეროვნული სატყეო	ეროვნული სატყეო სააგენტო, საქართველოს	8 თვე

ადგილების და თითოეული ადგილისთვის საჭირო ინფრასტრუქტურის განვითარების იდენტიფიცირება, საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაციისა და დაცული ტერიტორიების სააგენტოს გამოცდილების საფუძველზე.	სააგენტო, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია, დაცული ტერიტორიების სააგენტო, საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციები.	
3. ბიზნეს-გეგმების შემუშავება ტურისტული დანიშნულების პრიორიტეტული ადგილების განვითარების მიზნით.	ეროვნული სატყეო სააგენტო, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეროვნული სატყეო სააგენტო, საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია, დაცული ტერიტორიების სააგენტო, საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციები.	8 თვე
4. ბიზნეს-გეგმების ინიცირებისთვის საჭირო ფინანსური წყაროების იდენტიფიცირება.	ეროვნული სატყეო სააგენტო, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეროვნული სატყეო სააგენტო, საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია, დაცული ტერიტორიების სააგენტო, საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციები.	12 თვე
5. ტურისტული ბიზნეს-გეგმების საცდელი განხორციელება.	ეროვნული სატყეო სააგენტო, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეროვნული სატყეო სააგენტო, საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია, დაცული ტერიტორიების სააგენტო, საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციები.	12 თვე

ამ ქმედებების განხორციელების პერიოდი სავარაუდოდ 45 თვეს მოიცავს.

დაფინანსების მოპოვების აღნიშნული გზების წარმატებით განხორციელებაზე შესაძლოა ზემოქმედება მოახდინონ ქვემოთ ჩამოთვლილმა რისკებმა, რის გამოც შემდგომი დაგეგმვისა და განხორციელების პროცესში მუდმივად არის საჭირო მათი გათვალისწინება, ესენია:

- ახალი და ინოვაციური ვერსიების განხორციელების უნარი შემოსავლების დივერსიფიცირების მიზნით.
- ბიუჯეტის შეზღუდვამ შესაძლოა შეაფერხოს ახალი ინიციატივების დანერგვა, რომლებიც მოითხოვენ კაპიტალურ ინვესტიციებს და მართვასთან დაკავშირებული ხარჯების გაზრდას.
- გარეშე ფაქტორების ზემოქმედების გამო საქართველოში ტურიზმის ზრდის მაჩვენებელი შესაძლოა უფრო დაბალი იყოს.

4.8.4. მოსალოდნელი ფინანსური შედეგები

რთულია ტურიზმის ახალი პროდუქტების და ობიექტების განვითარების შედეგად მიღებული სამომავლო ფინანსური სარგებლის გამოთვლა, რადგან ეროვნულ სატყეო სააგენტოს ჯერ კიდევ არ ჩაუტარებია შესაძლო ვარიანტებისა და მათი ფინანსური ეფექტურობის შეფასება. უნდა აღინიშნოს, რომ 2017 წელს დაცული ტერიტორიების სააგენტოს შემოსავლები წინა წელთან შედარებით 78%-ით გაიზარდა და უკეთესი პროდუქტების შემოთავაზების შემთხვევაში შესაძლოა კიდევ უფრო გაიზარდოს. უკანასკნელი წლების მანძილზე საქართველოში უცხოელი სტუმრების რაოდენობა სწრაფად იზრდება. 2017 წელს მან რეკორდულ მაჩვენებელს - 7.5 მილიონს მიაღწია (საერთო რაოდენობა მოიცავს ტრანზიტებს და ერთდღიან ვიზიტებს), რაც წინა წელთან შედარებით 19%-ით მეტია.

4.9. ქვეყნის შესაძლებლობების გაზრდა ბუნების კონსერვაციისა და მართვის პრიორიტეტული მიზნების შესაბამისი დაფინანსების მოძიებისთვის

ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნება და მდგრადი მართვა საზოგადოებისთვის სასარგებლო საქონელსა და მომსახურებას ქმნის, და მნიშვნელოვანია კერძო პირების, კომპანიებისა და დონორების ფართო სპექტრისთვის. როგორც ასეთი, შემოწირულობები ბიომრავალფეროვნების დაფინანსების მნიშვნელოვანი წყაროა და ხელს უწყობს კონსერვაციის მიზნების მიღწევას. დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზა გააძლიერებს ქვეყნის შესაძლებლობას სახსრების მოსაძიებლად. ამ საქმიანობის სამიზნეს წარმოადგენენ: ა) კერძო პირები სახალხო დაფინანსების ე.წ. „crowdfunding“-ის და სხვა ინტერნეტ საშუალებების გამოყენებით; ბ) ბანკები და სხვა კომპანიები კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობის პროგრამებით და გ) ზემოაღნიშნული და სხვა „კლასიკური“ დონორები და საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტები. ყოველივე ამის საწინდარი გარემოსდაცვით ორგანიზაციებში კომუნიკაციისა და სახსრების მოძიების გაუმჯობესებული უნარი იქნება. დაფინანსების მოპოვების აღნიშნული გზის მეშვეობით გაიზრდება ფინანსური ნაკადები გარემოსდაცვითი მიმართულების არასამთავრობო ორგანიზაციებში, სამთავრობო უწყებებსა და სხვა ჯგუფებში. მიუხედავად იმისა, რომ დაფინანსების მოპოვების მოცემული გზის განვითარებას გარკვეული დრო დასჭირდება, თავდაპირველი ქმედებები მოიცავს შემდეგს: თბილისის ზოოპარკის საპილოტე პროგრამების შემუშავება კერძო პირებისა და კორპორაციული დონორებისათვის, საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგიისა და მოქმედებათა გეგმის პრიორიტეტული ქმედებების საფუძველზე შემოწირულობების ონლაინ პლატფორმის შექმნა და ტრენინგების ჩატარება ორგანიზაციებისთვის კონკრეტული სახსრების მოძიებასა და საზოგადოებასთან ურთიერთობის კამპანიების ორგანიზებაში ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებასთან დაკავშირებული ქმედებების განსახორციელებლად.

4.9.1. არსებული გარემოებები

ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების ინიციატივის (BIOFIN) ბიომრავალფეროვნების დანახარჯების შეფასება (BER) ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებაზე დონორების მიერ გაწეული დანახარჯების შესახებ ინფორმაციას მოიცავს. კერძო სექტორის დანახარჯებში ის განასხვავებს:

1. სავალდებულო დანახარჯებს, რომელიც, მაგალითად, საჭიროა გარემოზე ზემოქმედების ნებაართვებითა და ლიცენზიებით გათვალისწინებული პირობების შესრულებისთვის;
2. ნებაყოფლობით დანახარჯებს, როგორცაა კორპორატიული სოციალური პასუხისმგებლობის პროგრამები და სხვა მსგავსი აქტივობები.

ნებაყოფლობით ხარჯვას ახორციელებენ ისეთი ორგანიზაციები, როგორცაა WWF, CENN, Nacres, რომლებიც იღებენ კერძო შემოწირულობებს რათა თავიანთი ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციასთან დაკავშირებული ქმედებები დააფინანსონ. ასევე არსებობს კიდევ ორი მექანიზმი, რომელთა საშუალებითაც შესაძლებელია ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებისთვის განკუთვნილი შემოწირულობების გაკეთება:

- კავკასიის ბუნების ფონდი (CNF) უზრუნველყოფს დაცული ტერიტორიების მართვის მხარდაჭერას და მუშაობს კავკასიის (საქართველო, სომხეთი, აზერბაიჯანი) გამორჩეული ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციაზე და იმავდროულად ხელს უწყობს დაცული ტერიტორიების მიმდებარედ მცხოვრები თემების საარსებო პირობების გაუმჯობესებას. 2008 წლიდან CNF აქტიურ მხარდაჭერას უწევს დაცული ტერიტორიების სააგენტოს.
- ტრიპექსი (Treepex) – კერძო კომპანია, რომელიც ძირითად მიზნად 2008 წლის საქართველო-რუსეთის კონფლიქტის დროს განადგურებული ბორჯომის რეგიონის ტყეების აღდგენას ისახავს. 2017 წელს ტრიპექსმა დააარსა ელექტრონული შემოწირულობის პლატფორმა (Aghadgine.ge ან Restore.ge), რომელიც მთლიანად მოსახლეობასა და ქართულ კომპანიებზეა გათვლილი. 2017 წლის სექტემბრისთვის შემოწირულობების რაოდენობამ 440,000 ლარი შეადგინა, რაც დაახლოებით 41,500 ხის დასარგავად იყო საკმარისი.

ამ ინიციატივების მიუხედავად, ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებისთვის კერძო პირებისა და კომპანიების მიერ განხორციელებული ნებაყოფლობითი შემოწირულობები დღესდღეობით შეზღუდულია. თუმცა, არსებობს იმის დიდი პოტენციალი, რომ ამ მიმართულებით მეტი გაკეთდეს, განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, თუ მოიძებნება კრეატიული გზები, რომლებიც ფინანსებს ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციისკენ მიმართავს. თბილისის ზოოპარკი წარმოადგენს ისეთი ორგანიზაციის კარგ მაგალითს, რომელიც მზად არის გაამლიეროს ძალისხმევა ცხოველების ენდემური სახეობების კონსერვაციის მიმართულებით. თუმცა ამისთვის მას სახსრების მოძიება ესაჭიროება.

4.9.2. მიზნები

დაფინანსების მოპოვების აღნიშნული გზის მიზანი მიზნობრივი ბუნების დამცველი ინსტიტუტების (სახელმწიფო, მუნიციპალური და სხვა უწყებები) შესაძლებლობების გაძლიერებაა, რაც მათ ბიომრავალფეროვნების დასაცავად ა) ფიზიკური პირებისგან, ბ) ბანკებისგან და სხვა კომპანიებისგან და გ) საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციებისა და საერთაშორისო ფინანსური ინსტიტუტებისგან მეტი დაფინანსების მოზიდვაში დაეხმარება. კერძოდ, აღნიშნული გზის მიზანია დონორი ორგანიზაციებისთვის უფრო მიმზიდველი და მარტივი გახადოს ბიომრავალფეროვნების მიმართულებით შემოწირულობების გაკეთება. აღნიშნული მოიცავს შემდეგ კომპონენტებს:

1. NBSAP-ის პრიორიტეტებისა და კონკრეტული ქმედებების საფუძველზე განსახორციელებელი აქტივობების ყოვლისმომცველი „კატალოგის“ შექმნა დონორებისთვის. ჩამონათვალი გამოიყენება დონორის ყურადღების მისაქცევად

და მათი ძალისხმევის სასურველ კალაპოტში მისამართად. თითოეული პროექტისთვის ის მოიცავს შემდეგ ინფორმაციას:

ა. პროექტის აღწერა, ძირითადი ელემენტების, მიზნებისა და შესასრულებელი ამოცანების ჩათვლით;

ბ. სავარაუდო ბიუჯეტებს;

გ. პროექტის სარგებლის განსაზღვრა იმისთან დაკავშირებით, თუ რამდენად შეესაბამება ის ბიომრავალფეროვნების შესახებ ქვეყნის ზოგად ხედვას და როგორ ზეგავლენას მოახდენს ეკონომიკასა და მის ძირითად სექტორებზე, როგორცაა, სოფლის მეურნეობა, ა. შ.

დ. დონორის პოტენციური სარგებელი.

2. სამიზნე გარემოს დამცველი ინსტიტუტების (სახელმწიფო, მუნიციპალური და სხვა უწყებები) შესაძლებლობების გაძლიერება, პოტენციურ დონორებთან ეფექტური კომუნიკაციის უზრუნველსაყოფად. ეს ასევე გულისხმობს კომუნიკაციების კონკრეტული მეთოდების განვითარებას პოტენციური დონორების თითოეული სამიზნე ჯგუფისთვის.
3. დაფინანსების მოძიების სხვადასხვა მექანიზმების/ინსტრუმენტების შექმნა (როგორცაა ე.წ. „crowdfunding“-ის პლატფორმა, გაემოსდაცვითი ეტიკეტირება ა.შ.)
4. გარემოსდაცვითი მეთოდების გამოცდა, თბილისის ზოოპარკის საკონსერვაციო აქტივობების დაფინანსების მოსაძიებლად. ზემოაღნიშნული მიმართული იქნება პროგრამაზე, რომელიც მიზნად გადააქვს საფრთხის წინაშე მყოფი ცხოველების თავიანთ ველურ გარემოში აღწარმოებას ისახავს (უპირატესობა იმ ძირითად სახეობებს უნდა მიენიჭოს, რომელთა გამრავლება უფრო ადვილია და, შესაბამისად, წარმატების მეტი შანსი არსებობს). სახსრების მოძიების ტექნოლოგია უნდა მოიცავდეს სოციალური და სტანდარტული მედია საშუალებების მიერ მხარდაჭერილი „crowdfunding“-ის კამპანიების განხორციელებას. ზემოაღნიშნული აქტივობები ასევე კომბინირებული უნდა იქნას სხვა მეთოდებთან, რომლებიც კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობის პროგრამების ბიუჯეტების მოზიდვას ითვალისწინებს. ეს გულისხმობს ძირითადი კორპორაციების მიდგომების იმგვარად წარმართვას, რომ ისინი გარემოსდაცვითი ქმედებების მხარდაჭერით დავაინტერესოთ და, ძირითადი ენდემური სახეობების კონსერვაციის შედეგების მაგალითზე, თვალსაჩინოდ დავანახოთ, რა სარგებელი მოაქვს მათ სპონსორობას. მსგავსი საცდელი პროექტების გამოცდილება კონსერვაციაზე ფოკუსირებული სამომავლო დაფინანსების მოზიდვის კამპანიებისთვის შესანიშნავი მაგალითი იქნება.

4.9.3. შემდგომი ქმედებები

იქიდან გამომდინარე, რომ დაფინანსების მოპოვების აღნიშნული გზა ფართომასშტაბიანი და გრძელვადიანი პროცესია, დაგეგმილია იმ საწყისი ქმედებების განხორციელება, რომლებიც განავითარებენ შესაძლებლობებს და ხელს შეუწყობენ დამატებითი ძალისხმევის განხორციელებას. ამ პროცესს თბილისი ზოოპარკის ადმინისტრაცია და გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო უხელმძღვანელებენ. ქვემოთ მოყვანილ ცხრილში მოცემულია მოსალოდნელი სცენარი, რომელიც ორიენტირებულია შემდეგ ქმედებებზე:

ცხრილი 4-15. მოსალოდნელი ქმედებები, წამყვანი მხარეები და ქმედებების განხორციელების გრაფიკი

ქმედებები	წამყვანი მხარეები	დაინტერესებული მხარეები	გრაფიკი
1. დაფინანსების პოტენციური წყაროების - ა) ფიზიკური პირების, ბ) ბანკების და სხვა კომპანიების გ) საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციების და საერთაშორისო ფინანსური ინსტიტუტების ანალიზი.	თბილისის ზოოპარკი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, არასამთავრობო ორგანიზაციები, თემები და ბიზნეს სექტორის წარმომადგენლები	1 თვე
2. მიზნობრივი აუდიტორიის იდენტიფიცირება და დაჯგუფება მათი პოტენციური წვლილის და ინტერესის შესაბამისად.	თბილისის ზოოპარკი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, არასამთავრობო ორგანიზაციები, თემები და ბიზნეს სექტორის წარმომადგენლები	1 თვე
3. სასპონსორო პაკეტების მომზადება გადასწავლების საფრთხის წინაშე მყოფი სახეობებისთვის/ ყველაზე მნიშვნელოვანი სახეობებისთვის.	თბილისის ზოოპარკი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, არასამთავრობო ორგანიზაციები, თემები და ბიზნეს სექტორის წარმომადგენლები	2 თვე
4. დაფინანსების მოძიების გეგმის შემუშავება (კომუნიკაციების გეგმის ჩათვლით)	თბილისის ზოოპარკი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, არასამთავრობო ორგანიზაციები, თემები და ბიზნეს სექტორის წარმომადგენლები	1 თვე
5. ძირითად დაინტერესებულ მხარეებთან ერთად გეგმის წინასწარი ვერსიის განხილვა	თბილისის ზოოპარკი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, არასამთავრობო ორგანიზაციები, თემები და ბიზნეს სექტორის წარმომადგენლები	1 თვე
6. დაფინანსების მოძიების გეგმის განხორციელების დაწყება	თბილისის ზოოპარკი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, არასამთავრობო ორგანიზაციები, თემები და ბიზნეს სექტორის წარმომადგენლები	მიმდინარე
7. დაფინანსების მოძიებისათვის საჭირო ქმედებების განსახორციელებლად გამოცდილებაზე დაფუძნებული	თბილისის ზოოპარკი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, არასამთავრობო ორგანიზაციები, თემები	1 თვე

ზოგადი გზამკვლევის მომზადება		და ბიზნეს სექტორის წარმომადგენლები	
8. საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგიისა და მოქმედებათა გეგმის პრიორიტეტული ქმედებების განხილვა და დასაფინანსებელი პროექტების ყოვლისმომცველი „კატალოგის“ შექმნა დონორებისთვის.	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, არასამთავრობო ორგანიზაციები, თემები და ბიზნეს სექტორის წარმომადგენლები	3 თვე
9. დაფინანსების მოძიების მექანიზმების/ინსტრუმენტების განვითარება და ტესტირება თბილისის ზოოპარკის მაგალითზე	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, არასამთავრობო ორგანიზაციები, თემები და ბიზნეს სექტორის წარმომადგენლები	4 თვე
10. კონსერვაციის განმახორციელებელი სამიზნე ინსტიტუტების (სახელმწიფო, მუნიციპალური და სხვა ორგანიზაციები) შესაძლებლობების გაძლიერება პოტენციურ დონორებთან ეფექტიანი ურთიერთობების გასაფართოებლად.	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, არასამთავრობო ორგანიზაციები, თემები და ბიზნეს სექტორის წარმომადგენლები	მიმდინარე

დაფინანსების მოპოვების აღნიშნული გზების წარმატებით განხორციელებაზე შესაძლოა ზემოქმედება მოახდინოს ქვემოთ ჩამოთვლილმა რისკებმა, რის გამოც შემდგომი დაგეგმვისა და განხორციელების პროცესში მუდმივად არის საჭირო მათი გათვალისწინება, ესენია:

- დონორების სურვილი, გაიღონ რესურსები სხვა ალტერნატიული კონკურენტული პროექტების არსებობის ფონზე.
- პროექტის განმახორციელებლების უნარი წარმატებით განახორციელონ დონორების მიერ დაფინანსებული პროექტები და ამგვარად შექმნან წარმატებული პროექტების მაგალითები, რომლებიც ხელს შეუწყობს შემდგომი დაფინანსების მოპოვებას.
- შესაბამისი სახელმწიფო უწყებებისა და სხვა გარემოსდამცველი ორგანიზაციების მხრიდან თანხმობისა და მხარდაჭერის ნაკლებობა.

4.9.4. მოსალოდნელი ფინანსური შედეგები

დაფინანსების მოპოვების ზემოთ აღნიშნული გზის განხორციელების შედეგად მოსალოდნელი ფინანსური სარგებლის სავარაუდო შეფასება მოხდა კერძო სექტორისა და ფიზიკური პირების მიერ ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციისთვის ამჟამად განხორციელებული შემოწირულობების საფუძველზე (დაახლოებით 800,000 ლარი). გაკეთდა დაშვება, რომ წარმატების შემთხვევაში, ამ გზის განხორციელება უზრუნველყოფს დამატებით 400,000 ლარის მიღებას ოთხი წლის განმავლობაში, რაც მომავალშიც შენარჩუნდება. ამ გზის განხორციელებისთვის დამატებითი ხარჯების კონცენტრირება

მოხდება პირველ ორ წელიწადში და შეადგენს 100,000 ლარს, რომელიც დასჭირდება დაფინანსების მოძიების სტრატეგიის შემუშავებას, ტექნიკურ უზრუნველყოფასა და საპილოტე პროექტის ნაწილობრივ განხორციელებას. ეს სავარაუდო შემოსავლები და ხარჯები უზრუნველყოფს 2.1 მლნ ლარის ოდენობის წმინდა ფინანსურ სარგებელს მომდევნო 10 წელიწადში.

5. დასკვნები

ამკარაა, რომ საქართველოში ბიომრავალფეროვნების დაცვის კუთხით მნიშვნელოვანი ფინანსური და სხვა სახის გამოწვევები არსებობს. საბედნიეროდ, ქვეყანას შეუძლია უზრუნველყოს მიმდინარე ფართო ბიომრავალფეროვნებისა და გარემოსდაცვითი რეფორმების განხორციელება, რომლებიც დაფინანსების მოპოვების გზებზე მოიცავს და ბიომრავალფეროვნების დღის წესრიგის შესრულებისთვის საჭირო არსებითი რესურსების გამოყენების პოტენციული გააჩნია. ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების გეგმა (BFP) ბიომრავალფეროვნების სექტორისა და მისი პარტნიორების ძალისხმევას შემდეგი ქმედებების მეშვეობით აძლიერებს:

- ბიომრავალფეროვნების სექტორსა და უფრო ფართო სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების გეგმასთან შესაბამისობის უზრუნველყოფა;
- ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციის მიმართ უფრო ყოვლისმომცველი მიდგომის დანერგვა სტანდარტული და ინოვაციური დაფინანსების მოპოვების გზების გამოყენებით;
- შედეგებზე ორიენტირებული მიდგომის საფუძველზე თითოეული პრიორიტეტული ფინანსური უზრუნველყოფის მოპოვების გზის რეალისტური შემდგომი ნაბიჯების განსაზღვრა;
- სხვადასხვა მხარეებსა და დაფინანსების მოპოვების გზებს შორის სინერჯის იდენტიფიცირება ერთობლივი ქმედებებისა და კოორდინაციის ხელსაყრელი გარემოს შექმნისთვის.

ანალიზის შესაბამისად, ამ გეგმაში ასახული დაფინანსების მოპოვების პრიორიტეტული გზების მოსალოდნელმა წმინდა ფინანსურმა სარგებელმა მომავალი 10 წლის განმავლობაში 160 მილიონი ლარი შეადგინა.

გეგმა შესაძლოა განვიხილოთ, როგორც მუდმივად განახლებადი დოკუმენტი, რომელიც ბიომრავალფეროვნების სექტორისთვის არის განკუთვნილი და სექტორის მიერ უნდა იქნეს გამოყენებული. იგი წარმოადგენს საქართველოს ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციის დაფინანსების მოპოვების ხელშემწყობ წყაროს და მისი განახლება უნდა ხდებოდეს გარემოებების, საჭიროებების და შესაძლებლობების გაჩენის შესაბამისად. გეგმის განხორციელება საჭიროებს მთავრობის და სამოქალაქო საზოგადოების (არასამთავრობო ორგანიზაციების, კერძო სექტორის და განვითარების ხელშემწყობი პარტნიორების) ერთობლივ ძალისხმევას. გეგმის განხორციელებასა და მონიტორინგს კოორდინირებას გაუწევს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო არსებული თანამშრომლობის ჩარჩოების გამოყენებით. თუმცა, როგორც საყოველთაოდაა ცნობილი, სახელმწიფო სექტორის მიერ ნაკისრი ვალდებულებები და დაფინანსება კერძო სექტორის, ფონდების, დონორების და არასამთავრობო ორგანიზაციების მხრიდან შემოწირულობებით შეესებას საჭიროებს.

ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების ინიციატივის (BIOFIN-ის) პროექტს ამჟამად გააჩნია რესურსი, რომ იგი 2018 წლის ბოლომდე გაგრძელდეს. მოსამზადებელი და დაგეგმვის ეტაპის დასრულების შემდეგ პროექტი ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების გეგმის (BFP) შემუშავებაზე გადაერთო. BIOFIN-ის პროექტის შეზღუდული დროისა და ბიუჯეტის გათვალისწინებით, დაფინანსების მოპოვების გზების შერჩევა და დაფინანსება BIOFIN-ის მიერვე განხორციელდება. BIOFIN-ი ასევე მნიშვნელოვან როლს შეასრულებს ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების გეგმის (BFP) კოორდინაციასა და მონიტორინგის

პროცესში და შესაბამისი ტექნიკური საშუალებებით უზრუნველყოფს იმ გადაწყვეტილებების დაფინანსებას, რომლებიც უშუალოდ BIOFIN-ის კომპეტენციაში არ შედიან. რადგან პროექტი გარემოს დავისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ განახორციელა, დაგეგმილია სამინისტროს სამუშაო პროგრამაში BIOFIN-ის მიერ ჩატარებული მნიშვნელოვანი სამუშაო პროგრამის მიმდინარე სტატუსით ჩართვა.

6. გამოყენებული ლიტერატურა

BBOP (Business and Biodiversity Offsets Programme). 2012. Biodiversity Offset Design Handbook Updated. BBOP, Washington, D.C. http://bbop.forest-trends.org/guidelines/Updated_ODH.pdf.

CBD (Convention on Biological Diversity). 2009. Connecting Biodiversity and Climate Change Mitigation and Adaptation: Report of the Second Ad Hoc Technical Expert Group on Biodiversity and Climate Change. Montreal, Technical Series No. 41

Brander, L., Sovann, C., Kharazishvili, D. and Memiadze, N. 2016. The Economics of Ecosystems and Biodiversity for the Forestry Sector of Adjara Autonomous Republic, Georgia. Report prepared on behalf of WWF-Caucasus Programme Office. WWF, Tbilisi.

Cumming, T.L., Shackleton, R.T., Johannes Förster, J., Dini, J. Kahn, A., Gumula, M., Kubiszewski, I. 2017. "Towards achieving the South African national development agenda and the Sustainable Development Goals (SDGs) through investment in ecological infrastructure". Ecosystem Services Journal.

მწვანე ალტერნატივა. 2015. ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის რეგულირების საფასური - კანონიერება და კორუფციის საფრთხეები. საქარო პოლიტიკის ნარკვევი, ივლისი 2015. მწვანე ალტერნატივა, თბილისი.

Greenleaf, S.S. Kremen, C. 2006. Wild Bee Species Increase Tomato Production and Respond Differently to Surrounding Land Use in Northern California. Biological Conservation. Forthcoming.

Guo, Z., Xiao, X., Dianmo, L. 2000. An Assessment of Ecosystem Services: Water Flow Regulation and Hydroelectric Power Production. Ecological Applications - ECOL APPL. 10. 925-936.

Kross, S.M., Tylianakis, J.M. Nelson, X.J. (2011). Effects of introducing threatened falcons into vineyards on abundance of Passeriformes and bird damage to grapes. Conservation Biology.,26: 142-149.

Kvaratskhelia T., R. Shavgulidze 2011. Georgia, Agriculture Sector Bulletin. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Ministry of Agriculture, Government of Georgia. Supported by the European Union. http://www.fao.org/fileadmin/templates/tc/tce/pdf/Georgia_Ag_Sector_Bulletin_Winter_2011.pdf

გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო. 2005. საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგია და მოქმედებათა გეგმა. გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო, თბილისი.

გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო. 2015. მეხუთე ეროვნული ანგარიში ბიომრავალფეროვნების კონვენციისადმი. გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო, თბილისი.

გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო. 2016. ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების ინიციატივა (BIOFIN) - საქართველო: ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების პოლიტიკისა და ინსტიტუციური შესაძლებლობების შეფასება (PIR). ანგარიში დაწერილია თორნიკე ფულარიანისა და ლევან ინაშვილის მიერ. გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო და გაეროს განვითარების პროგრამა, თბილისი.

გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო. 2017. ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების ინიციატივა (BIOFIN) - საქართველო: ბიომრავალფეროვნების დანახარჯების შეფასება (BER). ანგარიში დაწერილია თორნიკე ფულარიანის, ლევან ინაშვილის, დიმიტრი პაპაშვილისა და გიგლა რამიშვილის მიერ. გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრო და გაეროს განვითარების პროგრამა, თბილისი.

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო. 2018. ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების ინიციატივა (BIOFIN) - საქართველო: ფინანსური საჭიროებების შეფასება (FNA). ანგარიში დაწერილია თორნიკე ფულარიანის, ლევან ინაშვილის, დიმიტრი პაპაშვილისა და გიგლა რამიშვილის მიერ. გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო და გაეროს განვითარების პროგრამა, თბილისი.

Nel, J.L., LE Maitre, D.C., Nel, D.C., Reyers, B., Archibald, S., van Wilgen, B.W., Forsyth, G.G., Theron, A.K., O'Farrell, P.J., Kahinda, J.M., Engelbrecht, F.A., Kapangaziwiri, E., van Niekerk, L. and Barewill, L. (2014). Natural hazards in a changing world: A case for ecosystem-based management. PLoS ONE, 9(5): e95942 doi: 10.1371/journal.pone.0095942.

Potter, L. 2004. Raptors for rodent control: is the Barn Owl a viable control agent for pest rodents on South African farmlands? MSc Thesis, University of Cape Town: Cape Town.

Power, A. 2010 Ecosystem services and agriculture: Tradeoffs and Synergies. Phil. Trans. R. Soc. B 365: 2959–2971

TEEB (The Economics of Ecosystems and Biodiversity). 2013: Guidance Manual for TEEB Country Studies. Version 1.0.

UNDP (United National Development Programme). 2016. The 2016 BIOFIN Workbook: Mobilizing Resources for Biodiversity and Sustainable Development. United Nations Development Programme: New York. Available at www.biodiversityfinance.net.

UNEP and WWF. 2013. TEEB Scoping Study for Georgia. United Nations Environment Programme (UNEP), Geneva, Switzerland. Available at <http://www.teebweb.org>

Vanbergen, A.J., Heard, M.S., Breeze, T., Potts, S.G. and Hanley, N. 2014. Status and Value of Pollinators and Pollination Services. A Report to the Department for Environment, Food and rural Affairs (Defra), United Kingdom.

Van Zyl, H.W. 2015. The Economic Value and Potential of Protected Areas in Ethiopia. Report prepared for The Sustainable Development of the Protected Areas System of Ethiopia (SDPASE) project and the Ethiopian Wildlife Conservation Authority (EWCA). Independent Economic Researchers, Cape Town.

World Bank. 2015. Georgia Country Environmental Analysis: Institutional, Economic, and Poverty Aspects of Georgia's Road to Environmental Sustainability. World Bank Group report number acs 13945. World Bank Group, Washington DC.

World Travel and Tourism Council (WTTC). 2017. Travel and Tourism Economic Impact 2017 Georgia. WTTC, London.